

კულტურათაშორისი კომუნიკაციები
INTERCULTURAL COMMUNICATIONS
МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ КОММУНИКАЦИИ

INTERCULTURAL RELATIONS SOCIETY

ISSN 1512-4363

*საერთაშორისო სამეცნიერო-პერიოდული გამოცემა
International scientific periodical edition
Международное научно-периодическое издание*

კულტურათაშორისი კომუნიკაციები

INTERCULTURAL COMMUNICATIONS

МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ КОММУНИКАЦИИ

№34

**თბილისი – Tbilisi – Тбилиси
2021**

UDC (უკ) 008 (100)

კ-897

მთავარი რედაქტორი ინდირა ძაგანია

Editor-in-chief Indira Dzagania
Главный редактор Индира Дзагания

რედაქტორები

ლირა გაბუნია
ოლღა პეტრიაშვილი
მარინე ტურავა
ირინე ჯობავა
ირმა ზაქარაია

Editors
Lira Gabunia
Olga Petriashvili
Marina Turava
Irina Jobava
Irma Zakaraia

Редакторы
Ли́ра Габу́ния
Ольга Пётриашвили
Марина Турава
Ирина Джобавა
Ирма Закара́я

კომპიუტერული რედაქტირება

რობერტ მესხი

Computer Editing
Robert Meskhi

Компьютерное редактирование
Роберт Месхи

პასუხისმგებელი მდივანი

ლიანა გვასალია

Executive Secretary
Liana Gvasalia

Ответственный секретарь
Лиана Гвасалия

სარედაქციო საბჭო

ვეინ ჯეიკობი (აშშ), იან კე (ჩინეთი), ბილალ დინდარი (თურქეთი), ენდრიუ ჰარისი (დიდი ბრიტანეთი), მარია კორნელია ბარლიბა (რუმინეთი), დორის ფოგელი (ავსტრია), სვეტლანა ტერ-მინასოვა (რუსეთი), ნილაკში სურენარაიანი (ინდოეთი), გიორგი პოპა (მოლდავეთი), ილონა მანელიდუ (საბერძნეთი), ილიას უსთუნერი (თურქეთი), ანა აგრანატი (ისრაელი), ლალა ახმედოვა (აზერბაიჯანი), აიტენ მუსტაფაევა (აზერბაიჯანი), დავით გოცირიძე (საქართველო), ლეონიდე ჯახაია (საქართველო), მიხეილ ბოგუცკი (პოლონეთი), ირენა კუდლინსკა (პოლონეთი), ირინა მატიაში (უკრაინა), ვილემ ჰენდრიკ დე ბოფორტი (ნიდერლანდების სამეფო), ვენტა კოცერე (ლატვია), ჟანა ტოლყბაევა (ყაზახეთი), მერი მადარაშაი (საფრანგეთი), რობერტო რიჩი (იტალია), იორდან ლიუტსკანოვი (ბულგარეთი), ქემალ მაკილი-ალიევი (შვედეთი), მარია დიმასი (საბერძნეთი), რიტსუკო ინოუე (იაპონია), ალა საინენკო (მოლდავეთი), მანუელ ფილიპე დე კოსტა (პორტუგალია), რომან დიაკონი (ლატვია), რეგინა კარველინე (ლიეტუვა), ალექსანდრე გრუშა (ბელორუსია), მარია მანუა ჯუნკალ გუტიერეს მანგადო (ესპანეთი), გიორგი აგოსტონი (უნგრეთი), ენრიკე კერო ჯორვილია (ესპანეთი).

Editorial Board

Wayne Jacoby (USA), Yang Ke (China), Billal Dindar (Turkey), Andrew Harris (Great Britain), Maria Cornelia Barliba (Romania), Doris Fögel (Austria), Svetlana Ter-Minasova (Russia), Neelakshi Suryanarayan (India), Gheorghe Popa (Moldova), Iлона Manelidu (Greece), Ilyas Ustunyer (Turkey), Ann Agranat (Israel), Lala Akhmedova (Azerbaijan), Ayten Mustafaeva (Azerbaijan), David Gotsiridze (Georgia), Leonid Jakhiaia (Georgia), Mikhael Bogutski (Poland), Irena Kudlinska (Poland), Irina Matyash (Ukraine), Willem Hendrik de Beaufort (the Netherlands), Venta Kotsere (Latvia), Jhana Tolisbaeva (Kazakhstan), Mehri Madarshahi (France), Roberto Righi (Italy), Yordan Lyutskanov (Bulgaria), Kamal Makili-Aliyev (Sweden), Maria Dimasi (Greece), Ritsuko Inoue (Japan), Ala Sainenco (Moldova), Manuel Filipe da Costa (Portugal), Roman Dyakon (Latvia), Regina Karveliėne (Lithuania), Alexander Grusha (Belarus), Maria Juncal Gutierrez Mangado (Spain), Gyorgy Agoston (Hungary), Enrique Quero Gervilla (Spain).

Редакционный совет

Вэйн Джекоби (США), Ян Кэ (Китай), Билял Диндар (Турция), Эндрю Харрис (Великобритания), Мария Корнелия Барлиба (Румыния), Дорис Фегель (Австрия), Светлана Тер-Минасова (Россия), Нилакши Сурьянараян (Индия), Георгий Попа (Молдова), Илона Манелиду (Греция), Ильяс Устуньер (Турция), Анна Агранат (Израиль), Лала Ахмедова (Азербайджан), Айтен Мустафаева (Азербайджан), Давид Гоциридзе (Грузия), Леонид Джаях (Грузия), Михаил Богущий (Польша), Ирэна Кудлинска (Польша), Ирина Матяш (Украина), Виллем Хендрик де Бофорт (Нидерланды), Вента Коцере (Латвия), Жанна Толысбаева (Казахстан), Мери Мадаршахи (Франция), Роберто Ричи (Италия), Йордан Люцканов (Болгария), Кямал Макили-Алиев (Швеция), Мария Димаси (Греция), Ритсуко Иноуэ (Япония), Алла Сайненко (Молдова), Мануэль Филипе де Коста (Португалия), Роман Дьякон (Латвия), Регина Карвелине (Литва), Александр Груша (Белоруссия), Мария Хункал Гутиэрэс Мангадо (Испания), Гиорги Агостон (Венгрия), Энрике Керо Хорвилия (Испания).

EAN 9771512 43 6007

მარინე დონგუზაშვილი
(საქართველო)

**თბილისის ისტორიის რეფლექსია ბრიზოლ რობაქიძის
„ბჰელის პერანგის“ პარაფრაზებში**

ანდრეი ბელის „პეტერბურგი“, პიტერ ეკროიდის „ლონდონი“, ვიკტორ ეროფეევის „მოსკოვი-პეტუშკები“ კონკრეტული ქალაქების ისტორიას ბელეტრისტულ-პუბლიცისტური ნარატივით ირეკლავს.

თბილისის ანარეკლი, სხვა მრავალ ტექსტთან ერთად, გრიგოლ რობაქიძის კონცეპტუალურ რომანში – „გველის პერანგში“ ჩნდება.

„ტფილისი გოგირდის აბანოთი იწყება და გოგირდის აბანოთი თავდება“ [3, 208], – ვკითხულობთ რომანში. მოდერნისტი ქალაქის პარადიგმათაგან ერთ-ერთს, იქნებ, ყველაზე ცნობილსაც, გამოკვეთს – გოგირდის აბანოს, რომლითაც, თავის დროზე, ქალაქის მრავალი უცხოელი სტუმარი აღფრთოვანებულა (პუშკინი, დიუმა... ალა მაჰმად-ხანმა, გადმოცემით, სულაც იმიტომ გადაწვა თბილისი, გოგირდის აბანომ რომ ვერ „განკურნა“ საჭურისი ყაჯარი).

მწერალი ჩაუღრმავდება მთავარ ამბავს, მხატვრულად რეფლექსირებს თბილისის დაარსების ლეგენდას.

გადმოცემით, თბილისის ტერიტორია ტყით ყოფილა დაფარული. ქართველ მეფეს (ვახტანგ I გორგასალს) ნადირობის დროს შველი დაუჭრია. შველი ცხელ წყაროში განბანილა და განკურნებული გაჰქცევია მონადირეებს (სხვა ვარიანტით, მეფის მიმინო დასცხრომია ხოხობს, ფრინველები ცხელ წყაროში ჩაცვენილან და გაფუფქულან).

ცხელი წყლის სამკურნალო თვისებებისა და ადგილის ხელსაყრელი მდებარეობის გამო მეფეს ტყე გაუკაფავს და ქალაქი გაუშენებია.

„თბილისი“ – თბილი“ (ძვ. ქართულად „ტფილი“) მინერალური წყაროების გამო უწოდეს ქალაქს. არქეოლოგიური გათხრებით დასტურდება, რომ თბილისის ტერიტორია დასახლებული ყოფილა ჯერ კიდევ ძვ. წ. IV ახწლეულში. უძველესი წყაროსეული მოხსენიება განეკუთვნება ახ. წ. IV ს-ის II ნახევარს, როცა ამ ადგილებში მეფე ვარაზ-ბაკურის დროს ციხე ააგეს. IV ს. დასასრულს თბილისი სპარსეთის მოხელის – პიტიახ-შის რეზიდენცია გახდა. V ს. შუა წლებიდან კვლავ ქართლის მეფეთა ხელში გადავიდა. ვახტანგ გორგასალმა თბილისი აღადგინა და გააშენა, ამიტომ სწორედ ვახტანგია მიჩნეული ქალაქის დამაარსებლად. ხელმწიფის მემკვიდრემ, დაჩი I უჯარმელმა (VI ს. დამდეგი) დაამთავრა ქალაქის ზღუდე გალავნის აგება და, მამის ანდერძის თანახმად, სატახტო ქალაქი მცხეთიდან თბილისში გადმოიტანა“ [4, 661].

უაღრესად მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ვახტანგ გორგასალს სახელმწიფოს ცენტრი მცხეთიდან აღმოსავლეთით – თბილისში გადმოაქვს. ქართლის სამეფოს ტერიტორიის ზრდამ აღმოსავლეთისაკენ, აგრეთვე იმან, რომ თბილისი გეოგრაფიულად და ეკონომიკურად უფრო მჭიდროდ იყო დაკავშირებული კახეთ-პერეთთან, ვიდრე

მცხეთა, მნიშვნელოვანწილად განაპირობა უაღრესად დიდი მნიშვნელობის ფაქტი – ქართლის სამეფოს ცენტრის მცხეთიდან თბილისში გადმონაცვლება.

შემთხვევითი როდია ის გარემოებაც, რომ ამ ისტორიული მოვლენის, თბილისის გადგაქალაქების ინიციატორი იგივე ვახტანგ გორგასალი იყო – ქართლის სამეფოს „აღმოსავლური პოლიტიკის“ ყველაზე უფრო ენერგიული განმახორციელებელი [2, 101-102].

რობაქიძე ყურადღებას ამახვილებს ქალაქის ერთ-ერთ კოლორიტულ, პარადიგმულ პერსონაჟზე, რომელიც ფიროსმანის ტილოზეც ჩნდება: „მეეზოვეც ხომ ასსირელია. რა უნდა აქ ტფილისში?!“ [3, 216].

ასურელები (საკუთარი სახელწოდება ასურაი, სურაი, ქალდაი), სემიტური მოდგმის ხალხი, არამეელების შთამომავალნი. ცნობილი არიან აგრეთვე როგორც სირიელები, აისორები (ეს სახელწოდება გავრცელებული იყო მეფის რუსეთში და დამამცირებლად ითვლებოდა). XVIII ს. ქართულ წყაროებში დამოწმებულია სახელწოდება „ასურნი“. ცხოვრობენ, ძირითადად, ირანში, ერაყში, სირიაში, თურქეთში, აშშ-სა და ყოფილ სსრკ-ში. ენა – ასურული. ასურელების წინაპრებს – არამეელებს ფართო ტერიტორია ეკავათ ახლო აღმოსავლეთში. არაბთა და მონღოლთა დაპყრობების შედეგად ასურელების უმრავლესობამ ასიმილაცია განიცადა. რელიგია – ქრისტიანობა (უმთავრესად იაკობიტები, ნესტორიანელები, აგრეთვე – კათოლიკეები, მართლმადიდებლები). ასურელები მისდევდნენ მიწათმოქმედებას, ხელოსნობას, ვაჭრობას“ [4, 661].

აისორი პერსონაჟი, ოღონდ აბსოლუტურად ნეგატიური კონოტაციით, წარმოდგენილია მიხეილ ჯავახიშვილის ვრცელ მოთხრობაშიც „ლამბალო და ყაშა“.

რობაქიძე კონცეპტუალურ პარადიგმებს ირჩევს ქალაქის დასახატად. აბანოსა და მეეზოვის რეფლექსირების შემდეგ, მწერალი-მოდერნისტი დასავლეთევროპულ რემინისცენციებსაც მოიშველიებს.

„მეორე პოეტი მთვარეს უყევს, როგორც ლაფორგი. ამოყავს ფშანიდან გომბეშო და მას აყაყანებს (ტფილისში ძნელია სიცოცხლე). მთვარე მაღარიის სიმკავედ ენთხევა ტფილისს. მწვანე ყვითურად – როგორც ბაყაყი. შაირობს კიდევ პოეტი. ის სხვაა. ტფილისს შეაგდებს რემბოს „მთვრალ ხომალდზე“ (ტფილისიც ხომალდია: ტფილისიც მთვრალია)“ [3, 218].

ციტატა ერთგვარი მინიშნებაა, რომ თბილისი, ერთდროულად, აღმოსავლურ-დასავლური, აზიურ-ევროპული ქალაქია. ეს კონცეპტი, ზოგადად, აქტუალურია ქართულ მოდერნიზმში.

კონსტანტინე გამსახურდიას ქრესტომათიულ ესეში ვკითხულობთ: „ჩვენი ტერიტორია ხალხთა ხიდი იყო, ჩვენი ისტორიული მისია – შეურიგებელ უკიდურესობათა შერიგება, ორი დიდი სამყაროს – ევროპისა და აზიის სულის შეხამება. მთელი ჩვენი კულტურა ამ ორი დიდი სამყაროსაგან გადმოსროლილი ჩრდილისა და სინათლის ნიუანსების ნათელყოფაა“ [1, 294].

„მთვრალი ხომალდი“ უწოდა ფრანგმა სიმბოლისტმა პოეტმა – არტურ რემბომ ერთ-ერთ ლექსს, რომელიც მეცხრამეტე საუკუნის 40-იან წლებში დაწერა. იგი საკუთარ თავს ხომალდთან აიგივებს:

„ვნახე გასვრილი მზე მისტიურ საშინელებით,
ისფერ სხვის ხმელ ჩონჩხებით რომ ანათებდა,

ტაღლებს, რომ ჰგავდნენ აქტიორებს უძველეს დრამის, რომელნიც ფართოდ აგორებდნენ ფარდების ცახცახს. მწვანე ღამისთვის ვოცნებობდი, სხივოსან თოვლით, კოცნებს ველოდი, ზღვის თვალებს რომ ეშურებთან. უძრავ სივრცეში ხეტიალას – მე მეცოდება. ევროპა თავის შეღობილი ნავსადგურებით. ბევრი მინახავს დავარსკვლავი არქიპელაგი, მათი გიჟი ცა გახსნილია მოცურავისთვის: იქნებ აქ გძინავს, ჩათრეული ხარ ამ ბნელეთში, მომავლის ღონე: მილიონი ოქროს ჩიტების“.

კიდევ ერთ პარადიგმად ჩნდება მთვრალი ხომალდი – ევროპასა და აზიას შორის მოტორტმანე ქალაქი-ხომალდისა.

ევროპული ასოციაციებიდან, კვლავ აზიურ-აღმოსავლურზე გადმოდის და ამოხატავს მწერალი, ამჯერად – სააკაძის ხმაღს, რომელიც სწორედ აზიური ექსპანსიისაგან იცავდა ქართველთა ქვეყანას და მის დედაქალაქს: „შაირი თითქო ხმალია სააკაძის: მოხვდება ტფილისს ხერხემალში და ქალაქი იკლაკნება, როგორც წველკავიანი ცხენი“ [3, 218].

სააკაძეები სამეფო აზნაურები იყვნენ. ისინი განსაკუთრებით გაძლიერდნენ და დაწინაურდნენ XVI საუკუნეში, როცა გიორგის მამა სიაუში მეფის სალაროს მოღარე გახდა. 1590 წლიდან კი მან თბილისის მოურავობაც მიიღო. გიორგი სააკაძე მაღალი სამოხელეო არისტოკრატიის ოჯახის შვილი იყო. შესაბამისად, თავისი დროისთვის შესანიშნავი განათლება მიიღო: იცოდა სპარსული და თურქული ენები, ბრწყინვალედ ერკვეოდა სამხედრო საქმეში. მისი თანამედროვის და მისი სურათის ავტორის, იტალიელი ქრისტეფორე კასტელის დახასიათებით: „დიდი მოურავი და სარდალი საქართველოს მხედრობისა [იყო] კაცი წარჩინებული, დიდად შემძლე და ყოველთა უმამაცესი, [რომელმაც მოიღვაწა] მრავალი სასახელო საქმე იბერიის სამეფოში სპარსთა მეფის წინააღმდეგ ბრძოლის დროს“.

XVI საუკუნის 90-იანი წლებიდან გიორგი სააკაძე სიმონ მეფესთან ერთად იბრძოდა ოსმალთა წინააღმდეგ, შემდეგ ქართლის მეფის, გიორგის თანამებრძოლიც ყოფილა. განსაკუთრებით კი მისი ნიჭი და შესაძლებლობები ლუარსაბ მეფის კარზე გამოჩნდა. 1608 წლიდან იგი მეტად მნიშვნელოვანი თანამდებობის, თბილისის მოურავობის მფლობელია“ [2, 291].

თბილისის მოურავის პორტრეტის გარეშე ქალაქის ისტორიულ-მხატვრული რეფლექსია სრულყოფილი ვერ იქნებოდა, ამდენად, რობაქიძისეული „გათვლა“ გონივრულია და მართებული.

ტექსტის სხვა პასაჟში მწერალი-მოდერნისტი კვლავ თბილისის ბუნების, ნატურის „ორგემავობაზე“ საუბრობს: „დასავლეთის ქარმა მიაგლო იგი აღმოსავლეთისაკენ თუ აღმოსავლის ქარმა დასავლეთისაკენ – ტფილისმა არ იცის“ [3, 219]. ქალაქის ისტორიულ-გეოგრაფიული ღანდშაფტის გაცნობიერებაც აუცილებელია. ქსე-ის მონაცემებით: „თბილისის რელიეფი რთულია. მტკვრის მარცხენა მხარეს განაშენიანებული ტერიტორია გრძელდება 30 კმ-ზე, ავჭალიდან მდ. ლოჭინამდე. მარჯვენა მხარეს თრიალეთის ქედის განშტოებათა დახრილი კალთები მტკვრის ნაპირებამდე ეშვება. ამიტომ გა-

ნაშენება ასეთ ადგილებში სრულიად წყდება. კომპაქტური დასახლება აქ მცირე მანძილზე ვრცელდება და უმთავრესად შტოქედებს შორის შედარებით პატარა სივრცეებზეა. ქალაქის ცენტრალური უბნები განაშენიანებულია მტკვრის ორივე მხარის ტერასებზე“ [5, 595]. მართლაც, რომელმა ქარმა მიაგდო თბილისის აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ, თუ დასავლეთიდან – აღმოსავლეთისაკენ?! კითხვა, რასაკვირველია, რიტორიკულია.

თბილისის ისტორიული პარადიგმა ვერ იქნება ყოვლისმომცველი, თუ არ წარმოიხსენება კიდევ ერთი „კონცეპტუალური დამპყრობელი“ – ჯალალედინი. „გველის პერანგში“ ვკითხულობთ: „ლტოლვილი ხორეზმელი ტფილისს მოადგა“ [3, 219].

ისტორიის სახელმძღვანელოების ცნობით, ლაშა გიორგის გარდაცვალების შემდეგ საქართველოს ტახტზე ასული რუსუდანი სათანადო თვისებებით აღჭურვილი ვერ აღმოჩნდა; იგი სახელმწიფო მართვის საჭიროებებზე წინ პირად სიამოვნებას აყენებდა. ამგვარ ვითარებაში და ასეთი ხელმძღვანელის არსებობის პირობებში, ძლიერი სამხედრო ორგანიზაციის ტექნიკისა და გამოცდილების მქონე მონღოლებთან თანაბარი ბრძოლის წარმოება ვერ მოხერხდებოდა და მარცხიც გარდაუვალი იყო. რუსუდანის შეუფერებელმა თვისებებმა დაუყოვნებლივ იჩინა თავი ქვეყნის საგარეო დაპირისპირებაში, ქართულმა ლაშქარმა არაერთი მარცხი წვრილ-წვრილ შეტაკებაშიც კი იწვნია.

მონღოლების საგარეო ინტერესების ერთგვარი „გადავადების“ გამო, ამიერკავკასიაში ფართო ასპარეზი გაეხსნა ნიჭიერ სარდალს და უნიჭო პოლიტიკოსს, ხორეზმ შაჰის მემკვიდრეს, ჯალალ ედ-დინს. 1221 წელს მან სასტიკად დაამარცხა მონღოლთა 300000-იანი ლაშქარი, მაგრამ შემდეგ მტრის ძირითად ძალებთან შეტაკებისას სრული მარცხი იწვნია და იძულებული გახდა, ხლათში გაქცეულიყო, რათა იქიდან ერანს გადასულიყო. მან მოახერხა თითქმის მთელი ერანის დამორჩილება, შემდეგ კი თავისი ინტერესები საქართველოსკენ გადმოიტანა და მაჰმადიანი ქვეყნების ანტიქართული ალიანსის შეკვრას შეეცადა. ალიანსის მიზანი „მაჰმადიანთა შემავიწროვებელი“ საქართველოს სამეფოს განადგურება იყო. ამ პროპაგანდას ბევრმა, მათ შორის საქართველოს ყმადნაფიცების ნაწილმაც, დაუჭირა მხარი. გაერთიანებული ლაშქრის რაოდენობამ 140000 (სხვა ცნობით 200000-მდე) მეტობლი შეადგინა. ქართულმა ჯარმა უწესრიგობისა და უნიათობის გამო, მობილიზებაც ვერ მოასწრო და 60000-იანი ლაშქრით მოუწია წინააღმდეგობის გაწევა. უთანასწორო ბრძოლაში ქართველი სარდლები თავგანწირვით იბრძოდნენ, მაგრამ საშველი არსაიდან იყო. ქართველები დამარცხდნენ და დიდი ფიზიკური და მატერიალური ზარალი განიცადეს. ხვარაზმელებმა ახლა თბილისს შეუტყეს და 1225 წელს აიღეს.

დამპყრობლებმა ქალაქში უმაგალითო ხოცვა-ჟლეტა გააჩადეს. სიონის ეკლესიას გუმბათი მოანგრის, მის ადგილას ჯალალ ედ-დინს ტახტი მოუწყვეს, რათა დამტკბარიყო ქალაქის აწიოკების „ზემოდან“ ცქერით. ხიდის თავში ეკლესიებიდან გამოტანილი იესო ქრისტეს და ღვთისმშობლის ხატები გულადმა დაყარეს და ქართველ და სომეხ ქრისტიანებს უბრძანეს, ფეხით გადაეთელათ. ვინც ამას არ შეასრულებდა, თავს კვეთდნენ. ისტორიკოსის ცნობით, უმრავლესობამ სიკვდილი არჩია ღვთის გმობას. დედაქალაქის 100000-ზე მეტმა მცხოვრებმა მოწამებრივად გასწირა თავი. საქართველოს ეკლესიამ ისინი წმინდანებად შერაცხა [2, 235-236].

„გველის პერანგში“ ჩაბნეული პარადიგმები (აბანო, მეეზოვე, ქალაქი-ხომალდი, „ტფილისი მოურავის“ – სააკაძის ხმალი, ხვარაზმელი დამპყრობელი) ქალაქის ისტორიის მხატვრულ რეფლექსია-რეცეფციად აღიქმება.

რომანი შეიძლება აღქმულ იქნეს, როგორც ერთგვარი სავიზიტო ბარათი, რომელიც ბელესტრისტიკის ჟანრული კანონების შესაბამისად ჰყვება ქალაქის ისტორიას.

„გველის პერანგის“ გერმანული გამოცემის წინასიტყვაობის ავტორის, შტეფან ცვაიგის მიხედვით, „მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყანა ან ერი მაშინ არსებობს, როდესაც თავის თავზე რაიმეს შეთხზავს და მერე სხვას მოუთხრობს“ [6, 3].

ლიტერატურა:

1. გამსახურდია კ., ქართველობა და უცხოეთის გენია, კონსტანტინე გამსახურდიას თხზულებანი 10 ტომად, ტ. 7, თბ., 1983.
2. მუსხელიშვილი დ., სამსონაძე მ., დაუშვილი აღ., საქართველოს ისტორია, თბ., 2012.
3. რობაქიძე გრ., გველის პერანგი, ფაფესტრა, ქართული საბჭოთა რომანი, თბ., 1989.
4. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 2, თბ., 1975.
5. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 5, თბ., 1978.
6. ცვაიგი შტ., „გველის პერანგის“ წინასიტყვაობა, „სალიტერატურო გაზეთი“, 28 დეკემბერი, 1995, №3.

Marine Donguzashvili
Reflection of Tbilisi History in Paradigms
of the Novel of Grigol Robaqidze “The Snake's Skin”
Summary

Conceptual novels of Andrey Belyi (“Petersburg”), Peter Ackroyd (“London”), Victor Yerofeev (“Moscow-Petushki”) reflect histories of different cities of the world.

History of Tbilisi, capital of Georgia, is reflected in the conceptual text by Georgian Modernist Grigol Robaqidze “The Snake's Skin”.

The writer uses historical paradigms: sulphureous baths, “meezove” (a man who takes care of the yard and the pavement in front a house), town-boat (Rimbaud allusion), sword of George Saakadze, portrait of Khorezm-Shah.

Tbilisi is shown as a town-symbol of unity of Asia and Europe, the East and the West.

Марине Донгузашвили
Рефлексия истории Тбилиси в парадигмах романа
Григола Робакидзе «Гвелис Перанги»
Резюме

В романах Андрея Белого («Петербург»), Питера Экройда («Лондон»), Виктора Ерофеева («Москва-Петушки») рефлексирована история разных городов мира.

История Тбилиси отражена в концептуальном романе писателя-модерниста Григола Робакидзе «Гвелис перанги» («Змеиная шкура»).

Писатель предлагает вниманию читателей исторические парадигмы: серные бани, дворник (персонаж-символ), «город-корабль» (аллюзия Рембо), меч Георгия Саакадзе, образ Хорезмшаха.

Тбилиси представлен городом-символом единения Востока с Западом, Азии – с Европой.

Жанна Толысбаева
(Казахстан)

ТАЙНА ПРИТЯЖЕНИЯ СКАЗКИ АНДЕРСЕНА
(интерпретация сказки «Стойкий оловянный солдатик»)

Were he to speak and act,
the soldier might gain both life and love
Joan G. Haahr [1]

«Стойкий оловянный солдатик» – особенная сказка Х. К. Андерсена, своим появлением отметившая перелом в творчестве великого сказочника, поскольку в ней нет однозначного и узнаваемого перефразирования сюжета фольклорных сказок и еще не проявляется литературная модель. В этом суждении сходятся абсолютно все историки и теоретики литературы, которые занимались исследованием сказок датского писателя.

О значимости художественного замысла «Стойкого оловянного солдатика» можно судить по разнице интерпретаций, которые можно увидеть в зарубежном и российском литературоведении. Чаще всего эту сказку прочитывают как художественный инвариант жизнеописания Андерсена. Сходство в таких случаях находится между образом оловянного солдатика и отцом писателя, которому довелось служить солдатом, проводится параллель между стойкостью солдатика и негибкостью-одержимостью Андерсена в его непростой земной судьбе, между молчаливостью и пассивностью солдатика с некоей инфантильностью Андерсена в социальной жизни, в отношениях с женщинами, с детской любовью писателя к кукольному театру и т.д.

Сопоставим интерпретации двух исследователей этой сказки. Европейский ученый Джоан Г. Хаар обосновал свое видение «Стойкого оловянного солдатика» из исключительно филологического анализа текста, ему принадлежат такие заключения: “The story is unusual among Andersen's early tales, both in its emphasis on sensual desire and in its ambiguities” («Эта история отличается от ранних сказок Андерсена и выражением чувственности, и амбивалентности» – перевод наш) [1]. При этом исследователь называет Оловянного солдатика пассивным героем и выдвигает оригинальную интерпретацию идеи текста: “...That in soldier's passive acceptance of whatever happens to him, while exemplifying pietistic ideals of self-denial, also contributes to his doom. Were he to speak and act, the soldier might gain both life and love. Restrained, however, by inhibition and convention, he finds only tragedy and death” (Несмотря на то, что пассивное принятие всего происходящего превращает оловянного солдатика в образец пиетистских идеалов самоотречения, оно же способствует его гибели. Если бы он говорил и действовал, то получил бы жизнь и любовь. Однако подавленный запретами и условностями, он находит только трагедию и смерть – перевод наш) [1].

Другую точку зрения обнаруживает исследователь Анна Гольдина в интересном труде «Богословие в сказках: стойкость и верность» [2]. Показав хорошее знание биографического, историко-культурного материала, исследователь выдвигает свое понимание сказки о стойком оловянном солдатике как «сказочного образа покаяния». И очень интересным представляется нам ее следующий комментарий: «А еще говорят, что это история о верной

любви. Хотя внимательное прочтение сказки показывает, что о любви там ничего и не говорится. Описывается лишь мимолетное чувство, возникшее у солдата к прекрасной танцовщице» [2]. В заключении статьи исследователь подводит к выводу: «Эта девушка из бумаги – это не только образ призрачной славы. Она еще и образ славы небесной. Таким образом Андерсен дает своеобразный, сказочный, ответ на вопрос о смысле страданий и испытаний в нашей жизни. Господь в испытаниях оказывается с тем, кто страдает. Его великодушное сердце сгорает в огне вместе со стойким оловянным солдатиком» [2]. Находя интересными многие этапы этого глубокого исследования, тем не менее считаем некоторые акценты понимания смещенными.

В представленных интерпретациях общим местом является толкование сказки как печальной истории жизни главного героя, печальной истории любви или истории с отсутствующим сюжетом любви.

Если вспомнить, что сказка всегда предполагает притчевость, станут очевидными две вещи: 1) сказка – абсолютно детский жанр; до любой притчи нужно дорастив взрослым сознанием (почему-то словосочетание «детская сказка» современным читателем всегда относится только к Андерсену, а не к братьям Гримм, К. Чуковскому или Н. Носову, например); 2) всякая притча – о любви, о гармонии, о созидании. Или о том, как прийти к этим положительным состояниям. Так может ли «Стойкий оловянный солдатик» быть печальной сказкой?...

Прежде, чем предложить понимание собственной интерпретации этой удивительной сказки, хочется оговорить еще один момент. В работе над сказкой мы будем использовать сопоставительное комментированное чтение двух официально принятых вариантов текстов на английском и на русском языках. Это связано с тем, что в работе с русскоязычными текстами сказки «Стойкий оловянный солдатик» нам пришлось столкнуться с принципиальным отклонением издателей от англоязычного текста, что не просто мешает, но разрушает восприятие художественного замысла и целостности текста. В английской версии мы обратимся к тексту английского переводчика Н. Р. Paull, который впервые перевел сказку «Стойкий оловянный солдатик» с датского языка в 1872 году (в этом варианте сказка печатается до сих пор на сайте “Hans Christian Andersen. Fairy Tales and Stories” [3]).

Из существующих вариантов перевода на русский язык непревзойденным считается перевод Анны и Петра Ганзен, которые в 1894 году издали первое в России собрание сочинений в 4-х томах.

Удивительно, но ключ к пониманию сказки «Стойкий оловянный солдатик» Андерсен положил на самое видное место: в первое предложение сказки: “There were once five-and-twenty tin soldiers, who were all brothers, for they had been made out of the same old tin spoon” [3]. «Было когда-то двадцать пять оловянных солдатиков, родных братьев по матери - старой оловянной ложке» [4].

Сакральная семантика чисел подсказывает логичность свершившегося акта превращения перерождения 24 солдатиков (цифра «12», удвоенная «24» символизируют некую цикличность, завершенность, целостность и предсказуемость течения жизни). Лишь для 25-го солдатика акт рождения оказался неожиданно травматичным: во-первых, он первый в следующей дюжине (следовательно, от него зависит содержание будущего), во-вторых, он не как все, он в чем-то ущербный. И это ужасно: быть у истоков чего-то нового и иметь выраженную недостаточность – одну ногу.

Начало сказки положено. Перед нами герой, который должен положить начало новой системе ценностей. Но он пришел в этот кукольный мир с некими заложенными качествами. Что должен был унаследовать сын от Матери, если перевести генеалогические понятия «сын» и «мать» в нарративный контекст?

Любовь.

Любовь, которая может дать силу самостояния на земле.

Удивительно, но Стойкий оловянный солдатик «стоял на своей одной ноге так же твердо, как другие на двух». В английском тексте фраза звучит чуть иначе, вчитайтесь: “so they made him to stay firmly on one leg” («поэтому они заставили его твердо стоять на одной ноге» – здесь и далее перевод наш). «Они» – не солдатики-братья, а кто-то, кто сотворил солдатика... С родными братьями Оловянного солдатика роднит форма. И восторг самолюбования вызывает не просто форменный «красный с синим мундир», но «ружье на плече»! Значение этих символов легко прочитываются даже маленькими читателями: солдат в мундире с ружьем на плече символизирует идеального защитника, готового принести себя в жертву и погибнуть во имя Дела. Интересно, что семантика мундира усилена значением образа ружья на плече. Сравним английский и русский варианты перевода:

<i>Из английского текста Н.Р. Paull</i>	<i>Из русского текста А. и П. Ганзен</i>
“...they shouldered arms”	Нет упоминания
“...he shouldered his musket”	«он бодро стоял под ружьем»
“...he held his musket tighter than ever”	«молчал и крепко держал ружье»
“...shouldering his musket”	«прижимая к себе ружье»
“...with his gun on his shoulder”	«с ружьем на плече»

В английском тексте в 4 случаях из 5 описание ружья постоянно сопровождает слово “shoulder”, семантика которого теряется в русском переводе. Кроме того, в первоначальном описании Балерины есть такой же образ: “She wore a dress of clear muslin, with a narrow blue ribbon over her shoulders just like a scarf, In front of these was fixed a glittering tinsel rose, as large as her whole face” [3]. Сравним с переводным текстом: «Она была одета в юбочку из тончайшего батиста, через плечо у нее шла узенькая голубая ленточка в виде шарфа, а на груди на груди сверкала розетка величиною с лицо самой барышни» [4]. Напомним, что в конце сказки от этой розетки останется уголек. А к чему обязывает Балерину голубая ленточка?

В работе Анны Гольдиной озвучена интересное толкование этой детали костюма балерины: «...голубая лента с блестящей – это намек на орден Слона, который носили особы королевских кровей. Этот орден был учрежден еще в XII веке, после одного из Крестовых походов, в котором использовались слоны. Позднее орден стали вручать «За великодушные». К нему прилагается голубая (муаровая) лента и большая восьмиконечная звезда» [2]. Такой исторический экскурс позволяет увидеть еще одну грань понимания сказки: Балерина и Оловянный солдатик схожи не только физической ущербностью (условно, т. к. танцовщица стоит на одной ножке в танцевальной позе), но автор маркирует их одинаковой обремененностью некими условностями и обязанностями. В осознании этой зависимости от внешнего мира залог их движения и последующей трансформации. И если изначально Солдатик заметил балерину по несовершенству внешних форм, то к концу сказки к нему

должно прийти высшее понимание и – что самое главное – освобождение от этой зависимости.

Трансформационный путь Оловянного Солдатика пространственно точно воспроизводит синусоиду Истины, проходящей через Страдание: Солдатык падает с третьего (уровень некоей гармонии) этажа на землю, где для него переворачивается весь мир, так как он упал вниз головой; он переживает первое очищение водой (к счастью, его ненашли мальчик и служанка); далее пускается в путь по водной дороге (совершенно не его стихия, но он держится); проходит путь Ионы через окончательное прозрение в чреве огромной рыбы и далее следует возвращение домой, на третий этаж, к Балерине. Казалось бы, замечательный конец для детской сказки. Но Андерсен ведет героя дальше.

Надо признать, что в английском тексте сказки этот финал начинает проступать с определенного момента. Как предчувствие-предсказание того великого события, ради которого Солдатык выдержал испытания.

...Вот лодка разорвалась и идет ко дну, а Солдатык вспоминает о свой Балерине и слышит песню:

“Fare well, warrior! Ever brave
Drift in onward to the grave” [3]

Впередстремись, о воин!
И смерть спокойно встреть [4].

Призыв к смерти звучит, не разрушая воинской традиции. Кто, как не воин, ближе всех к погибели? Но заметим, что именно на этом этапе сказки завершается мотив гордости и чести Солдатика, и начинают настойчиво заявлять о себе другие семьи:

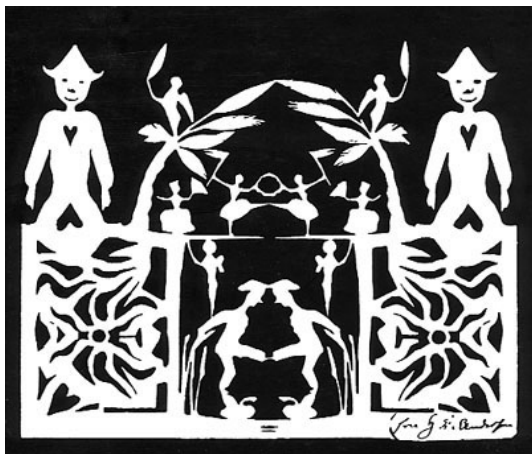
<i>Из английского текста Н.Р. Paull</i>	<i>Из русского текста А. и П. Ганзен</i>
“...a flash of lightning seemed to pass through him and then the daylight approached...”	«блеснул свет»
“...he was not at all proud”	«Но оловянный солдатик не загордился»
“... It touched the tin soldier so much to see her that he almost wept tin tears, but he kept them back”	«Оловянный солдатик был тронут и чуть не заплакал оловом, но это было бы неприлично, и он удержался»
“...The flames lighted up the tin soldier, as he stood, the heat was very terrible, but whether it proceeded from the real fire or from the fire of love he could not tell”	«Оловянный солдатик стоял охваченный пламенем. Ему было ужасно жарко, от огня или от любви – он и сам не знал»
“...he could see that the bright colors faded from his uniform, but whether they had been washed off during his journey or from the effects of his sorrow”	«Краски с него совсем слезли, он весь полинял; кто знает отчего – от дороги или от горя?»
“The tin soldier melted down...”	«А оловянный солдатик растаял»

Только в одном месте А. и П. Ганзен позволили добавить собственный комментарий в виде объяснения мотива поведения Оловянного солдатика: «это было бы неприлично, и он удержался». Но в английском тексте Оловянный солдатик, переживая момент воскрешения, уже меньше всего думает о правилах общественного приличия. Увидев Балерину, еще раз убедившись в ее Абсолюте, он окончательно прозревает. Огонь, который Солдатык уже

давно ощущал в себе, прорвался наружу. Наконец Солдатику удалось выразить то, чего ему так хотелось: заплакать от любви.

И перемены в жизни одного маленького жителя игрушечного мира вдруг коснулись всей Вселенной и она пришла в движение: «Вдруг дверь в комнате распахнулась, ветер подхватил...» [4].

Конечно, было бы заманчиво трактовать финал сказки, как тот самый happyend. Но перед нами не заурядная сказка с принцем и принцессой. Это сказка с главной героиней Балериной, которая в творчестве Андерсена была вознесена на особый пьедестал и требует особого понимания и отношения. В своей статье “The image of the ballerina and the Andersen’s art carving” [5, 13-32] мы рассматривали роль и место образа балерины в таком уникальном виде творчества Андерсена, как вырезание из бумаги фигурок и сложных сцен. Постоянство изображения балерины, грациозно балансирующей на одной ножке, с воздетыми вверх руками, ее находимость на самом верху картинки или в центре, сюжет борьбы за балерину характерны для многих резных шедевров Андерсена.

Эта авторская рукотворная интерпретация Балерины доводит до нас представление Андерсена об устройстве его мира, стремящегося к постижению невыразимой Истины-Балерины, непостижимой в грации, inferнальной как танец сильфиды, балансирующей между *здесь* - и *там* - *Бытием*. Балерина Андерсена – это та самая Прекрасная Дама и Вечная Жена, София, к которой можно стремиться всю жизнь, находить отголосок этой красоты в земной женщине, но в ней обязательно должен жить дух любви.

Исследователи сказки «Стойкий оловянный солдатик» очень много писали о безмолвии героев. В основном, критиковался Солдатик: и пассивный он, и нерешительный, и отчужденный от мира сего, и неадекватный (будто бы, как Андерсен с женщинами). Но ведь и балерина молчит. Она даже не двигается, а стоит у открытой двери роскошного замка, как бы приглашая Оловянного солдатика (да любого желающего!) преодолеть экзистенциальное пограничье. Интересны авторские ремарки, характеризующие вызревание отношений между Балериной и Солдатиком.

<i>Из английского текста Н.Р. Паулл</i>	<i>Из русского текста А. и П. Ганзен</i>
“That he could peep at the little lady” (чтобы подглядывать за...)	«И он притаился за табакеркой, которая стояла тут же на столе; отсюда ему отлично было видно прелестную танцовщицу»
“She stood on tiptoe, with her legs stretched out, as firmly as he did on his one leg. He never took his eyes from her for even a moment”	«...она по-прежнему держалась на вытянутом носке, простирая руки вперед, он бодро стоял под ружьем и не сводил с нее глаз» (не передан авторский взгляд на отношения героев: характеристика «так же стойко» объединяет героев изнутри и дает импульс к дальнейшему действию)
“She still balanced herself on one leg, and held up the other, so she was as firm as himself”	«Она по-прежнему стояла на одной ножке, высоко подняв другую. Вот так стойкость!»
“He looked at her and they both remained silent”	«Он смотрел на нее, она на него, но они не перемолвились ни словом»

Интересно обыгрывает Андерсен фигуру молчания героев. В начале истории Оловянный солдатик молчит от нерешительности, неуверенности в себе; в испытаниях

(начиная с гоблина) – от гордости и нежелания уронить честь (мундира, в первую очередь); при возвращении домой – от удивления; при безмолвном созерцании Балерины – проявляется высшее знание героя, которое не укладывается в слова.

Так как же понять концовку сказочного сюжета? Если Оловянный солдатик трансформировал свою шаблонность, ущербность в новую форму (проявленное, открытое сердце), то Балерина сгорела дотла. В некоторых сказках есть вариант концовки, где Оловянный солдатик превращается «в маленький оловянный комочек, который вместе с мишурной золой, оставшейся от танцовщицы, был выметен из печки вместе с золой и выброшен горничной в помойную яму...» [6]. В других сказках финал варьируется: «...горничная нашла маленькое оловянное сердечко. Это было сердце стойкого оловянного солдата. Но от маленькой танцовщицы не осталось ничего, кроме золы» [7, 48].

Вольное толкование-перевод сказки очень сильно меняет идею произведения. Философичность и метафоричность финала сказки Андерсена однозначно дает наложение разных эмоций и оценок. Первый уровень – печаль по истории любви, которая так и не состоялась на земном уровне. Это эмоции ребенка, который не может понять сакрального смысла сказки.

Вторая – высокая печаль от осознания того, что испытания неизбежны на пути понимания сути любви. Эти мысли приходят к рефлексующему читателю.

И третий уровень понимания концовки сказки, равно, как и ее замысла, – ощущение счастливого освобождения от страхов, комплексов, пережитков и условностей в том самом очищающем пламени любви, через которое не может пройти сознание дает праздну и суетно живущего. Думается, что третий уровень понимания текста может прийти к каждому, кто прочитает сказку «Стойкий оловянный солдатик» Андерсена в контексте всего творчества великого сказочника Ханса Кристиана Андерсена.

Литература:

1. Joan G. Haahr, The Oxford Companion to Fairy Tales. // The Steadfast Tin Soldier. https://en.wikipedia.org/wiki/The_Steadfast_Tin_Soldier№cite_ref-ZipesP497_2-0
2. Гольдина А. Богословие в сказках: стойкость и верность. //Б<http://xn--80aqecdrilg.xn--plai/stoykost-i-vernost/>
3. The brave tin soldier (English translation H. P. Paull (1872)) //Hans Christian Andersen.Fairy Tales and Stories. <http://hca.gilead.org.il/>
4. Стойкий оловянный солдатик (пер. А.и П. Ганзель) //Lib.ru: «Классика». http://az.lib.ru/a/andersen_g_h/text_0120-1.shtml
5. Tolysbayeva Zh. The image of the ballerina and the Andersen's art carving// Arts Academy. 2019, №3(12).
6. Ганс Христиан Андерсен. Стойкий оловянный солдатик. Москва: ГИ «Главное управление», 1923. http://az.lib.ru/a/andersen_g_h/text_0124_den_standhaftige_tinsoldat-1923.shtml
7. Невероятные истории. Астана: Фолиант, 2019.

ჟანა ტოლისბაევა
ანდერსენის ზღაპრის მიზიდულობის საიდუმლო
(ზღაპარ „კალის ჯარისკაცის“ ინტერპრეტაცია)
რეზიუმე

სტატია ეხება დიდი დანიელი მეზღაპრის ჰანს ქრისტიან ანდერსენის ერთ-ერთ ყველაზე ქრესტომათიულ ზღაპარს. ავტორი გვთავაზობს, განსხვავებულად შევხედოთ ცნობილ ზღაპარს. გამოყენებულია შედარებით-ტიპოლოგიური მეთოდი (ზღაპრის კითხვა ინგლისურ და რუსულ ენებზე). მოცემულია სიუჟეტისა და ზღაპრის სახეების საინტერესო ინტერპრეტაცია.

Zhanna Tolysbaeva
The Mystery of Attraction of Andersen's Fairy Tale
(Interpretation of the Tale "The Steadfast Tin Soldier")
Summary

The article devoted one of the famous fairy-tale “The Steadfast Tin Soldier” of great Danish author’s Hans Christian Andersen. Author of the article offer producing the other way of interpretation this story by paying attention on some secondary characteristics. Using the technic of comparative reading the text (comparison of fairy-tale text in English and Russia translations) author gave unusual understanding of fairy-tale’s plot and images.

Maia Aghaia
(Georgia)

ON SIGNIFICANCE OF GEORGIAN AND ENGLISH PROVERBS

Proverbs are the most significant part of any language and culture. National thinking and character are more vividly expressed in proverbs. They are a unique treasure of folklore. They are typically short, concrete, and concise and they convey deep meaning. Proverbs express the knowledge accumulated by people over the centuries. They perform many functions. The basic functions of proverbs are to advise, criticize, and give moral lessons. They make the speech more emotional and expressive. The main purpose of the research is to reveal the national values and cultural characteristics and specificities of English and Georgian proverbs which are based on symbolic or metaphorical language, identifying the universal qualities. Proverbs enrich language and their role is great in development of foreign language communicative competence as well. Comparative and descriptive methods were used in order to figure out some similarities and differences between Georgian and English proverbs. The relevance of this work is bound to the growing interest to proverbs and intercultural communication, because they contain specific knowledge about the people speaking the language, their culture, history, etc.

It is a well-known fact that language is a complex phenomenon and it is an integral function of communication. We agree with Olaofe [1, 19] who claims that there is a perceptible interdependence between education, language and development; development depends on education, which in turn, depends to a large extent, on language development. In fact, language stands rock solid in any educational system, especially because it is the medium by which educational concepts are imparted and learnt. As for Oyetade [2], he strongly believes that language is an aspiration for national development and aptly describes it as a precious resource of a people, embracing their intellectual wealth, their view of the world, their identity and their verbal art. Kramsh shares a quite interesting opinion about language such as: Language is the principal means whereby we conduct our social lives. When it is used in contexts of communication, it is bound up with culture in multiple and complex ways. To begin with, the words people utter to common experience. They express facts. Ideas or events are communicable because they refer to a stock of knowledge about the world that people share. Words also reflect their author's attitudes and beliefs, their point of view that are also those of others. In both cases, language expresses cultural reality. Through all its verbal and non-verbal aspects, language embodies cultural reality. Speakers identify themselves and others through their use of language; they view their language as a symbol of their social group and their culture. Thus, we can say that language symbolizes cultural reality [3, 14].

Proverbs are vital elements of communication and they are living, dynamic, and complex. We can often encounter proverbs in press, television and radio programs, literature, education, songs, political speeches, legal documents, slogans, caricatures, comic books and greeting cards. Teachers should teach proverbs and metaphors as both of them have educational use for the benefit of improving multicultural teaching and learning. So teaching them is quite crucial as lack of their knowledge can result in communication difficulties. Language speakers who are not aware of them will be limited in conversation and they will have difficulty apprehending a number of different materials. Georgian culture and language is rich in proverbs and metaphors which can be employed successfully in visual communication and verbal language. Georgian proverbs as well as

English ones are widespread. We reckon that studying proverbs are essential for learners as they are considered practical tools to expand and build vocabulary.

As part of figurative language, many proverbs are metaphorical and contain prosodic devices [4; 5; 6] and hence, can be used to prompt figurative thinking and enhance metaphoric competence [7]. As for metaphorical proverbs, they are used to decorate utterance. The Conceptual Metaphor Theory by George Lakoff and philosopher Mark Johnson is based on the assumption that “metaphor is pervasive in everyday life, not just in language but in thought and action. Our ordinary conceptual system, in terms of which we both think and act, is fundamentally metaphorical in nature” [8, 3]. We agree with Erdem [9, 33-37], who claims that the representativeness of metaphors in proverbs is more flexible and inclusive though not limitless. In short, metaphorical proverbs confirm the idea that metaphor is central to everyday natural language, unlike the classical theory of metaphor, which defines it as a – novel or poetic linguistic expression where one or more words for a concept are used outside of its normal conventional meaning to express a similar concept [10, 202].

We come across proverbs abundantly in literary works and creations as some writes like to use them in order to make their writing more beautiful, valuable and emotional. The following proverbs have their origin from Shakespeare’s works:

“A young man married is a man that’s marred” (ქორწინება აზიანებს ახალგაზრდა კაცის სულს, უქმნის ბევრ პრობლემას).

“All is well that ends well” (ყველაფერი კარგია, რაც კარგად მთავრდება) – ბოლო ამშვენებს საქმესა.

“There is nothing either good or bad but thinking makes it so” (ჩვენ ვხვდებით, რა არის კარგი და ცუდი, მაგრამ შეგნებულად ვხუჭავთ თვალს).

A number of proverbs have their origin from Bible such as:

“He who finds a wife finds a good thing, and obtains favor from the Lord” (ვინც ცოლი ჰპოვა, სიკეთე ჰპოვა და უფლისაგან წყალობა მიიღო).

“Some give freely, yet grow all the richer; others without what is due, and only suffer want” (ერთი ხელგაშლილია და უფრო მდიდრდება, მეორე ყაირათიანია, მაგრამ სიღარიბეშია).

“A generation goes, and a generation comes, but the earth remains forever” (თაობა მიდის, თაობა მოდის, ეს ქვეყანა კი უცვლელია უკუნისამდე).

If we compare the following Georgian and English proverb we can see that the meaning of them is the same but structural difference is quite vivid and obvious. Namely, English proverb is in an affirmative form whenever Georgian one is in an imperative form.

A barley corn is better than a diamond to a cock (მამალს პურის მარცვალი ურჩევნია მარგალიტს) – ნუ დაუყრი ღორს მარგალიტებსო.

Since proverbs have an instructive function they can have both positive and negative meaning. The grammatical form of these kinds of Georgian and English proverbs is similar and they are mostly presented in narrative or imperative way. As for interrogative and negative constructions they are almost uncharacteristic to both of them. Narrative types of proverbs are divided into two groups: simple and compound. Simple ones are quite many. In a simple sentence a noun in the proverb is in the form of a subject which is sometimes followed by an adjective but sometimes it is missed.

Some Georgian and English proverb examples that have a positive meaning.

A good name keeps its luster in the dark – ოქრო წყალშიც არ იძირებაო.

A good wife makes a good husband – კარგი ცოლის პატრონს საგზალი არ უნდაო.

All doors open to courtesy – ტკბილი სიტყვა რკინის კარს გააღებსო.

Some Georgian and English proverb examples that have a negative meaning.

A fair face may hide a foul heart – ღამაში სახე და ბილწი გულიო.

Pride goes before a fall – ვინც თავს მაღლა წაიღებს, ფეხს წაიკრავსო.

Honors change manners – ვინც მდიდრდება, მეგობრებს ივიწყებსო.

Some Georgian and English proverb examples with positive meaning in compound sentences.

All is well that ends well – ყველაფერი კარგია, რაც კარგად მთავრდება.

He is a good friend that speaks well of us behind our backs – მოყვარეს პირში უძრახე, მტერს პირს უკანაო.

Some Georgian and English proverb examples with negative meaning in compound sentences.

All are not saints that go to church – ყველა პირჯვარს იწერს, მაგრამ ყველა როლი ლოცულობს.

Dogs that put up many haves kill nine – ორი კურდღლის მადევარი, ვერც ერთს ვერ დაიჭერსო.

There is the same sentence structure in Georgian and English metaphoric proverbs which is vividly shown in the below given examples of metaphorical proverbs:

Procrastination is the thief of time – გადადებულის საქმე გადაგდებუელიაო.

A bad workman quarrels with his tools – უხეირო ხელოსანი უხეირო ნაკეთებს იარაღებს დააბრალებსო.

A little fire is quickly trodden out – ნაპერწკლის ჩაქრობა უფრო ადვილია, ვიდრე ხანძრისა.

Love is blind, as well as hatred – სიყვარული ბრმაა.

A good home keeps its luster in the dark – ოქრო წყალშიც არ იძირებაო.

Diligence is the mother of success – თავდადებულის შრომა ყველაფერს მიაღწევსო.

The meaning of the aforementioned Georgian and English proverbs are the same but they express it differently which is quite obvious as different languages convey the meaning differently. Naturally proverbs in both languages differ in structure due to the fact that Georgian and English languages have different structures. They differ in vocabulary as well because every nation has its own concept. The comparison revealed that, in general, the proverb is implicit in nature. The peculiarities of English and Georgian proverbs can be formed as follows: short phrases, rhythmic organization, and various topics. In the proverbs of both ethnos the wisdom of life and the morality of the people are evident. Generally, lately new proverbs in both languages are created in the field of linguo-culture. Proverbs follow to life development and changes and reflect its pros and cons. In modern proverbs we can notice what reality of today's world is and what the most valuable thing is in our world nowadays.

Literature:

1. Olaofe I. A., Language and development: English for result – oriented University education. In SAWA – A Journal of Communication, Issue 5, English Department, Ahmadu Bello University, Zaria, 1998.

2. Oyetade S., Language planning in a multi-ethnic state: The majority/minority dichotomy in Nigeria, 2003. www.njas.helsinki.fi/pdf.files/vol12nom1/oyetade
3. Kramsch C., Language and Culture. Oxford: OUP, 1998.
4. Lakoff George, Mark Turner, More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor. Chicago & London: The University of Chicago Press, 1989.
5. Mieder Wolfgang, Proverbs – A Handbook. Westport, CT; Greenwood Press, 2004.
6. Neal Norrick, how proverbs mean: Semantic studies in English proverbs. Berlin: Mouton, 1985.
7. Littlemore J. & Low G., Figurative thinking and foreign language learning. Basingstoke: Palgrave Macmillian, 2006.
8. Lakoff G. & Johnson M., Metaphors We Live By. Edition 9. Chicago: Univ. Of Chicago Press, 1992.
9. Erdem S., Atasözlerinde metaforların I Çleyiği [How metaphors work in proverbs]. Milli Folklor, 2010, 22 (88).
10. Lakoff G., The Contemporary Theory of Metaphor in: Ortony, A. Metaphor and Thought. Second Edition: Cambridge University Press, 1993.

მაია აგაია
ქართული და ინგლისური ანდაზების მნიშვნელობის შესახებ
რეზიუმე

ანდაზები ნებისმიერი ენისა და კულტურის მნიშვნელოვანი და განუყოფელი ნაწილია. ისინი გამოხატავენ ხალხის მიერ საუკუნეების განმავლობაში დაგროვილ ცოდნას. მრავალი წლის მანძილზე ანდაზები ზეპირად გადაეცემოდა თაობიდან თაობას. ანდაზების შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს ენის, კულტურის, მენტალობისა და სპეციფიკურობის გაგებაში. ისინი ამდირებენ ენას და დიდია მათი როლი უცხო ენის კომუნიკაციური კომპეტენციის განვითარებაშიც. ქართულ და ინგლისურ ანდაზებზე დაკვირვებამ ცხადყო, რომ მათ შორის არსებითად დიდი განსხვავება არაა. ორივე ენის ეთნოკულტურა მსგავსია, მაგრამ ასახვისა და სრუქტურის მიხედვით განსხვავებულია.

Майа Агаиа
О значении грузинских и английских пословиц
Резюме

Пословицы – важнейшая и неотъемлемая часть любого языка и культуры. Они выражают знания, накопленные людьми на протяжении веков. Многие годы пословицы передавались из поколения в поколение. Изучение пословиц имеет большое значение для понимания культуры, менталитета и специфики языка. Они обогащают язык и играют важную роль в развитии коммуникативной компетенции на иностранном языке. Наблюдения за грузинскими и английскими пословицами показали, что между ними нет большой разницы. Этнокультура обоих языков похожа, но различается по отражению и структуре.

სოფიო ტაბაღუა
(საქართველო)

ბერმანუშენოვანი ინოვაციური ჟურნალისტური ჟანრი
Glosse-ს ტექსტი პრაგმატულ ასპექტში

იქიდან გამომდინარე, რომ თანამედროვე კომუნიკაციურ ლინგვისტიკაში წინა პლანზეა ტექსტის პრაგმატული კვლევა, პრაგმატიკა კი გულისხმობს ხაზგასმას ენის კომუნიკაციურ ფუნქციაზე, ანუ იმაზე, თუ სად, როდის, ვის მიერ ვისთვის და რა მიზნით ხდება რაიმეს აღნიშვნა, ამიტომაც ვფიქრობთ, უფრო საინტერესოა, Glosse-ს ტექსტის ამ ჭრილში განხილვა. ამ მიდგომას კიდევ ერთი დასაბუთება შეიძლება მოვუძებნოთ იმ მხრივაც, რომ Glosse-ს ფენომენის საბოლოო განსაზღვრა სწორედ პრაგმატულმა ასპექტმა მოახდინა.

ტექსტის პრაგმატიკა განიხილავს ცალკეული კომუნიკაციური გამოვლენის შიდა და გარე პრობლემებს, კერძოდ, კომუნიკანტის განზრახვის გულწრფელობას, მისაწვდომობას, რომელთან ინტერპრეტირება შეუძლია აუდიტორიას ანუ ადრესატს. თანამედროვე ლინგვისტიკაში დომინირებს შემდეგი აზრი, რომ პრაგმატიკის განზომილება მრავლისმომცველია და იგი მხოლოდ გარკვეული კონტურებით კი არ შემოსაზღვრება, არამედ მოიცავს კომუნიკაციის პროცესში მეტყველი და მსმენელი სუბიექტების ურთიერთმიმართების საკითხთა კომპლექსს.

ნებისმიერი კომუნიკაციური პროცესი გულისხმობს როგორც ადრესანტის, ასევე ადრესატის არსებობას, თუმცა დომინანტი მაინც ადრესანტია. სწორედ ის არის ნებისმიერი ტექსტის „ავტორი“, ხოლო ადრესატი იღებს მიწოდებულ ინფორმაციას.

ჩვენს სტატიაში გამოვყოფთ ადრესატის სამ ტიპს:

- ადრესატი შეიძლება არსებობდეს სივრცესა და დროში.
- ადრესატი შეიძლება იყოს განუსაზღვრელი, განზოგადებული და მრავლობითი.
- ადრესატი შეიძლება იყოს წარმოსახვითი.

Glosse-ს ტექსტობრივი სივრცის პრაგმატული კვლევისას, ჩვენ საქმე გვაქვს ადრესატის იმ ტიპთან, რომელიც არის განუსაზღვრელი, განზოგადებული და მრავლობითი ანუ მკითხველი. Glosse-ს ავტორის მიზანი ერთია: უზრუნველყოს მის მიერ მიწოდებული ინფორმაციის მარტივი აღქმა ადრესატისთვის. იგი დაინტერესებულია მარტივი კომუნიკაციის დამყარებით, ეს უკანასკნელი კი დამოკიდებულია ტექსტის ინფორმაციულობაზე, გამჭვირვალობაზე და ექსპრესიულობაზე. Glosse-ს ერთ-ერთ ტექსტზე დაყრდნობით განვიხილავთ თითოეულ მათგანს.

ინფორმაციულობა გულისხმობს იმას, რომ ავტორის მიერ მიწოდებული ტექსტი ადრესატისთვის უნდა მოიცავდეს ახალს და ეს ახალი უნდა ემყარებოდეს იმას, რაც ცნობილია. ჩვენც შევეცდებით, Glosse-ს უახლესი სტატიის საფუძველზე განვიხილოთ ყოველივე ზემოაღნიშნული.

Glosse-ს ტექსტი ავიღეთ ბერლინის ყოველდღიური გაზეთიდან Tagesspiegel, რომელიც გამოქვეყნდა 2020 წლის 8 ნოემბერს. სტატიის სახელწოდებაა “Bleiben Sie negativ!” და ალბათ, თითქმის ყველა მკითხველი სათაურშივე ხვდება სტატიის

თემას. ეს სტატია გამიზნულად შევარჩიეთ მსოფლიოში მიმდინარე ყველაზე აქტუალური თემის გამო; თემა ცნობილია, ხოლო სიახლე იქნება ავტორისეული პოზიცია. სტატიის ავტორის აზრით, პანდემიით გამოწვეულმა დაძაბულობამ არა მხოლოდ მისალმების, არამედ დამშვიდობების სცენაც შეცვალა: “Ein schoenes Wochenende! Und bleiben Sie negativ!”

ეს ფრაზა ყველაზე დადებითი შეტყობინებაა დღეს მსოფლიოსთვის და ავტორი ამ გადასახედიდან ბერლინელების ერთ თვისებას გამოყოფს: Berlin ist ja ohnehin für schlechte Laune bekannt! (ბერლინი ცნობილია თავისი უუმური ხასიათით), მსგავსი აღიარება მხოლოდ Glosse-ს ავტორს შეუძლია. ავტორი თვლის, რომ ბერლინელების ცუდი ხასიათი მხოლოდ პანდემიით არ აიხსნება. მართალია, ეს ავტორის შეხედულებაა, მაგრამ სიახლეა მკითხველისთვის და კამათის საგნადაც მარტივად შეიძლება გადაიქცეს.

Glosse არ ეძებს კონკრეტულ სიახლეს, მეტიც, ის უკვე არსებული რეალობის ირონიული შეფასებაა. სწორედ ეს პრაგმატული მიდგომაა მისთვის ცენტრალური. ყველა მკვლევარისთვის ცნობილია, რომ ყოველი ტექსტის ინფორმაციული სტრუქტურა ხასიათდება ბინალურობით ანუ თემა რემატულობით. თემისა და რემის ცნებები თავის თავში მოიცავენ ინფორმაციულ დინამიკას: გვაქვს თემა (რაც უკვე ცნობილი) ანუ ინფორმაციული სუბიექტი და რემა (ახალი ინფორმაციული პრედიკატი).

რაც შეეხება Glosse-ს **გამჭვირვალობას**, ის გულისხმობს ნათქვამის სიმარტივეს, ამრიგად, აღქმადობასა და სცენარის ისეთ თანმიმდევრობას, რომელიც ადრესატისთვის დასამახსოვრებელი იქნება.

ზოგადად ცნობილია, რომ ადამიანებს გაშარებული ტექსტი უფრო დიდხანს გვამახსოვრდება, ვიდრე ინფორმაციულად უფრო საინტერესო ან მნიშვნელოვანი. ხოლო ის, რაც კარგად დასამახსოვრებელია, გამჭვირვალეცაა. ჩვენ მიერ შერჩეული სტატია ამაში მარტივად დაგვარწმუნებს.

მაგ.: Endlich Schluss mit dem erzwungenen Lächeln (sieht man unter der Maske eh nicht), den “only positive vibes” – Sprüchen in sozialen Medien, dem Ausgehwang am Wochenende – „მოვრჩეთ ამ ნაძალადეგ ღიმილს“ (ისედაც უჩინარია იგი პირბადის ქვეშ) და პოზიტიური გარემოს აღმნიშვნელ სიტყვებს სოციალურ ქსელებში და იძულებით გასეირნებებს შაბათ-კვირას.

მარტივად, სუფთად და გონებასახვილურად არის გადმოცემული პანდემიის პერიოდში ყველაზე გავრცელებული პოპულარული მოწოდებები. სრულიად ნათელია ავტორის დამოკიდებულება მსგავსი მიმართებებისადმი. შეიძლება მისი დამოკიდებულება მკითხველმა რადიკალურად სუბიექტურ მოსაზრებად ჩათვალოს და ამიტომაც ავტორი მას ამყარებს შემდეგი ფრაზით – Positiv zu sein, hat ohnehin noch nie jemanden weitergebracht. „Die Kraft des positiven Denkens“ (Bestseller von 1952) hat leider bisher weder Kriege noch Pandemien beendet, ja, nicht mal Ampeln werden nachweislich grün davon – პოზიტიურობას დღემდე არავისთვის მოუტანია სიკეთე. „პოზიტიური აზროვნების ძალას“ (1952 წლის ბესტსელერი) არც ომი შეუწყვეტია და არც პანდემია, ვერც შექნიშნებზე აუნთია მწვანე. ეს Glosse არ ამტკიცებს იმას, რომ პოზიტიურობა ცუდია, ის უარყოფს პოზიტიურ მიდგომას საშიში სიტუაციის დროს. იგი პანდემიას ომს აღარებს და თვლის, რომ პოზიტიურობის იმედად დარჩენა დამან-

გრევლად ცუდად აისახება კაცობრიობაზე, ზუსტად ამ დროს ეს „პოპულარული“ პოზიტივის შექმნის მცდელობა დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს ავტორისთვის. ეს ერთგვარი მიმართვაა ხალხისადმი.

განვიხილოთ იგივე სტატია **ექსპრესიულ ჭრილში**. ექსპრესიულობა გულისხმობს ადრესანტის მიერ სუბიექტური დამოკიდებულების გამოხატვას, მისი მიზანია ადრესატზე ზემოქმედება. ექსპრესიულობა ტრადიციული სტილისტიკის ფარგლებში გულისხმობდა იმას, რომ ყოველი გამონათქვამი, გარდა დეტონაციისა, მუდამ შეიცავს კონოტაციას როგორც ენობრივი ნიშნის მიერ აღნიშნული რეალობისადმი სუბიექტის დამოკიდებულების გამოხატვას, ხოლო ექსპრესიულობის კატეგორიის პრაგმატიზაცია გულისხმობს აქცენტების გადატანას ადრესანტიდან ადრესატზე.

Glosse-ში **ექსპრესიულობა** პირველ ადგილზე დგას. მისი ტექსტი სრულად ავტორისეულ სუბიექტურ მოსაზრებაზეა აგებული, ხშირად ავტორის შეხედულებებს ტენდენციურ მიდგომადაც განიხილავენ, თუმცა ეს სულაც არ აკნინებს Glosse-ს როგორც უანრს, პირიქით, სწორედ ამაშია მისი უანრობრივი პრაგმატულობის ხიბლი. ვინაიდან სუბიექტური მოსაზრების გარეშე Glosse ვერ იარსებებს. მეტიც, ეს სუბიექტური მოსაზრებები ახდენენ ადრესატზე ზეგავლენას და ზუსტად ამიტომ განიხილავენ Glosse-ს აუდიტორიას, როგორც განსაკუთრებულს და ცალკე მდგომს. Glosse-ს ექსპრესიულობა ამავე სტატიაში მკაფიოდ გამოხატულია: Und haben sich die Gute-Laune-Verfechter so weit radikalisiert, dass es schon gefährlich wird: “Toxic positivity” nennt sich dieses Phänomen. Denn Angst, Trauer oder Wut einfach zu unterdrücken, statt sich damit auseinanderzusetzen, ist auf Dauer ungesund – und macht erst recht unglücklich. Stattdessen ist nun die richtige Zeit, um zu Hause die Leonard-Cohen-Platten rauszukramen und sich mit einer Flasche Rotwein ins Bett zu legen. Irgendwas ist schließlich immer – ე.წ. „კარგი განწყობის მქადაგებლები“ რადიკალისტები გახდნენ. ასეთი საშიში გახდა ეს „ტოქსიკური პოზიტიურობის“ ფენომენი. შიშის, კაემანისა და მრისხანების ჩახშობა ჯანმრთელობას გვინგრევს და ბედნიერებას გვართმევს. სამაგიეროდ, ახლა ზედგამოჭრილი დროა: დავრჩეთ სახლში, გამოვჩხრიკოთ ღვეთნარდ კოენის ფირფიტები და წითელი ღვინის ბოთლით საწოლისკენ გავემუროთ. და ბოლოს მაინც არის რაღაც“.

იქიდან გამომდინარე, რომ ლინგვისტური ანთროპოცენტრიზმი ნიშნავს ადამიანის, როგორც კომუნიკაციის სუბიექტის, როლის ხაზგასმას, ამ როლის კვლევას თავის თავზე იღებს ლინგვისტური პრაგმატიკა. მაგრამ დღეს პრაგმატიკის ნაგულისხმევი სუბიექტურობა ტრანსფორმირებულია ინტერსუბიექტურობად. გ. ლებანიძე წერს, რომ „დღევანდელი კომუნიკაციური ლინგვისტიკისთვის მეტად მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ყოველ კომუნიკაციურ აქტში არა მხოლოდ ორი სუბიექტი (ორი კომუნიკანტი), არამედ მათ შორის ურთიერთმიმართებაც ანუ ინტერსუბიექტურობა“ [2, 254]. ამრიგად, თუ ვფიქრობთ, რომ პრაგმატიკაში მთავარი სუბიექტია, მაშინ სუბიექტისა და სუბიექტურობის შინაარსი ბევრად უფრო მაღლა მდგომია და გამოხატული ინტერსუბიექტურობა კომინიკაციურ აქტში ყველაზე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს Glosse-ს პრაგმატიკულ ჭრილში კვლევის დროს.

ინტერსუბიექტურობის ჩვენეული ინტერპრეტაცია Glosse-ს შეიძლება ასე გადმოვცეთ: სატირული ტექსტის მიწოდება მკითხველისთვის ერთგვარი გამბედაობა-

ცაა და რომ არა მკითხველის, იგივე ადრესატის მხარდაჭერა, იგი როგორც დამოუკიდებელი ჟურნალისტური ჟანრი ვერ მოვიდოდა ამ ეპოქამდე.

Glosse-ს ტექსტის კვლევისას ყველაზე წამყვანი ფაქტორი მაინც მისი პრაგმატიკული განზომილებაა, რომელიც Glosse-ს როგორც ტექსტის სემანტიკური პარამეტრების დადგენისას განმსაზღვრელ პირობას წარმოადგენს. თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პრაგმატული ფაქტორი არის საფუძველი მისი ყველა იმ სინტაქსური თუ სემანტიკური თავისებურებისა, რომელიც ამა თუ იმ ტექსტს განასხვავებს სხვა ტექსტისგან.

ლიტერატურა:

1. <https://www.tagesspiegel.de/berlin/bleiben-sie-negativ-endlich-schluss-mit-der-guten-laune/26601364.html>
2. ლებანიძე გ., კომუნიკაციური ლინგვისტიკა, თბ., 2004.

Sopio Tabaghua

Germanic Innovative Genre Text of Glosse in Pragmatic Aspect

Summary

The object of our interest is Germanic journalistic innovative genre Glosse and tipologisation of its text. We talk about pragmatic aspect of our research theme in this article. Textualism means pragmatism and is based on it. We think that Glosse as the definition and typology of the textual space. Of the journalistic genre ahead of its pragmatic understanding. On the basis of that pragmatism interests in effect of speech on context and in results. So it's much more interesting to research the text of Glosse with its Satirical character, typical expressivity and audience. Why the pragmatic aspect? It is important to distinguish two factors from each other in pragmatic context and co-text. Even reading Glosse (not research) is enough to persuade how important is the solution of its contextual phenomenon.

Thus Glosse's pragmatic typology is aimed at studying the peculiarities of the sign system and the influence of their meanings in concrete social context. Theme is universal in the textual space of this journalistic genre with its possible content, discussions on it, are ongoing against the background of irony that underpins our approach to the importance of bringing the pragmatic aspect to the forefront.

Софио Табагуа

Текст немецкоязычного инновационного журналистского жанра Glosse в прагматическом аспекте

Резюме

Сферу нашего интереса представляет немецкоязычный журналистский инновационный жанр Glosse и типологизация его текста. В этой статье мы говорим о программном аспекте темы нашего исследования. Текстологизация подразумевает прагматизацию и

основывается на ней. Мы считаем, что Glosse, как определению текстуального пространства и типологии журналистского жанра, предшествует его прагматическое осознание. Исходя из того, что прагматика интересуется влиянием речи на контекст и результатами, поэтому исследовать текст Glosse с его сатирическим характером, присущей экспрессивностью и аудиторией намного интереснее. Почему прагматический аспект? В прагматике важно отличать друг от друга два фактора: контекст и сотекст. Прочтения статьи Glosse (даже и не его исследования) достаточно, чтобы убедиться насколько важно решение его контекстуального феномена.

Таким образом, прагматическая типология Glosse является целенаправленной на изучение особенностей влияния знаковой системы и их значений в конкретном социальном контексте. В текстуальной среде этого журналистского жанра тема со своим возможным содержанием универсальна, рассуждение здесь протекает на фоне иронии, что утверждает наш подход касательно значения выдвижения на передний план прагматического аспекта.

ანა ახვლედიანი
(საქართველო)

**YOUTUBE-ის ვიდეო კომენტარების ენობრივი სპეციფიკა და მისი
ბამონათვის პირითადი ხერხები**

კომუნიკაცია ადამიანებს შორის ურთიერთობის პროცესია და მისი მიზანი ინფორმაციის გადაცემაა. კომუნიკაციის გარეშე წარმოუდგენელია ადამიანის არსებობა, მისი პროფესიული თუ ყოველდღიური საქმიანობა. კომუნიკაციის რაობა, მისი სახეები და დამახასიათებელი თავისებურებები ოდითგანვე საინტერესო საკვლევ საგანს წარმოადგენდა, თუმცა ოცდამეერთე საუკუნეში ლინგვისტების გაცხოველებულმა ინტერესმა, აქამდე უცნობი სახეობის – ონლაინ კომუნიკაციის კვლევისაკენ გადაინაცვლა.

ონლაინ კომუნიკაციამ დიდი ცვლილებები გამოიწვია საზოგადოებაში. დღეს უამრავ ადამიანს აქვს წვდომა ინტერნეტზე, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ჩვენ არა მხოლოდ აღვიქვამთ სამყაროს მისი საშუალებით, არამედ ურთიერთობას ვამყარებთ პოტენციურ მომხმარებელთან.

ენა, რომელსაც ჩვენ ვიყენებთ ელექტრონული კომუნიკაციის დროს, გამოირჩევა მკვეთრი თავისებურებებითა და მრავალფეროვნებით. თითოეული ახალი დანერგილი ნიმუში უშუალო კავშირშია საზოგადოებასთან, რადგან მომხმარებლები არიან სწორედ ისინი, ვინც ქმნიან და ავრცელებენ ახალ ლინგვისტურ ერთეულებს.

წინამდებარე სტატია სწორედ ონლაინ კომუნიკაციის რაობის, თანამედროვე გამოწვევებისა და მისი შედეგების განხილვას ეძღვნება. შევეცდებით მკითხველს გარკვეულწილად შევუქმნათ წარმოდგენა ონლაინ კომუნიკაციის ლინგვისტურ ასპექტზე, რაშიც ელექტრონული კომუნიკაციის ერთ-ერთი სახეობის, Youtube-ის ვიდეო კომენტარების მაგალითების შესწავლა და მათი ლინგვისტური ანალიზი დაგვეხმარება.

YouTube ვებ-საიტი, რომელიც 2005 წლიდან მყარად იკიდებს ფეხს ინტერნეტ სივრცეში, მრავალფუნქციური ბუნებიდან გამომდინარე, მალევე ექცევა მეცნიერთა თვალთახედვის არეში, თუმცა ამ მხრივ ჩვენთვის საინტერესოა ლინგვისტოა მოსახზრება, რომლებიც YouTube-ის ვიდეო კომენტარს აღიქვამენ არა როგორც ტექსტობრივ შეტყობინებას, არამედ როგორც ერთ-ერთ ეფექტურ ონლაინ საკომუნიკაციო საშუალებას.

YouTube-ის ვიდეო კომენტარებში მომხმარებლები მიმართავენ როგორც სტანდარტულ, ასევე არასტანდარტულ ენობრივ საშუალებებს. ჩვენი ყურადღება მოცემულ შემთხვევაში არასტანდარტული ენის ორ ფართოდ გავრცელებულ ნიმუშზე: აკრონიმებისა და ემოტიკონების კვლევისკენ იქნება მიმართული.

ვიდეო კომენტარების ლექსიკა მდიდარია სიტყვის ისეთი შემოკლებული ფორმებით, როგორებიცაა აკრონიმები. რთული სიტყვების შემოკლების პრაქტიკა საზოგადოებისათვის არახალია. იგი ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომამდე არსებობდა და მის მიზანს კომუნიკაციის დაჩქარება წარმოადგენდა.

აკრონიმების ძირითადი მიზანი დროისა და სივრცის დაზოგვაა. ამასთან, იგი საუკეთესო საშუალებაა რთული ფრაზებისა და მრავალსიტყვიანი ტერმინების მარტივად წარმოსათქმელად. ზემოთ აღნიშნულ დადებით თავისებურებებს ემატება ისიც, რომ

აკრონიმების გამოყენება დღესდღეობით ახალგაზრდა თაობებს შორის მოღურ ტენდენციად იქცა. და ბოლოს, აკრონიმები ადვილად დასამახსოვრებელია.

ბევრ დადებით თავისებურებასთან ერთად უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ აკრონიმების გადაჭარბებით ან გაუცნობიერებლად გამოყენება, შესაძლოა მსმენელისთვის საზიანო, გაუგებრობის გამომწვევი ან შეურაცხყოფელი აღმოჩნდეს.

კვლევის ჩატარებისას, კომენტარებში შევხვდით უამრავ აკრონიმს, თუმცა სტატიაში მაგალითების სახით წარმოვადგინეთ ის ნიმუშები, რომელთა რაოდენობა აღემატებოდა სხვათა რიცხვს, აღნიშნული აკრონიმებია: **IDK**-I don't know, **JK**-Just kidding, **LOL**-Laugh out loud, **OMG**-Oh my God, **BTW**-By the way, **WTF**-What the f*ck, და **LMAO**-Laughing my *ss off.

YouTube-ის ვიდეო კომენტარებში ერთ-ერთი პოპულარული აკრონიმია LOL - Laugh(ing) out loud, რომელიც ხმამაღლა სიცილს ნიშნავს. მომხმარებლები მას იყენებენ მაშინ, როდესაც საუბრის თემა სასაცილოდ მიჩნიათ:

Wendy Boyd: That was sick funny, LOL ☐ 😊

Pierce Brooks: If you never tried that leaning dance and fall you not a real mj fan lol

თუმცა, აღსანიშნავია ისიც, რომ Lol ხშირად გვხვდება ირონიის გამოხატვის მიზნით:

hdsn2013: i feel like he's the real life gatsby of throwing parties lol

yesiownfrodo: I think you have to be high to understand this song. :DLOL

Jena Taylor: Anyone still watching in 2018 lol!

Lol აკრონიმის გაძლიერებულ ფორმას წარმოადგენს Lmao, რომელიც, ასევე, ხშირად გვხვდება კომენტარებში, როგორც სიცილის აღმნიშვნელი ემოტიკონი:

Jake Hogan: Lmao this is hilarious

No Name: lmao that was actually pretty funny

ზოგჯერ ემოტიკონები განიცდიან ვერბალიზაციას და ამის უტყუარი ნიშანი ქვემოთ მოყვანილი მაგალითებია:

Archi GA: I lol'd xD

Sachin T.2: Hahahah. I almost had an accident while reading this. I_lmao'ed on my steering wheel.

შეცხადება/შეძახილთა გამომხატველ აკრონიმთა კატეგორიას მივაკუთვნეთ **OMG** – “O, my god” აკრონიმი, რომელიც, ძირითადად, ემოციურ დატვირთვას ატარებს და მისი მიზანი სწორედ მომხმარებლის ემოციის დემონსტრირებაა:

Luna: Omg this song is the best ❤️😊

P erspicace: Wow this song. OMG Its still alive

კიდევ ერთ მნიშვნელოვან აკრონიმთა ჯგუფს წარმოადგენს ნეიტრალური ვარიანტები: **BTW** და **JK**, მომხმარებელი მათ, ძირითადად, მაშინ იყენებს, როდესაც სურს გააქარწყლოს უსიამოვნო ან სახუმარო გამონათქვამი:

Sara Meals: The song is depressing but the video is outstanding 🖤 btw I love it 😊
Shot in the Heart: What is up with all the bizarre people in this video? Isn't Steven Tyler enough? Great song btwpussy! JK its nice

შეუძლებელია არ აღვნიშნოთ ფართოდ გავრცელებული აკრონიმი **WTF** (What the F*ck), რომელსაც აქვს შეფასების მნიშვნელობა და, ძირითადად, წარმოაჩენს მომ-

ხმარებლის გაკვირვებას, სიბრაზესა და აგრესიას. იგი მიუთითებს მის ნეგატიურ დამოკიდებულებაზე საკითხთან დაკავშირებით:

nation1: wtf who is this Fred why did he copy Kanye West, kanyes orgijinal better easy

Gabriel M10: Wtf I clicked for the girl but damn this was outstanding!

ESSNAH: This song is makin' me miss people that doesn't even exist wtf

YouTube-ის ვიდეო კომენტარებში, ასევე, შეიმჩნევა აკრონიმ IDK – “I don't know” ხშირი გამოყენება, რომელიც უარყოფის აღმნიშვნელ აკრონიმთა კატეგორიას მივაკუთვნეთ:

Janri joy: Idk why my tears suddenly came out after hearing this...

Kudos Kaushal: I cry every time I listen to this. Idk why

D4RK 4C3: Idk why I go rampage on any gun game every time I hear this

დაკვირვება ცხადყოფს, რომ YouTube-ის ვიდეო კომენტარებში აკრონიმები ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ენობრივ ერთეულებს წარმოადგენენ, რაც განპირობებულია მათი გამოყენებით დროისა და სივრცის დაზოგვისას. ფუნქციურ დატვირთვასთან დაკავშირებით, ცხადია, რომ იგი ერთ-ერთი გავრცელებული ალტერნატიული გზაა დადებითი და უარყოფითი ემოციების გამოსახატავად, თუმცა როდესაც ვსაუბრობთ ემოციების დემონსტრირებაზე ონლაინ საკომუნიკაციო პლატფორმაში, შეუძლებელია გვერდი ავუაროთ ისეთ ფენომენს, როგორცაა ემოტიკონი.

ემოტიკონი ადამიანის ემოციის გამომხატველი სიმბოლოა, რომელიც შედგება სასვენი ნიშნების, ასოებისა და ციფრებისაგან. მისი გამოჩენა დაკავშირებულია სკოტ ფალმანის სახელთან, რომელმაც 1982 წელს შექმნა პირველი ნიმუშები: :) სიმბოლო, რომელიც აღნიშნავდა ღიმილს, ხოლო :(მოწყენილობას.

წერილობითი კომუნიკაცია მოკლებულია სხეულის ენისა და ხმის გამოყენებას. ამ ნაკლებობის კომპენსაციის მიზნით საზოგადოება კომუნიკაციისას ხშირად იყენებს ემოტიკონებს, ვინაიდან ეს კომპიუტერული სიმბოლოები გამოხატავს როგორც მენტალურ, ასევე ფიზიკურ რეაქციებსაც. გარდა ამისა, იგი საუკეთესო საშუალებაა მომხმარებლის დამოკიდებულებისა და აზრის სწორად გაგებისთვის.

ემოტიკონების მრავალი სახეობა არსებობს. ისინი იყოფიან: დადებით და უარყოფით, ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ ემოტიკონებად. ამ ორ უკანსაკნელს შორის განსხვავება აისახება არა მარტო ფორმაში, არამედ მათი გამოყენებისა და გავრცელების არეალშიც. ფორმის მხრივ, ვერტიკალური ემოტიკონები მიმართულია მარცხენა მხარისაკენ, როგორც შემდეგ მაგალითებში: :-) ან :(. მათ, ძირითადად, იყენებენ დასავლურ კულტურაში.

დღესდღეობით ონლაინ კომუნიკაცია წარმოუდგენელია ემოტიკონების გარეშე. ხშირად სიტყვების ნაცვლად სწორედ გრაფიკული ჩანახატები გადმოსცემენ მომხმარებლის სათქმელს. მიუხედავად ე.წ. „ღიმილაკების“ მრავალფეროვნებისა, YouTube-ის ვიდეო კომენტარებში შევნიშნეთ რამდენიმე მათგანის სიმრავლე, მათ შორისაა: ბედნიერების, დამწუხრების, დაბნეულობის, სიცილისა და სიბრაზის გამომხატველი ემოციური ფიგურები.

ჰორიზონტალური ემოტიკონების საშუალებით, მომხმარებლები გამოხატავენ სიყვარულის ემოციას: 1) კეთილგანწყობას მუსიკოსის ან მუსიკის მიმართ:

Noob5996 drawing: uh the music going through my heart (~ω)
Dhanraj Mushahary: I love to play this song in Piano Tiles. ♡ღ

2) მოწყენილობას ან გაბრაზებას:

Felicia Bangtan: I miss you Yiruma ㅠ-ㅠ It's been a longgggg timeee Listening to you wonderful music makes me better than before Luv you ^-^

Johannes Kann-es: It's like to look in Lucifer's eyes -_-

ჰორიზონტალურისგან განსხვავებით, შეინიშნება ვერტიკალური ემოტიკონების სიმრავლე. ვერტიკონთა ნიმუშები ორ ჯგუფად წარმოვადგინეთ: დადებითად და უარყოფითად. დადებით ემოტიკონებში გააერთიანეთ შემდეგი ფიგურები :-), :-D, XD, <3, :P.

ღიმილის აღმნიშვნელი ემოტიკონი, როგორცაა :-), ან :), გამოიყენება, კეთილგანწყობის, მხიარულებისა და ბედნიერების აღსანიშნად:

Lena Larson5: Great playing by Lola :) Kompass TV3: very great !! very beautiful to listen and to look :-) medveczki orsolya: wonderful person or wonderful musical sense. :)

ხოლო ვერტიკონი, როგორცაა :-D ან :D გამოიყენება სასაცილო დამოკიდებულების გამოსახატავად:

radovan dragovic5: He has some kind of problem with his mouth? :D

supreme brick2: only sexy girls came to see him :D

გარდა ზემოთ აღნიშნული ნიმუშისა, არსებობს სიცილის გამომხატვის სხვა ფორმაც, რომელიც, ძირითადად, გამოიყენება არა სასაცილო, არამედ უკიდურესად სასაცილო ფაქტის აღსანიშნად:

Carson Palmer: when I was 4 I thought my dad was nickelback lolololol! XD

Ginny Branum: i liked the centaur guy playing the guitarlol XD

YouTube-ის ვიდეო კომენტარებში კვლევებისა შევხვდით ემოტიკონ :-P ან :P ფორმასაც, იგი, ძირითადად, სახუმარო დამოკიდებულების მატარებელია:

EclipZe Muzik: just wanted to comment :P

Jase Wolf: This is absolutely hilarious this video and the song. :P

დადებით ემოტიკონთა შორის, გამოყენების სიხშირით გამოირჩევა სიმპათიისა და სიყვარულის აღმნიშვნელი ვერტიკონი, როგორცაა <3

Diana Hernández Salas:I love so much this song <3

Chen's Adam's Apple: Love you guys. Thanks a lot for this masterpiece. <3

რაც შეეხება უარყოფითი ემოციების გამომხატველ ემოტიკონებს. ემოტიკონს :-/ კომენტარებში ორმაგი დატვირთვა აქვს. იგი როგორც მოწყენილობის, ასევე გაბრაზების გამომხატველია:

Brian Abarca De La O:I guess i'm lonely :(

xXtoruXx: Why u killed tanjiro family :(

უარყოფითი ემოციის აღსანიშნ ფიგურად ითვლება შემდეგი ემოტიკონიც: :-/, მომხმარებელი მას, ძირითადად, მიმართავს მაშინ, როდესაც მისთვის რაღაც გაურკვეველი ან ბუნდოვანია:

i dont understant the meaning of the lyrics and the video :/

Nguyen Hoang Hiep: who doesn't like Nickelback :-/

კვლევამ ცხადყო, რომ აკრონიმები და ემოტიკონები ონლაინ საკომუნიკაციო პლატფორმისთვის მრავლისმეტყველ ლინგვისტურ ფენომენს წარმოადგენს, რომელთა მიზანი ტექსტობრივი შეტყობინების აღნიშნული ფორმებით გამყარება ან სრულად ჩანაცვლებაა. მაშინ როცა ციფრულ ეპოქაში ონლაინ ტექსტები დაცლილია ემოციებისაგან, საუკეთესო ალტრენატიულ გზად ამ დანაკლისის კომპენსირებისათვის სწორედ ემოტიკონებისა და აკრონიმების გამოყენება რჩება.

ლიტერატურა:

1. Chabr O., Analysis of the Language of Internet Forums, Twitter Messages and YouTube Video Comments. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2017.
2. Chen S.Y., From OMG to TMD – Internet and Pinyin acronyms in Mandarin Chinese, 2014.
3. December J., Notes on Defining of Computer-Mediated Communication. *CMC Magazine* Vol. 4, No.1, January, 1997, 24 January 2009.
4. Dresner E., Herring S.C., Functions of the Non-Verbal in CMC: Emoticons and Illocutionary Force. Tel Aviv University, Indiana University, Bloomington, 2010.
5. Izura C., Playfoot D., A normative study of acronyms and acronym naming, 2011.
6. Holst B., Are acronyms hurting or helping your communications, 2020. https://www.mandel.com/blog/are-acronyms-hurting-or-helping-your-communications?fbclid=IwAR2tSsHq71xUBJr7MijNdfv5Y4DF-_1Y4lcXVW-GO2QghA4tL4uIgzfct
7. Varga T., Language of YouTube Video Comments, Bachelor's Diploma Thesis, Masaryk University, 2009.
8. <https://vintageradio.ru/ka/smily-v-vk-kopirovat-gid-po-smailkam-kak-v-nih-razobratsya-i-ne.html>
9. <https://www.qqtube.com/en/article/Importance-Of-YouTube-Likes>
10. https://www.translatemedia.com/translation-blog/rise-acronym/?fbclid=IwAR2E-CNhzWQSPH9qFDHR4KXGgaNfGyJltTOi2_0hKQG93aDNwexsWBUCEf8

Anna Akhvlediani

The Linguistic Specifics of YouTube Video Comments and the Basic Means of its Expression

Summary

The article is dedicated to the linguistic analysis of the linguistic units – acronyms and emoticons found on the YouTube platform. Paper examines specific forms as means of expressing electronic communication, discusses their characteristic features, analyses examples obtained from the research and draws general conclusions from the linguistic point of view.

Анна Ахвледиани
Языковая специфика и основные способы выражения
YouTube-овских видео комментариев
Резюме

Статья посвящена анализу обнаруженных на YouTube-овской платформе лингвистических единиц – акронимов и эмодиконов. Приведенные в работе конкретные формы представлены, как средства выражения электронной коммуникации, рассмотрены их характерные особенности, проанализированы собранные в процессе работы примеры и сделаны общие выводы с лингвистической точки зрения.

თონა თურმანიძე
(საქართველო)

მედიატიმსტის ტრანსლატოლოგიური პრობლემა

თანამედროვე ადამიანი ტექსტების სამყაროში ცხოვრობს და მოღვაწეობს, ამიტომ ტექსტური ინფორმაციის აღქმაზე დიდწილად არის დამოკიდებული მისი პროფესიული წარმატებები და საზოგადოებრივი პოზიცია. ტექსტების მოცულობის შეზღუდვის გამო და ენობრივი ეკონომიის კანონიდან გამომდინარე, ინფორმაციის ნაწილი გადმოიცემა იმპლიციტური ხერხებით, რომლის გაშიფვრა აუცილებელი ფაქტორია.

ადამიანი გარკვეული ეროვნულ-კულტურული ერთობლიობის წევრია და სოციალიზაციის პროცესის შედეგად ის ისრუტავს სხვადასხვა კონცეპტს, კულტურულ პრეცედენტს, ერისთვის დამახასიათებელ წეს-ჩვეულებებს და სხვ., ამიტომ ყველა ერის ფონური მარაგი დიდწილად განსხვავებულია: საკაცობრიო და რეგიონალური მნიშვნელობის ერთეულების გარდა, ფონურ მარაგში შედის ეროვნულ-კულტურული მნიშვნელობების ერთეულები, რომელთა თარგმნა დიდ პრობლემას წარმოადგენს და განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს ექსპლიციტისა და იმპლიციტის მიმართ.

უცხო ენებზე შედგენილი ნებისმიერი ტექსტი ურთიერთობების გაცვლის მიზნით, ბუნებრივია, საჭიროებს თარგმნას იმ ენაზე, რომელსაც ფლობს ის ობიექტი, ვისთანაც ვაძეგრებთ კომუნიკაციას. სწორედ ამის გამო შექმნილია მეცნიერებები: თარგმანთმცოდნეობა, ტრანსლატოლოგია და სხვ.

ტრანსლატოლოგია – ეს არის თარგმანის წარმოების თეორია, რომელიც შეისწავლის თარგმანის კანონზომიერებებს ტექსტის ტიპიდან გამომდინარე, ასევე, საკომუნიკაციო სიტუაციიდან გამომდინარე; როდესაც ტექსტი ექვედებარება განსახდვრულ ლინგვისტიკურ ნორმებს და დამოკიდებულია ტექსტის წყაროს სპეციფიკაზე კომუნიკაციური ქვეტექსტის საფუძველს მეტყველების ჟანრობრივი და სიტუაციური ნორმები ქმნის. ქვეტექსტი, ანუ იმპლიკაცია ურთიერთობისას საუბრის ქვაკუთხედი. აქედან გამომდინარე, კონვერსაციული ანუ საუბრის იმპლიკაციის ცნება, ჩვენი აზრით, პრაგმატიკის უმთავრესი და უმნიშვნელოვანესი საკითხია.

ენის ცოდნა თარგმნის აუცილებელი პირობაა, თუმცა, მთარგმნელის ფუნქცია ენობრივი ანალიზი არაა. როგორც მ. ლედერერი აღნიშნავდა:

მთარგმნელი უნდა შეეცადოს, მეორე ენაში მოახდინოს აზრის ხელახალი გამოხატვა. იმისთვის, რომ უზრუნველყოს შინაარსის გადმოცემა, მთარგმნელმა უნდა განსახდვროს მისი კვლევის ობიექტი, ტექსტის მნიშვნელობა და ავტორის მიერ გამოხატული აზრი [3, 30].

ზოგადი კულტურისა და განათლების მნიშვნელობა ხშირად დაკნინებულია თარგმანში. თუმცა, როგორც პროფესიონალების, ასევე არაპროფესიონალების მიერ შესრულებული თარგმანები ცხადყოფს, რომ კარგი ენობრივი ცოდნა, თუკი მას არ ახლავს სათანადო ექსტრალინგვისტური ცოდნა, შესაძლოა, არასწორი თარგმანის მიზეზი გახდეს.

თარგმნის პროცესი გულისხმობს სათარგმნ ენაზე ისეთივე ტექსტის შექმნას, რომელიც შეძლებს მასზე დაკისრებული ფუნქციის შესრულებას [4, 13].

თუკი მოცემულია თანამდებობის პირების საკუთარი სახელები, მთარგმნელი ვალდებულია, მიუთითოს ამ პიროვნებების თანამდებობა, იმ შემთხვევაშიც კი, თუკი ეს ორიგინალ-

ში მითითებული არაა, რომლის საფუძველზე სათარგმნი ენის მკითხველმა უნდა მოახერხოს კონტექსტში ორიენტირება. გამონაკლისად შეიძლება ჩაითვალოს სათარგმნი ენის მკითხველისთვის ნაცნობი თანამდებობის პირები (პირველ შემთხვევაში იმპლიციტი ექსპლიციტში გადადის, მეორე შემთხვევაში კი იმპლიციტი იმპლიციტად რჩება).

თანამედროვე ეპოქაში ტექსტის სხვადასხვა სახეობა გვხვდება.

იმთავითვე არსებობდა ზეპირი და წერილობითი ტექსტები; მოგვიანებით გაჩნდა საგაზეთო-პუბლიცისტური ტექსტები და კიდევ უფრო მოგვიანებით – სატელევიზიო და ინტერნეტქსელური ტექსტები. ყველას ამას ერთად მედიატექსტები ჰქვია.

მედიატექსტი დღესდღეობით შეადგენს თანამედროვე კულტურის ბირთვს, რადგან ის ნებისმიერი ქვეყნის საინფორმაციო სივრცის განუყოფელი ნაწილია.

მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების ენის შემსწავლელ დამოუკიდებელ დისციპლინას მედიალისტიკა ეწოდება.

მასმედიის ენა დინამიკურია. ის აფიქსირებს ცვლილებებს, რომლებიც ხდება ენაში (ნეოლოგიზმები, ცვლილებები გრამატიკაში და ა. შ.).

მედიატექსტს წარმოადგენს საგაზეთო-პუბლიცისტური ტექსტები, რომლებიც დიდი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. განსაკუთრებით შეკუმშული, საქმიანი და მშრალი საინფორმაციო ხასიათის სტატიებითა და შეტყობინებებით. მსგავსი შეტყობინებების თარგმნისას, სიზუსტე, ძირითადად, წინადადების სინტაქსური გარდაქმნების, სტრუქტურული ცვლილებებისა და ლექსიკურ-კონტექსტუალური ეკვივალენტების გამოყენებით მიიღწევა, რადგან ეს ცვლილებები გამოწვეულია სათარგმნი ენის ნორმებისა და საგაზეთო სტილის ნორმების დაცვის აუცილებლობით. საგაზეთო სტილის სათაური უნდა იყოს მოკლე, ლაკონიური და შინაარსობრივი, ამასთან, მან გარკვეული ემოციური გავლენა უნდა მოახდინოს მკითხველზე. სათაურის უმთავრესი ფუნქციაა მკითხველის ყურადღების მიქცევა და ამიტომ, ძალიან ხშირად, ის სრულად ვერ გადმოსცემს სტილის შინაარსს. ამ ფუნქციას, ძირითადად, ასრულებს ქვესათაური, რომელიც რამდენიმე სტრიქონის საშუალებით სტილის მოკლე შინაარსს იძლევა.

მთარგმნელისთვის მნიშვნელოვანია ის ცოდნა, რომელიც მას საშუალებას მისცემს ობიექტურად აღიქვას სათაურის შინაარსი და ეკვივალენტური თარგმანი შეასრულოს სათარგმნი ენის სტილისტურ-გრამატიკული ნორმების გათვალისწინებით. მთარგმნელმა უნდა მოძებნოს ისეთი ეკვივალენტი, რომელიც გასაგებს გახდის სათარგმნი ტექსტის არსს მათთვის, ვისაც მხოლოდ თარგმანის იმედი აქვთ [3, 41].

პრაგმატულად განპირობებული გარდაქმნები აუცილებელია იდიომატური გამოთქმებისა და რეალიების თარგმნისას. ამ შემთხვევაში მთარგმნელისთვის არ არის არსებითი წყარო და სამიზნე ენებს შორის სემანტიკური თუ სინტაქსური ეკვივალენტობის შენარჩუნება. მისი მიზანია, თარგმანში ორიგინალის იდენტური კომუნიკაციური ეფექტის მიღწევა. ტექსტის ადაპტაციის დროს მთარგმნელს უწევს იმპლიციტურად წარმოდგენილი ფონური ცოდნის ექსპლიციტურში გარდაქმნა. ეს ინფორმაცია მოიცავს ისტორიულ ფაქტებს, მატერიალური კულტურის მიღწევებს, ეთნოგრაფიულ და ფოლკლორულ ცნებებს და ა.შ. ყველაფერი ეს თარგმანის თეორიაში რეალიების სახელითაა ცნობილი.

მთარგმნელები ხშირად მიმართავენ პრაგმატულ ადაპტაციას საკუთარი სახელების, გეოგრაფიული სახელების, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო რეალიების თარგმნისას. ამისთვის ტექსტში შეაქვთ დამატებითი კომენტარები და განმარტებები, ან განმარტავენ სქოლი-

ომი, მაგალითად: TBC Bank has created an interesting product that allows consumers be able to buy home at Lisi Veranda.

აღნიშნული წინადადება შემდეგნაირად არის გადათარგმნილი:

თიბისი ბანკმა შეიმუშავა ძალიან საინტერესო პროდუქტი, რომელიც შესაძლებლობას იძლევა, ლისის ვერანდაზე ბინის შეძენა მომხმარებლისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს.

ლისივერანდა – ეს არის სრულიად ახალი, ეკოლოგიურად სუფთა დასახლების კონცეფცია, მრავალფუნქციური, რეკრეაციული ზონითა და თანამედროვე დახვეწილი არქიტექტურით. რაც მთავარია, კომპლექსის ყველა შენობა თანამედროვე, ენერგოეფექტური მშენებლობის პრინციპებით არის აშენებული.

სახელწოდება „ლისივერანდა“ მთარგმნელს აქვს ახსნილი პირდაპირ ტექსტში, ანუ ტექსტის ადაპტაციის დროს მთარგმნელმა იმპლიციტური ინფორმაცია ექსპლიციტურში გარდაქმნა. ზოგიერთ შემთხვევაში კი დამატებითი ინფორმაციის მოპოვება ხდება ტექსტში სპეცდანართით. საკუთრივ, ტექსტში ამხსნელი ელემენტი შეიძლება მოსდევდეს რეალიას, ან უსწრებდეს მას. მაგალითად: საქართველოში *სათხილამურო ტურიზმი ვითარდება*. გიორგი ჩიგოვაძე – საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი. *Georgia's Ski Tourism Continues to Grow*. Giorgi Chigovadze – Head of the Georgian National Administration [7, 24].

ე. ბრეუსი აღნიშნავს, რომ უკანასკნელი ხერხი ერთგვარად ამზადებს მკითხველს უცხო სიტყვის გაგებისთვის, ამარტივებს რეალიის აღქმას [5, 115]; ზოგიერთ შემთხვევაში ორიგინალის პრაგმატული პოტენციალი შეიძლება დაიკარგოს თარგმანში ან დაიკარგოს რამდენიმე დეტალი იმის გამო, რომ თარგმანის რეცეპტორისთვის უცნობი რეალიაა შემოტანილი. თარგმნის პროცესში ადეკვატური სამიზნე ტექსტის შექმნისას მთარგმნელმა მაქსიმალური სიზუსტით უნდა გადმოსცეს ორიგინალური ტექსტის შინაარსი, ფორმა და ემოციური ფონი, რაც განსხვავებულ მიდგომებს მოითხოვს მხატვრული და ინფორმაციული ტექსტების თარგმნის დროს.

მედიატექსტი უნიკალურ ფორმას წარმოადგენს, რომელიც, ცნობილია, ორიენტირებულია მასობრივ მკითხველზე. მათ მაღალი ზემოქმედებითი ძალა გააჩნიათ. მიუხედავად იმისა, რომ მათი პირველადი ფუნქცია ინფორმაციულობაა, ამავდროულად, მათში დიდი რაოდენობით გამოიყენება ხატოვანი საშუალებები, რაც ართულებს თარგმანს. უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოებაც, რომ მედიატექსტების ყველანაირი სახეობა ოპერატიულ პასუხს წარმოადგენს საზოგადოებაში მომხდარ ყველა მნიშვნელოვან სიახლეზე, რომლითაც განპირობებულია მათში ექსპლიციტისა და იმპლიციტის განსაკუთრებული შეფარდება.

მედიატექსტები კოლექტიური აზროვნების ფორმირების სერიოზული ხერხია. მათში აუცილებელია ეროვნული ფასეულობები და სამყაროს ენობრივ სურათში შემავალი კონცეპტუალური ცნებები, ამიტომ ინფორმაციის გამოსატვის იმპლიციტურ ხერხებს დიდი ხვედრითი წილი უკავია მედიატექსტებში და ეს თავისთავად იწვევს განსაკუთრებულ პრობლემებს თარგმნისას, როდესაც ახალი მკითხველისთვის არის გადასათარგმნი არა მარტო ტექსტში მოცემული, არამედ ნავარაუდები ინფორმაცია.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები დიდ გავლენას ახდენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე, ხალხის გონებასა და წარმოდგენაზე, ეროვნულ ცნებებსა და კულტურაზე.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, როგორც ზემოთაც აღინიშნა, წარმოადგენს არა მარტო საგაზეთო-საჟურნალო ტექსტები, არამედ სხვადასხვა გახმოვანებული მასალა:

რადიო და ტელერეპორტაჟები, ინტერვიუ, სხვადასხვა პროგრამა, თოქ-შოუ, ფილმები და ასე შემდეგ. ის, რასაც ხშირად „ელექტრონული პრესა“ ეწოდება. „ელექტრონული პრესის“ გაგება ბოლო წლებში გაფართოვდა ინტერნეტის ჩართვის შემდეგ, სადაც წარმოდგენილია მსოფლიოში თითქმის ყველა წამყვანი ახალი ამბების სააგენტო.

ჟანრობრივ-თემატიკური ნაირფეროვნება მასობრივი ინფორმაციის ერთ-ერთი საშუალებაა. ტექსტებს შორის გამოიყოფა ტექსტების ტიპები, რომლებიც ახასიათებს როგორც „მწერლობით“, ასევე „ელექტრონულ პრესას“. მათ მიეკუთვნება:

- ახალი ამბების მასალები (მოვლენების ქრონიკა).
- კომენტარი.
- ანალიტიკური მიმოხილვები სხვადასხვა თემაზე (პოლიტიკა, ეკონომიკა, საზოგადოებრივი ცხოვრება, სოციალური პიროვნება, კულტურა, მეცნიერება და სხვ.).
- ინტერვიუ.
- სპორტული რეპორტაჟები.
- სარეკლამო მასალები და ასე შემდეგ [1, 65].

ეს ყველა საჟანრო-თემატიკური ტექსტის ნაირსახეობა გვხვდება გაზეთებში, ჟურნალებში, რადიო და სატელევიზიო პროგრამებში, ასევე – ინტერნეტში. გასაგებია, რომ ყველა მასობრივ ინფორმაციულ საშუალებას აქვს თავისი ობიექტური თვისებები, მაგრამ ჟანრობრივი დახასიათებები ნარჩუნდება მასობრივი ინფორმაციის საშუალების დამოუკიდებლად. ესე იგი, ახალი ამბების მასალა ყოველთვის იქნება განსხვავებული. ამ ტიპების ტექსტებს გარდა, არსებობს ისეთი ტექსტები, რომლებიც განსხვავდება სხვებისგან. მაგალითად: სარედაქციო პრესა ეკუთვნის „მწერლობით“ პრესას, ანუ გაზეთს. სხვა სახეობის სტატიები – კრიტიკული, მიმოხილვითი – ეკუთვნის საგაზეთო-საჟურნალო ჟანრს.

მედიატექსტი წარმოადგენს ტექსტის ისეთ სახეობას, რომელზედაც დღესდღეობით ყველაზე დიდი მოთხოვნაა, ვინაიდან იგი ასრულებს საზოგადოების სოციალურ დაკვეთას და ახდენს უმნიშვნელოვანესი ენობრივი ფუნქციების რეალიზაციას.

მედიატექსტი, ასევე, წარმოადგენს პოლიფუნქციურ წარმონაქმნს, რომლის ძირითადი ფუნქციებია: ინფორმირების ფუნქცია, იდეოლოგიური ფუნქცია და ზემოქმედების ფუნქცია, რაც გამოვლინდება ადრესატის ჩართვით მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით.

მედიატექსტის მნიშვნელოვან ნიშანს წარმოადგენს სათაური, რომელიც, აგრეთვე, მრავალფუნქციურია და მისი ლაკონიურობის გამო გაჯერებულია ფონური ინფორმაციით, რაც თავის მხრივ ართულებს მის თარგმანს.

ინფორმაციის გამგზავნის შეტყობინება, როგორც წესი, ისეთ ადრესატზეა ორიენტირებული, რომელიც საკმარისად ინფორმირებულია ამ შეტყობინების გასაგებად. იმ შემთხვევაში, თუ გამგზავნი შეცდა და რეცეპტორი არ ფლობს საჭირო ინფორმაციას, კომუნიკაცია არ იქნება წარმატებული.

როგორც აღვნიშნეთ, მთარგმნელი ეხმარება ადრესატს ლინგვოთნიკური ბარიერის დაძლევაში და იგი ხშირად ითვალისწინებს, რომ ორიგინალის ადრესატისგან განსხვავებით, თარგმანის ადრესატს შეიძლება არ ჰქონდეს შეტყობინების გასაგებად საჭირო ცოდნა. ამის გამოსასწორებლად, მთარგმნელებს უწევთ სხვადასხვა ცვლილების შეტანა ორიგინალში. აღნიშნული ფონური ცოდნა შეიძლება ნაციონალურ, კულტურულ ან ისტორიულ ხასიათს ატარებდეს. მაგალითად, საგაზეთო მასალას მეტწილად ქვეყანაში მიმდინარე აქტუალური მოვლენები უდევს საფუძვლად. სტატიაში მთარგმნელი ხშირად პირდაპირ ახალ

დეტალებზე გადადის, რადგანაც თვლის, რომ მკითხველი არის კომპეტენტური და ფლობს ინფორმაციას, შესაბამისად, ავტორს არ უწევს ცნობილი პიროვნების, მაგალითად, პოლიტიკოსის, თანამდებობის დასახელება, იცის, სტატიაში ვისზე და რაზეცაა საუბარი.

გაზეთი ინფორმაციის წყარო და დარწმუნების საშუალებაა. ის გათვლილია მასობრივ არაორდინალურ აუდიტორიაზე, რომელსაც ის არწმუნებს და აიძულებს მის წაკითხვას. გაზეთს, ძირითადად, კითხულობენ ისეთ სიტუაციაში, როდესაც ჭირს აზრის მოკრება: მეტროში, მატარებელში, სამუშაოს შემდეგ დასვენებისას, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ სტატია ბოლომდე არ იქნება წაკითხული, მან უნდა მოახდინოს გარკვეული ემოციური გავლენა მკითხველზე.

საგაზეთო სტილი (პრესის ენა) – არის პუბლიცისტური ტექსტის ერთ-ერთი ჟანრი.

როგორც ცნობილია, საგაზეთო სტილის ძირითადი საკომუნიკაციო ამოცანა არის ინფორმაციის გადაცემა განსაზღვრული შემფასებელი პოზიციიდან. წინა პლანზეა ზუსტი ინფორმაციის მიწოდება. აქედან გამომდინარე, ფართოდ გამოიყენება ტერმინოლოგია, მაგალითად:

A.D.H.D. (attention – deficit hyperactivity disorder) – ჰიპერაქტიული დარღვევა, რომელიც დაკავშირებულია გაფანტულ ყურადღებასთან.

ცნობილია, რომ ტერმინოლოგიის გადათარგმნა რუსულ ან ნებისმიერ სხვა ენაზე შედარებით მარტივია, რადგან ტერმინები არ არის დამოკიდებული კონტექსტზე და გამოიყენება როგორც მზა სიტყვები და სიტყვათშეთანხმებები.

ასევე, ხირად გამოიყენება ყველასთვის ცნობილი საკუთარი სახელები, მაგალითად:

Barack Obama, Washington, the Great Depression, National Public Radio.

ხშირია საკუთარი სახელების შემოკლება, მაგალითად:

L.A. (Los Angeles), NY Post (New York Post), NIC (National Intelligence Council).

აღსანიშნავია, რომ სალაპარაკო ლექსიკაში ხშირად გამოიყენება სლენგი, ჟარგონიზმები, დიალექტიზმები, მაგალითად:

With the stock market plunging and the credit market entering a new freeze, cries are being heard for a new government intervention to prop up major financial institutions before President-elect Barack Obama takes office – საფონდო ბირჟაზე კრიზისთან და საბანკო კრედიტების „გაყინვასთან“ დაკავშირებით, ახალი მთავრობა მოუხმობს მთავარ ფინანსურ დაწესებულებებს მხარდაჭერისაკენ მანამ, სანამ თავის მოვალეობებს არ შეუდგება არჩეული პრეზიდენტი ბარაკ ობამა.

...the unofficial kickoff of the 2009 auto show season – ავტომოშო 2009-ს არაოფიციალური სტარტი.

ფრაზეოლოგიზმები საგაზეთო სტილში, როგორც ყველა პუბლიცისტურ ტექსტში, დიდი რაოდენობითაა წარმოდგენილი, მაგალითად: The nickel and diming – არ საჭიროებს დიდ დანახარჯებს, For a rainy day – შავი დღისთვის.

ფრაზეოლოგიზმებს შეიძლება მივაკუთვნოთ სხვადასხვა კლიშეს სიმრავლე: in the same way, it is reported; to bring to light; depressed shares, an economic impact.

განსაკუთრებულ სირთულეს თარგმნის პროცესში მთარგმნელი აწყდება კულტურული კონცეპტის თარგმნისას, რადგანაც კულტურა და კულტურათაშორისი კომუნიკაცია ბევრად უფრო რთული ფენომენია, ვიდრე ეს მთარგმნელს წარმოუდგენია. მთარგმნელის კომპეტენციაზეა დამოკიდებული თარგმანის ხარისხი, მაშასადამე, რაც უფრო მეტ ცოდნას ფლობს მთარგმნელი კულტურათა მახასიათებლებსა და კულტურათაშორის განსხვავებულობაზე, მით უფრო კარგია თარგმანი. მთარგმნელი თეორეტიკოსები ჯერ კიდევ უძველესი პერიოდი-

დან აღიარებდნენ კულტურული ცოდნის პრობლემებსა და კულტურებს შორის განსხვავებებს. სწორედ კულტურის შესახებ ცოდნა და კულტურათაშორისი განსხვავებები წარმოადგენდა მთარგმნელობითი პრაქტიკისა და თეორიის შესწავლისას მთავარ საგანს, სწორედ მათზე კეთდებოდა მთავარი აქცენტი.

წარმოვადგენთ ზოგიერთ პროცედურასა და სტრატეგიას, რომლებიც გამოყენებულია სხვადასხვა თეორეტიკოსის მიერ კულტურული კონცეპტების თარგმნისას, რაც ვფიქრობთ, დაეხმარება მთარგმნელებს თარგმანის პროცესში და ისინი კონკრეტული სიტუაციებიდან გამომდინარე, სწორად შეარჩევენ მათთვის უფრო ეფექტურ პროცედურებს.

ოდითგანვე დიდ ყურადღებას იქცევდნენ სიტყვები, რომლებიც ასე მყარად წარმოადგენდა კონკრეტული კულტურის ნაწილს და მათი თარგმნა პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო. ხანგრძლივი დებატები იმართებოდა იმის თაობაზე, თუ როდის მომხდარიყო მათი პერიფრაზირება; როდის გამოყენებულიყო ყველაზე ახლო ეკვივალენტი; როდის შექმნილიყო ახალი სიტყვა (განსაკუთრებით მხატვრული ტექსტის თარგმანისას) და როდის მომხდარიყო, უბრალოდ, მისი გაშიფრვა, ე.წ. ტრანსკრიფცია. სწორედ ეს „უთარგმნელი“ კულტურის მატარებელი სიტყვები თუ ფრაზები მუდმივად ხიბლავდა მთარგმნელებსა და მთარგმნელობით თეორეტიკოსებს. ამ მხრივ პირველი თეორია განავითარა ფრანგმა მეცნიერმა მუნენმა 1963 წელს, რომელმაც ხაზი გაუსვა ლექსიკური ერთეულების მნიშვნელობას, ამბობდა რა, რომ თუკი მოხდება მხოლოდ მათი მნიშვნელობის თარგმნა, რამდენად სწორად შეასრულებდა მაშინ ისინი მათზე დაკისრებულ ფუნქციას. პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ ყველა ეს კულტურული ელემენტი არ მოიაზრებს მხოლოდ ცალკეულ ენობრივ ერთეულს. რა უნდა გააკეთოს მთარგმნელმა, როდესაც წყარო ენის წარმომადგენლების ფონური ცოდნა გაჯერებულია კულტურის გამოძახილით? კულტურის ცნება აუცილებელია თარგმანის პროცესში, მიუხედავად განსხვავებული აზრისა იმის შესახებ, არის თუ არა ენა კულტურის ნაწილი, ცნებები – კულტურა და ენა – გაუმიჯნავია.

1964 წელს ნიღამ განიხილა თარგმანში შესაბამისობის პრობლემა, მიანიჭა რა თანაბარი მნიშვნელობა როგორც ლინგვისტურ, ასევე კულტურულ განსხვავებებს წყარო და სამიზნე ენებს შორის, დაასკვნა, რომ კულტურათა განსხვავებას უფრო მეტი დაბრკოლების შექმნა შეუძლია მთარგმნელისთვის, ვიდრე ენობრივი სტრუქტურების შრის განსხვავებებს. ის დასძენს, რომ მნიშვნელოვანია როგორც კულტურული მახასიათებლები, ასევე, ლექსიკური საკითხები. ნიღამს განმარტებები ფორმალური და დინამიკური ეკვივალენტობისა მოიაზრებს თარგმანზე კულტურის გავლენას. მისი აზრით, მნიშვნელოვანია სამიზნე ენის მკითხველს შეეძლოს წყარო ენის კონტექსტის შესახებ მეტი ინფორმაციის გაგება, მისი წეს-ჩვეულებების, ტრადიციების, აზროვნების მანერისა და გამოხატვის საშუალებების წვდომა. ამ იდეის საპირისპიროა მოსაზრება, რომ დინამიკური ეკვივალენტობა „ცდილობს დაუკავშიროს ერთმანეთს რეცეპტორი და საკუთარი კულტურის რელევანტური ქცევის ფორმა“, იმის დაჟინების მიუხედავად, რომ რეცეპტორი იგებს წყარო ენის კონტექსტის კულტურას. მისი მიხედვით, პრობლემები მრავალფეროვანია გამომდინარე ორ ენაში არსებული კულტურული და ენობრივი განსხვავებულობიდან. გარდა მრავალი პრობლემატური ფაქტორისა (ფორმა, მნიშვნელობა, სტილი, ანდაზები, იდიომები და ა. შ.), რომლებსაც მთარგმნელი აწყდება თარგმანის შესრულების პროცესში, კულტურული კონცეპტები კიდევ უფრო ართულებენ ამ ისედაც რთულ საქმეს. მთარგმნელებმა წყარო ტექსტის ანალიზის პროცესში უნდა შეძლონ, პირველ რიგში, კულტურული კონცეპტების გამოვლენა და შემდეგ უკვე სწორი სტრატეგია

ბისა და მეთოდების გამოყენება მათი თარგმნის დროს. უფრო მეტიც: მათ უნდა იცოდნენ, როგორ შეინარჩუნონ ტექსტის შინაარსობრივი და სტილისტური მხარე ისე, რომ მკითხველმა ისეთივე სიამოვნება მიიღოს მისგან, როგორც ეს ორიგინალ ტექსტშია.

ინგლისური საინფორმაციო-აღწერლობითი მასალის თარგმნისას თარჯიმანი აწყდება კიდევ ერთ სპეციფიკურ თავისებურებას.

ინგლისურ და ამერიკულ გაზეთებში, ტექნიკური მიზეზების გამო, თითქმის ყველა წინადადება იწყება ახალი საზიდან. ბუნებრივია, თარჯიმანმა მიუხედავად იმისა, ლოგიკურად გამართულია თუ არა, მექანიკურად უნდა გამოყოს ინგლისური ტექსტის აბზაცები. შესაბამისად, საგაზეთო სტატიების თარგმანი განსხვავდება ჟურნალის სტატიის ან წიგნის თარგმანისგან, რადგან აქ ავტორი განსაზღვრავს აბზაცებს.

მედიატექსტი – მედიაპროდუქციის კონკრეტული შედეგი – საინფორმაციო შეტყობინებაა, რომელიც არის გადმოცემული ნებისმიერი სახის მედიაქანრში (საგაზეთო სტატია, ტელეგადაცემა, ვიდეოკლიპი, ფილმი და სხვ.). მისი მთავარი ამოცანებია:

1. გავლენა მასობრივ ცნობიერებაზე;
2. მოწოდება მოქმედებისაკენ;
3. ინფორმაციის მაუწყებლობა.

ამოცანებიდან გამომდინარე, შეიძლება განისაზღვროს მედიატექსტის მთავარი ფუნქციები:

- საინფორმაციო ფუნქცია;
- გავლენის ფუნქცია;
- კომუნიკაციური ფუნქცია;
- ექსპრესიული ფუნქცია;
- ესთეტიკური ფუნქცია.

მასობრივი საინფორმაციო ტექსტების კვლევებს – საერთოდ და ინგლისური მედიატექსტებისას – ზოგადად, ახასიათებს უძველესი ტრადიცია – სამეცნიერო ნაშრომების რაოდენობა, რომელიც ეძღვნება პუბლიცისტური ტექსტის კვლევა-შესწავლას, რაც საკმაოდ მაღალია, რადგან მათ წამყვანი ადგილი უჭირავთ მსოფლიო საინფორმაციო ნაკადში, როგორც მოცულობით, ასევე – გავლენით.

ამიტომ ჩვენი კვლევის თემა აქტუალურია არა მარტო მედიატექსტის დიდი გავრცელების არეალით, არამედ ენასა და მეტყველებაში მისი რეალობის ასახვის მნიშვნელობითაც.

კვლევის ობიექტად წარმოდგენილია ინგლისური ენიდან რუსულად ნათარგმნი სტატიების ტექსტები. აქედან გამომდინარე, წარმოდგენილი სტატიის მიზანია, გამოიკვლიოს მედიატექსტის თარგმნის მახასიათებლები ინგლისურიდან რუსულ ენაზე.

დასახული მიზნის მისაღწევად გადასაჭრელია შემდეგი ამოცანები:

1. სამეცნიერო ლიტერატურის შესწავლა კვლევის თემასთან დაკავშირებით;
2. განვიხილოთ მედიატექსტის მცნება, პუბლიცისტური სტილი;
3. პუბლიცისტური სტილის მახასიათებლების აღწერა სტილების სისტემაში.

დასასრულ, ამოცანების გადასაჭრელად გამოყენებულია კვლევის შემდეგი მეთოდები:

- აღწერითი მეთოდი;
- პარალელური ტექსტების მეთოდი;
- მთარგმნელობითი ანალიზი.

ინგლისური მედიატექსტების თარგმანი განსხვავდება ლექსიკური შემადგენლობის მნიშვნელოვანი პარაფრაზებით – სიტყვების უმეტესობისთვის თარგმანში შესაძლებელია მოიძებნოს შინაარსით ახლო მნიშვნელობის სიტყვები.

ყველაზე ხშირად გამოიყენება სინტაქსური ტრანსფორმაცია, წინადადების სტრუქტურის შეცვლა წინადადების ორ დამოუკიდებელ სტრუქტურად დაყოფის შედეგად.

სტილისტიკური ფუნქციის შესრულების მიზნით, გრამატიკული ტრანსფორმაციის თვალსაზრისით, გავრცელებული ზმნის ფორმების შეცვლის ტრანსფორმაცია (დრო, მწკრივი, სერია) მეტად გავრცელებულია.

ლექსიკური ცვლილებებისას ხშირად გამოიყენებადია აღწერითი თარგმანი.

ლიტერატურა:

1. Гвенцадзе М. А., Коммуникативная лингвистика и типология текста, Тб., 1986
2. Комиссаров В. Н., Теория перевода (лингвистические аспекты), М., 1990.
3. ლედერერი მ., თარგმანი – ინტერპრეტაციული მოდელი, თბ., 2008.
4. Жинкин Н., Психологические особенности спонтанной речи. Иностранные языки в школе, 5, 12-21, 1965.
5. Бреус Е. В., УРАО. Теория и практика перевода с английского на русский, М., 2003.
6. Nida E., Language Structure and Translation. Stanford .Stanford University Press, 1975.
7. საქართველოს ევროპული გზა, N7, 12/2015.

Teona Turmanidze *Translatological problems of mediatext* **Summary**

The article describes the types of media texts and their exclusiveness, as well as the problems that arise in the process of translating a certain text. The specifics of the translation and the transformation chosen by the translator are described in this article; We also define the functions and tasks of Mediatext.

Presents some of the procedures and strategies used by various theorists in translating cultural concepts.

Теона Турманидзе *Транслатологические проблемы медиатекстов* **Резюме**

В статье описываются типы медиатекстов и их особенности, а также проблемы, возникающие в процессе перевода определенного текста.

Описаны особенности перевода, выбранные переводчиком стратегия и трансформация, определяются функции и задачи медиатекста.

Представлены некоторые процедуры и стратегии, используемые различными теоретиками при переводе культурных концепций.

შორენა ჯიშკარიანი
(საქართველო)

ბრიტოლ ცენტრალის ნოვატორული ცდები
მე-20 საუკუნის მეორე ათწლეულის ავანგარდისტულ ქართულ პოეზიაში

პროზა და პოეზია ის ძალაა, რომელიც სიკვდილ-სიცოცხლის, „ორი ქვეყნის საზღვრად“ (ანა კალანდაძე) მდგომი ადამიანის ნავსაყუდელია, ცხოვრების წარმავლობისა და ამოუბის ტკივილიანი განცდის ატანის, „ჭრილობიდან სისხლის განუწყვეტელი დენის“ (ილია) გაძლების საშუალებაა. ხელოვნება ამ გამაოგნებელ მისიას ძველ, ტრადიციულ გზებზე სვლით, გაკვალული ბილიკების ტკეპნით ვერ შეასრულებს. ამიტომაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმ პოეტთა შემოქმედებას, რომელთაც მუდმივ ძიებაში, ახალი სიტყვის, ფრაზის, მხატვრული სახის, ფორმის, იდეის შემოტანასა და დამკვიდრებაში თავისი სიტყვა თქვეს და წარუშლელი კვალი დატოვეს მე-20 საუკუნის ქართული პოეტური სიტყვის სრულყოფის საქმეში. „საქართველო მსოფლიო პოეზიურ რუკაზე ერთ-ერთი დიდი, ძღვევამოსილი სახელმწიფოა“, – ამბობს გ. დოჩანაშვილი [9, 167]. ამ „ძღვევამოსილი სახელმწიფოს“ შექმნაში კი მოკაშკაშე ვარსკვლავების გვერდით ნაკლებად თვალისმომჭრელმა მანათობლებმაც თავიანთი ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრეს. ვფიქრობთ, რომ „ტკბილქართული“ ლექსის მქმნელმა ყოველმა ხელოვანმა დიდი წვლილი შეიტანა ქართულ სიტყვაკაზმულ მწერლობაში, ახალი პოეტების დამსახურებით ქართულმა პოეზიამ და პროზამ თითქმის ოცეული წლის მანძილზე ახალი სახეებითა და ფორმებით დაატკბო მკითხველის სმენა. მართალია, ილია ამბობდა: „არა მარტო ტკბილ ხმათათვის გამომგზავნა ქვეყნად ცაშა“, მაგრამ მე-20 საუკუნის 10-იანი წლები ის დრო იყო, როცა ტკბილი ხმები მართლაც მოენატრა ქართველ მსმენელს, როდესაც ნამდვილი პოეტური სიტყვა თითქმის აღარ ისმოდა, როცა პოეზია უადრესად პროზაული გახდა, პროზა კი – სოციალური უთანასწორობით დაჩაგრული ადამიანების ვაებითა და ტანჯვით გათანგული. „მშვენიერი წიგნის“ (გალაკტიონი) ჭეშმარიტ მკითხველს ნამდვილი პოეზია სჭირდებოდა და სჭირდება დღესაც, პოსტმოდერნიზმის ეპოქაში. ამიტომაც სათანადო შეფასებისა და განსაკუთრებული დაფასების ღირსად მიგვაჩნია ავანგარდული პოეზიის ყოველი ნიმუში, თუნდაც დადაისტური აფსურდული ცხოვრების ამსახველი. მყარი აღნაგობა ლექსსა თუ პროზას არასდროს აქვს, მაგრამ როგორი უშუალოებაა შთაბეჭდილებისა და რა დინამიზმია იმაში, რომ ის მუდმივად ისწრაფვის განვითარებისკენ. ერთი შეხედვით, რის დახვეწა უნდა სჭირდებოდეს რუსთველის ლექსსა და ცურტაველის სიტყვას, მაგრამ აშკარაა, ქართული ლიტერატურის (ამ სიტყვის ფართო გაგებით) თემატიკა ზუსტად მიჰყვება უკვე ჩამოყალიბებულ მონახაზს, თუმცა შთაგონების სიწრფელის ხარჯზე ცდილობს ახლის მიგნებას. ეს კი არა მარტო რაციონალური საზრისის, არამედ ინტუიციით წაქეზებული წინსწრაფვაა.

ამგვარი სულისკვეთება კარგად წარმოაჩინა ავანგარდულმა პოეზიამ თავისი მიმართულებებით. თუმცა ამ მიმდინარეობას ქართულ კულტუროლოგიურ წრეებში უარყოფითად შეხედნენ. იგი მოიაზრებოდა, როგორც ხელოვნური მოტრიალება მანერულობისა და ორიგინალურობის სადემონსტრაციოდ. ავანგარდისტული მსოფლმხედვე-

ლობის მიუღებელი, ალბათ, უფრო მიუწვდომელი მიმართულებების გაშიფვრას კი ცდილობდნენ სიტყვებით: „ბუნდოვანება“, „მიმბაძველობა“. ვფიქრობ, ამგვარად შეფასებული ლექსების მომხიბვლელობა ისაა, რომ მკითხველი რაღაც ალოგიკურობის ახსნასა და დალაგებას ცდილობ, უფრო მეტს ფიქრობ, ვიდრე ნაკადულივით მორაკრაკე ლექსების კითხვისას, რომელთა კალაპოტი ვიწრო და მოწესრიგებულია. ფიქრი, აზროვნება, შემოქმედებითი წვა პოეტთან ერთად მის მკითხველსაც სჭირდება, ამას კი ავანგარდისტული მიმართულების პოეზიის ნიმუშები აუცილებლად მოითხოვდა, ეს ერთგვარი გონების სავარჯიშოები ნამდვილად სჭირდებოდა მეოცე საუკუნის 20-იანი წლების საზოგადოებას. განსაკუთრებით, მისწრება იქნებოდა მათთვის სიმპათიური ლექსების მწერალი ქართველი პოეტების აღმოჩენა. და სწორედ ამ დროს გაჩნდა კიდევ დადაისტური ტენდენციები, რომლებიც, შეიძლება ითქვას, რომ სიმბოლისტურ წიაღში იშვნენ. დადაისტურ ტექსტებს ვხვდებით პავლე ნოზაძის, ბენო გორდეზიანის, გრიგოლ ცეცხლაძის პოეზიაში, თუმცა, როგორც თამარ პაიჭაძე ამბობს: „ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ტიცინ ტაბიძის ფაქტორი, რომელმაც სიმბოლისტური პოეტური იდეოლოგიით გატაცების კულმინაციურ ხანაში, სიმბოლისტური ორთოდოქსალიზმის სიმბაფრე განსაკუთრებულ რადიკალურ მხატვრულ ესთეტიკაში გარდასახა, სათქმელის გამოსატყვის ძიებათა გზაზე“ [8].

ქართველი დადაისტებიდან რადიკალური მხატვრული ესთეტიკით, ვფიქრობთ, რომ ყველაზე მეტად გრიგოლ ცეცხლაძე გამოირჩევა. გთავაზობთ რამდენიმე ლექსის ანალიზს მისი წიგნიდან „პოეტის ყეფა“. კრებული 1922-1923 წლებში დაიბეჭდა. მასში ყველაზე მეტად იგრძნობა დადაისტური ხელწერა. ალბათ, სწორედ ამ ლექსთა კრებულმა ათქმევინა სოსო სიგუას: პოეზიაში „მარინეტის, ცჰარასა და კრუჩონის ავანგარდისტულ ექსპერიმენტებს მიჰყვებოდა გრიგოლ ცეცხლაძე“ [7, 167]. მოდერნისტების მიერ შექმნილი ლექსის ახალი სტრუქტურა გრ. ცეცხლაძის ლექსებზეც აისახა. თუმცა პოეტის შემოქმედებითი ძიებანი მიმართული იყო ახალი პოეტური სტილის, გამოსახვის ნოვატორული ფორმების აღმოჩენისაკენ. ორიგინალობის მაძიებელი ახალგაზრდა პოეტი ცდილობდა დამწვარიყო საკუთარი მანერით დაწყობილი შეშის ცეცხლზე, რადგანაც მიაჩნდა, რომ:

„მწერალი როცა სხვის ჩრდილს მიჰყვება,
საკუთარ ცეცხლით თუ არ იწვება,
იგი მონაა, მონა საბრალო,
უკვდავებისთვის ამოდ წვალობს“.

ავანგარდი პოეტი თავის ლექსებს „ლურჯ ნარინჯს“ უწოდებდა, რითმებს კი – „ნაგვიანვე ფრანტს“, რითაც კიდევ ერთხელ უსვამდა ხაზს თავისი პოეზიის ორიგინალობას. მან, შეიძლება ითქვას, სხვებზე მეტად აიტაცა ლექსის ფორმებისაგან განთავისუფლების იდეა, რადგან ფიქრობდა, რომ: „უახლოეს ქართულ პოეზიაში ყველაზე უფრო გამარჯვებულია თავისუფალი ლექსები“ და მიიჩნევდა, რომ ამგვარი ლექსების ავტორები ყველაზე მეტად ორიგინალური და ჭეშმარიტი პოეტები არიან იმით, რომ საკუთარი ლექსიკონი და სინტაქსი აქვთ. მოვიყვან ამონარიდს მისი ესეიდან „თავისუფალი ლექსი“: „ლექსისათვის გარეგნული ფორმა არის სამოსი, თავისუფალი ლექსი უარყოფაა ამ ფორმის, ამ სამოსის, ის არის სიშიშველე. რა თქმა უნდა, არ არის ადვილი საქმე ფორმების დამორჩილება. უთუოდ რამეს ნიშნავს სონეტების გვირგვინის დაწერა, მაგ-

რამ ამ შემთხვევაში მიზნის მიღწევის იმედი შეიძლება ყველას ჰქონდეს, ისე როგორც ძვირფასი სამოსის შექმნისა. მაგრამ სულ სხვა არის თავისუფალი ლექსი, რამდენადაც პირველი შეხედვით ის საადვილოდ მოგეჩვენებათ, იმდენად დაკვირვების შემდეგ აშკარა გახდება მისი სერიოზული სიძნელე. თავისუფალ ლექსში ყოველი სიტყვა მოსჩანს, ყოველი სახე ცოცხლობს საკუთარი სიცოცხლით, ამიტომ არის, რომ იმ პოეტებს, რომელნიც ამ მანერით სწერენ, მუდამ ემჩნევათ ტენდენცია, შექმნან საკუთარი სიტყვათა ლექსიკონი და საკუთარი სინტაქსი. დიდი ყურადღება აქვს მიქცეული აგრეთვე იმაჟინაციას. ჩემის აზრით, თავისუფალი ლექსი საბოლოოდ დარჩება ორიგინალური და ჭეშმარიტი პოეტების კუთვნილება, რადგან შიშველ გამოსვლას მხოლოდ ის გაბედავს და მას დამშვენდება, ვინც გრძნობს სიამაყეს თავისი ტანისა და მოხდენილობის“ [2].

ამ საკმაოდ ვრცელი ციტატის მოხმობის მიზანი გრ. ცეცხლაძის მიერ არჩეული გამოსახვის ფორმების მოტივის ჩვენება გახლავთ. მან თავისი შემოქმედების დასაწყისში ყველაზე მეტი ინდივიდუალური ნიუანსი შეიტანა ეროვნული პოეზიის პალიტრაში და თავისი, საკმაოდ თამამი, სიტყვა თქვა. მისივე სიტყვები რომ გავიმეოროთ, შიშველი გამოვიდა და თავისი პოეზიის მშვენება ამაყად წარმოაჩინა. ამის დასტურად მოვიხმობ ციტატას ლექსიდან „რას მეუბნება გული გრიგოლ ცეცხლაძეს“:

„ცეცხლაძე აღიდან,
თავისუფლად რომ იცქირება დიდი პოეტის პიედესტალიდან
და იცინის, როგორც ყველის ვაჭარი.
გული მეუბნება
ჩემს ლექსებს საუკუნეები
მკერდზე დაიბნევენ ორდენებად
პოეტები იტყვიან:
მან პირველმა აშალა ლიბრედი ლანდები,
მან პირველმა შემოჰკრა მონუმენტებს დეხები,
მან პირველმა იყეფა პოეზიის გზებზე“.

ყველას ნამდვილად არ შეუძლია ასე ხამალა თქვას, რომ მას დიდი პოეტის პიედესტალი ელოდება, იგი გალაკტიონამდე განაცხადებს ასე თამამად, რომ მისი ლექსები საუკუნეებს გაჰყვება, დარწმუნებულია, რომ პოეტები მის ნოვატორობას აღიარებენ ავანგარდიზმის „ლიბრედი ლანდების“ ლაციცში, რომ იგი პირველია ახალ პოეზიაში. ვერლიბრით გაწყობილ მოცემულ ტექსტში გრ. ცეცხლაძე მართლაც გაშიშვლებული წარმოგვიდგება თავისი ახალი და უჩვეულო პოეტური იერით.

გრიგოლ ცეცხლაძის პოეზიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს მიძღვნილი ხასიათის ლექსებს. ცნობილია: „მიძღვნილი ლექსი ერთობ ძნელი დასაწერია, რა თქმა უნდა, ძნელი დასაწერია კარგი ლექსი, რადგან შემოქმედის ფანტაზია ამ შემთხვევაში რამდენადმე შეზღუდულია“ (აღ. თავაძე) [11]. ამ ტიპის ლექსები პირველად რომანტიკოსებმა წარმოგვიდგინეს, მეოცე საუკუნის დასაწყისში მიძღვნილი ლექსების უპირველეს ოსტატად აღ. აბაშელი სახელდება, მას არ ჩამოუვარდებიან „ცისფერყანწელები“, რომლებიც სიყვარულსა და თანადგომას ლექსებითაც უცხადებდნენ ერთმანეთს. ამ მხრივ გრიგოლ ცეცხლაძე ნოვატორი ნამდვილად არ ყოფილა, მაგრამ იგი ნოვატორად გვევლინება მეგობრისათვის სათქმელის გამოსატვის ორიგინალობით. ერთ-ერთი ასეთია „რაჟდენ გვეტაძეს“ წიგნიდან: „კვიმატი დღეები“. როგორც ცნობილია, რაჟდენ გვე-

ტაძე სიმბოლისტა დაგჯუფების წევრი იყო. იგი მეგობრობდა ვრ. ცეცხლაძესთან. ისინი ერთდროულად იბეჭდებოდნენ ჟურნალ „თალაბულისის სარტყელში“, რომელიც ვრ. ცეცხლაძემ დააარსა. ეს ლექსიც, ალბათ, მათი სულიერი მეგობრობის ნიშანია, საერთო ტკივილისა და განწყობის მაჩვენებელი. ამგვარი დამოკიდებულება კი უცილობლად ექნებოდათ საერთო ეროვნულ ნიადაგზე აღზრდილ მგოსნებს, მიუხედავად იმისა, რომ თავიანთი შემოქმედებითი სტილით სხვადასხვა ლიტერატურული მიმართულების მიმდევარნი იყვნენ. განსახილველი ლექსი ასე იწყება:

„საქართველოში ღმერთი არ არის,
ჩვენ არ გვფარავენ ანგელოსები,
და იარაღი თითქოს აგვეარეს
დაბადებულებს გენიოსებათ“.

ლექსის დასაწყისი „საქართველოში ღმერთი არ არის“ ეხმიანება ტაძეებს მისივე ლექსიდან „რას მეუბნება გული გრიგოლ ცეცხლაძეს“, რომელიც შეიძლება მის პოეტურ მანიფესტადაც კი მივიჩნიოთ: „გული მეუბნება,/ცეცხლაძე უფროა ნიცშეანული,/ვინემ იყო ნიცშე/რომელმაც გენიოსთა სტიქია შეანელა“. ეს განაცხადი მართლაც მიაწინებს მისი ავტორის ნიცშეანელობაზე, რადგან იგი უღმერთოდ დარჩენილი საზოგადოების სულიერ კრიზისს აჩვენებს. ამ საკმაოდ მძიმე, ბევრისთვის მიუღებელ, პესიმისტურ განცხადებას მოჰყვება ფრაზა: „ჩვენ არ გვფარავენ ანგელოსები“. იგი ლოგიკური გაგრძელებაა უკვე ნათქვამის – სადაც ღმერთი არ არის, იქ, რა თქმა უნდა, ანგელოსებიც ვერ იქნებიან და, შესაბამისად, ვერც დაგვიფარავენ, რაც ყველაზე მეტად პოეტებს, თანაც გენიოსებად დაბადებულ პოეტებს, სჭირდებათ. ამიტომაც ისინი სკეპტიციზმს შეუპყრია:

„ჩვენ ხშირად ვამბობთ, ნუ ვბეჭდავთ ლექსებს,
წიგნს არ გადაშლის ხელი მთრთოლვარე,
რომ უგულობა წუთს ააკენესებს,
მოქალაქეებს კვლავ უყვართ მთვარე“.

ამგვარმა განწყობამ მათ თითქოსდა ხელი ააღებინა ლექსების ბეჭდვაზე. ჩანს, რომ ლექსის ავტორსა და ადრესატს ბევრი რამ აქვთ საერთო, ყველაზე მნიშვნელოვანი კი ის, რომ ნიცშესა და ნიცშეანელებს გენიოსთა სტიქია შეუწინააღმდეგებელია, რის გამოც გენიოსები იარაღაყრილებად გვევლინებიან. გენიოსობა თავისთავად ღვთიური მადლის, ღვთისგან ბოძებული ნიჭის გარეშე არ არსებობს. „გენიოსია ის, ვისაც არაფერი უსწავლია, მაგრამ ყველაფერი იცის“ (ვაინიგერი). თუ კი ამ სიტყვებს მოცემულობად მივიჩნევთ, ლექსის ავტორის განაცხადი ზედმეტად თამამი მოგვეჩვენება, თუმცა ეს კიდევ უფრო გამოკვეთს ღმერთის აუცილებლობის ფაქტორს, რადგან თვით უმცირესი შემოქმედებითი უნარიც კი უფლისაგან ბოძებული მადლია. როგორც შემოქმედებითი პროცესია შეუძლებელი ღვთიური მადლის გარეშე, ასევეა თურმე შემოქმედების მიმდებისთვისაც აუცილებელი ღმერთი. მან უნდა მიიღოს ღვთის სიტყვა, პოეტის ხელით მიწოდებული, სული წმინდის მიერ დაწერილი, „სიტყვა ეული“, როგორც მას ვაჟა-ფშაველა უწოდებს და იგი, „ვარმით ნაკვები, სნეული“, უნდა ახაროს, როგორც ნოყიერ ნიადაგში ჩაგდებული თესლი. ამისი იმედი ჩვენს პოეტებს გადაუწურავთ: „წიგნს არ გადაშლის ხელი მთრთოლვარე“. და რადგან მათ შემოქმედებას, „ეულ სიტყვას“ „მთრთოლვარე ხელი“ არ შეეხება, უგულობა დაისადგურებს, უგულოდ დარჩენილი სამყარო

უმაღლო ყოფის განმაპირობებელია. „მაღლი ერთისაგან გაწირვა და მეორისაგან შეწირვა“ (ი. ჭავჭავაძე), უმაღლო საზოგადოებაში სიცივე და გულგრილობა სუფევს, ღმერთი კვდება ადამიანთა გულებში. „ადამიანის გული, ყოვლისდამტვევი და ყოვლისმგრძობი“ [10, 179] ვეღარ იღებს და იტევს ღმერთს და ადამიანთა ყოფა „ჭრილობიდან სისხლის განუწყვეტელ დენას“ ემსგავსება, რადგან აღარ იქმნება პოეზია, რომელიც გაუსაძლის წუთისოფელს გააძლებინებს ადამიანს. აღარ არის ღმერთი, რომელიც „არ გასწირავს კაცსა, შენგან (წუთისოფლისგან) განაწირსა“ (შოთა).

ამგვარი პესიმისტური დასკვნა პოეტში ღრმა სულიერ ტკივილს ბადებს, რომლის გაზიარებაც მოუწადინებია თავისი სულიერი ძმისთვის. მასთან ამოთქვამს პირად და ამავე დროს საერთო ტკივილს, თანაც ისეთს, „წამსაც რომ ააკენესებს“. და, რადგანაც „დიდი ღხინია ჭირთა თქმა, თუ კაცსა მოუხდებოდეს“ (შოთა), ამ ამოთქმამაც თითქოს ღხინი, შეება მოჰგვარა და გაჩნდა იმედი: „მოქალაქეებს კვლავ უყვართ მთვარე“. ეს ფრაზა, რასაკვირველია, რაჟღერ გვეტადის ლექსების პირველ კრებულ „მთვარის ზღაპარზე“ მიანიშნებს, რომელიც სრულიად ახალგაზრდა, 19 წლის, პოეტმა 1916 წელს გამოსცა. მთვარე მრავალ რწმენასთან, იდუმალების სევდიან სამყაროსთანაა დაკავშირებული, მთვარე მნათობთა კულტის ერთ-ერთი მთავარი საყოველთაო სახეა. ფრანგი მეცნიერის, ადოლფო დორინგის, აზრით, მთვარე იბერთა უძველესი ღვთაებაა. ამიტომაც ამ სახეს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მითოლოგიასა და მხატვრულ ლიტერატურაში. სწორედ ამის გამოძახილია რაჟღერ გვეტადის ლექსების კრებული „მთვარის ზღაპარი“.

ჩვენი განსახილველი ლექსის ავტორი, მართალია, თვითონ ავანგარდისტული სახეებითა და მოტივებით გამოხატავს თავის სათქმელს, მაგრამ მიესალმება იმას, რომ რომანტიკულ-სიმბოლისტური სახეები და მოტივები მოქალაქე-მკითხველებს კვლავ ხიბლავთ. ამიტომ იგი თითქოსდა აიმედებს თანამოკალმეს, რომ, თუმცა, ციურ დასთა მფარველობის გარეშე დარჩენილები იარაღაყრილი და იმედდაკარგულები არიან, ქვეყნად უგულობას დაუსადგურებია, რადგან აღარ არის ღმერთი, შედეგად კი ყოველი ახალი წამი კვნესით იბადება, მაგრამ მთვარის ზღაპრებს მაინც უსმენენ მგრძობიარე ადამიანები. მათ მთვარე, რომანტიკა, ცისფერი ღირიკა „მთვარის უკანასკნელი მიჯნურების – სიმბოლისტების“ (მარინეტი) პოეზია, კვლავ იზიდავთ, ესულგულება უღმერთოდ და უმაღლოდ დარჩენილ გულებს. ამიტომ ხელი არ უნდა აიღონ ლექსების ბეჭდვაზე და იმედი ჰქონდეთ, რომ „მშვენიერ წიგნის“ (გალაკტიონი) მკითხველები მთრთოლვარე ხელებით კვლავ გადაშლიან ახალი პოეტების შემოქმედებას.

გრიგოლ ცეცხლადის პოეზიაში ადამიანებთან კავშირი და ეპოქასთან განუყრელობის გრძობა ენაკადება რომანტიკულ სწრაფვას, თუმცა მოცემულ ლექსში დაძლეულია რომანტიკული სწრაფვა თანამედროვე სამყაროს მიმართ და პოეტს საზოგადოების იმ ნაწილის მხარეს ვხედავთ, რომელსაც აერთიანებს თრობის დიონუსური სტიქია, ლექსში ასეთებად სახელდებიან: პოეტები, ლოთები, პროსტიტუტკები – ბოჰემური ცხოვრების მოტრფიალენი. ამგვარი საზოგადოების მომღერალი პოეტები ბროლის ფანჯრების მიღმა არიან, სხვა დანარჩენი სამყარო კი ხრწნადია, წარმავალი, რომლის კვდომასაც ბროლის კოშკის გენიოსები ბროლის ფანჯრებიდან თუ ფანჯრებით საკმაოდ გულგრილად უყურებენ. შეიძლება ითქვას, გარკვეული ცინიზმითაც კი:

„ჩვენ კარგად ვხედავთ, ბროლის ფანჯრებით,
ლემად იხრწნება მთელი სამყარო,
და გასვენებას გავყვით ხანჯლებით
როგორც გინება მთვრალი მაყარის“.

ლექსის ბოლო ტაქების აზრი რამდენადმე ბუნდოვანია. ხანჯლების პროცესიასა და მთვრალი მაყარის გინებას საერთო, ალბათ, ის აქვს, რომ ორივე გარკვეულ აგრესიულ დამოკიდებულებას აჩვენებს გახრწნილი, ლემადქცეული სამყაროს მიმართ. სწორედ ამგვარად ხედავენ ანგელოზების მფარველობის გარეშე დარჩენილი „გენიოსები“ მათთვის მიუღებელ სამყაროს. ამ ლექსის ბოლო ნაწილი გარკვეულწილად ასაბუთებს კრიტიკოს ს. სიგუას მოსაზრებას: „დადაიზმს მიყვავართ აბსურდამდე, რადგან აბსურდულია თურმე თავად ცხოვრების საზრისი“ [7].

გრიგოლ ცეცხლაძე თავისი პოეტური მოღვაწეობის გვიანდელ ხანაში წერდა: „ჩემი შემოქმედებითი გზა ორ პერიოდად იყოფა: პირველი ერთგვარად დაშორებული იყო რეალიზმს, მეორე კი რეალიზმის პრინციპებს ემყარება და სოციალურად განახლებული ცხოვრების რომანტიზმით არის გამსჭვალული“. საინტერესოა, რას გულისხმობს პოეტი რეალიზმისგან დაშორებაში, ან რომელ რეალიზმს გულისხმობს, ნამდვილს თუ სოციალისტური ხელისუფლების გამოგონილ ილუზორულ რეალიზმს, თუმცა, რეალისტური პრინციპების მიღებაში, ცხადია, თავის შემოქმედებაში „დიონუსური დამის უარყოფისა და აპოლონური ნათელი დღის აღიარებას“ უნდა გულისხმობდეს.

„ნაძალადევი ლექსი“ იმ პერიოდში დაიწერა, როცა „ქართველი პოეტები ელისეის მინდვრებში ზმანებების საუფლოში მოგზაურობდნენ. ზოგიერთი ცის საუფლოს ეტრფოდა, ზოგი კი ფუტურისტულ გატაცებებში ვარჯიშობდა“, სიტყვის ექსპრესიონისტული მანერით თემის დაუფლებას ცდილობდა. სწორედ ამგვარ მცდელობად უნდა მივიჩნიოთ ლექსებისთვის სათაურებად მორგებული ეპითეტები (სიმპათიური, ნაძალადევი), რომლებიც პოეტის შეხედულებას, გემოვნებას, ლექსში მიმალული მთავარი სათქმელის სრულად და ლაკონიურად თქმის შესაძლებლობას ცხადყოფს. ლექსი შთაგონების ნაყოფი, სულისა და გულის ნადუდი, რომელიც თვითონ მოდის პოეტებთან, როგორც ყოვლის წამლეკავი მეწყერი, გრიგოლ ცეცხლაძესთან ნაძალადევია. მას პოეტი უღელტეხილს უწოდებს და ისევე უხეშთაგონებოდ წერს, როგორც ვექსილს. რამდენადაც უღელტეხილი გარკვეულ საფრთხეს მოიაზრებს, ალბათ, ასევე, საფრთხის შემცველია პოეტისათვის უხეშთაგონებოდ, ვექსილივით ანუ ყველაზე ყოფითი და მატერიალური სახით მოწოდებული ლექსი. იგი ღერდილივით იჭმება. ასეთია ნაძალადევი ლექსი. პოეზია ყოველგვარი სულიერებისა და მაღალმატერიალური იდეებისაგან დაცლილი, „საუკუნო საგზალი“ ბიოლოგიური მოთხოვნების დაკმაყოფილების დონეზე დასული, რომელშიც არაფერია პოეტური:

„ეს არის ნაძალადევი ლექსი უღელტეხილი,
მე მას ვწერ უხეშთაგონებოდ, როგორც ვექსილს,
თქვენ შეგიძლიათ სჭამოთ, როგორც ღერდილი“.

ამ თავისუფალი ლექსის მეორე სტროფი თითქოს მხოლოდ ალიტერაციულ სახეებზეა აკინძული და გამართული ნაზი, ნარნარი, ჰაეროვანი ტაქებისა და უხეში ფო-

ლადნარევი სტრიქონების მონაცვლეობით, ფორმა კი წინანდელზე უფრო არეული, ქაოსური:

„მე ვამბობ გახუნდა სახე აღერდილი,
„ოლოლი“ ლივლივი ლასების
და რომ ჰაერს აკივლებს ფოლადის ღარდილი,
ველურ აღტაცებას ვგრძნობ, როგორც მასსები“.

„აღერდილი სახე“ და კიდევ უფრო გაუგებარი „ლივლივი ლასების“ მეტ-ნაკლებად იძენს მნიშვნელობას მომდევნო ტაეპებით. ფოლადის ღარდილს უნდა უკავშირდებოდეს აღერდილი სახე. იგი შესაძლებელია აღტაცებული „მასსების“ საერთო გამომეტყველებაა. პოეტსა და მასებს ერთნაირი ველური აღტაცება დაუფლებიათ, რის გამოსახატავადაც პოეტი იყენებს მისთვის ჩვეულ მარტივ შედარებას (როგორც მასები). პოეზიაში იშვიათად შეგხვდებით შედარებისთვის გამოყენებული სიტყვა, მიმართებითი ნაცვალსახელი, „როგორც“, რადგანაც იგი ზედმეტად პროზაულია. თუმცა პოეტს არ აფერხებს ეს ფაქტი და რამდენჯერმე იყენებს მას, რათა სათქმელი ნაკლებად პოეტური, მაგრამ ეფექტური გახადოს.

ღირიკულ გმირს პოეტური შთაგონება დაჰკარგვია, რისი მიზეზიც, ალბათ, ისაა, რომ გახუნდა „ოლოლი ლივლივი ლასების“. ულამაზესი ბგერწერის მოცემული ნიმუში ღირიკული გმირის მეტაფორაა, რომელშიც მისი უფაქიზესი სული გამოსტყვივის, ლივლივი კი, სავარაუდოდ, მის მღელვარებას გვიჩვენებს, რაც გამოწვეულია ტექნიკური ეპოქის სიახლეებით:

„და მუდამ ვღელავარ ამ ლექსის ავტორი -
მე მადღელებენ ოკეანის გემები,
პროპელდერი მოდის, როგორც ორატორი
და ეინშტეინი გემებით“.

რით შეიძლება აღვლევდეს ღირიკულ გმირს ოკეანის გემები, ან რა საერთო შეიძლება ჰქონდეს მათ პროპელდერთან, პროპელდერს კი ორატორთან. ისევ ჩვეული შედარებისთვის გამოყენებული მიმართებითი ნაცვალსახელი „როგორც“. რომელიც ერთმანეთს ამსგავსებს პროპელდერსა და ორატორს, თუმცა არა ხმით, რაც ყველაზე მეტადაა მოსალოდნელი, არამედ მოძრაობით, და კიდევ უფრო უცნაური ისაა, რომ პროპელდერი და ეინშტეინი ორივე ცხადდება მკითხველის წინაშე და ლექსის არსიც ნათელი ხდება: ახალი თემები, ახალი სახეები იხატება პოეტის „გონების საბანზე“ (ვაჟა), წყნარი მთვარისა და ჩუმი ღამის სიმბოლიკის შემდეგ ახალი ეპოქისთვის დამახასიათებელი ტექნიკური პროგრესის მაჩვენებელი ხმაურიანი საგნები, ადამიანთა გახუნებული, გრძნობებისაგან დაცლილი სახეები იჭრება პოეტის ცნობიერებაში, რის გამოც შთაგონება ქრება, ახლა პოეტს არა ფოთოლთა ჩურჩული, „სიო სარკმლით მონაბერი“, ან თუნდაც „ნარინჯი ორნი, ტოლნი, სწორნი“ აღვლევს და სახოტბოდ იწვევს, არამედ გემები, პროპელდერი, ეინშტეინი, რომლებიც ტექნიკურ პროგრესს განასახიერებს. ისინი ადაფრთოვანებენ ორატორსაც. და რადგან აღარსადაა მწვეერივით მოვარდნილი შთაგონება, იწერება ნაძალადევი ლექსი. იგი „მსენელთათვის დიდი მარგია“, მაგრამ არა სულის, არამედ ხორცის საკვებად ქცეულა, იჭმება, როგორც ღერდილი.

გრივოლ ცეცხლაძე უბრალო და სიმპათიური ლექსების პოეტია და სიმპათიურად ცდილობს თავისი დადასტოების დადასტურებას. ამას იგი ნაწილობრივ თავისი ავან-

ტიურისტული სურვილებით ხსნის, რაც პოეტისთვის მისაღებად მიაჩნია. „სიმპატიურ ლექსში“ იგი წერს:

„პოეტის ყეფის შემდეგ ჩემი დადაისტობა
დავადასტურე
სიმპატიურად.
შეიძლება მეც ავანტიურისტი ვიყო სურვილებით
მაგრამ პოეტი ფაქტიურად“.

ლექსში კარგად ჩანს მოდერნისტული ხელოვნებისათვის დამახასიათებელი ადამიანის სუბიექტური სამყაროსა და მისი ირაციონალური ხედვის უპირატესობა, რითაც იგი ანტიკურ კულტურულ პარადიგმას დაუპირისპირდა და ამ დაპირისპირებამ შეიძინა კიდევ პარადიგმული ახალი ფუნქცია. თუმცა პოეტი აღიარებს, რომ მას უყვარდა „ხელოვნება ანტიური“, დღეს კი ყოველივე ძველს, ანტიურსა და მშვენიერს ჩაენაცვლა „მსოფლიოში გამეფებული სპეკულაცია და ავანტიურა“. ლექსში იკითხება პოეტის თვითნაღიზიც, რომელშიც თავისი არჩევანის მიზეზებს ასახელებს. გარდა შინაარსობრივი უჩვეულობისა, ფორმის თვალსაზრისითაც ლექსი პოეზიისათვის უცხო ჩვიდ-მეტმარცვლიანი ტაეპებითაა გადმოცემული.

ლექსში ამგვარი აზრი იკითხება: თუკი პოეტი ხარ და ფაქტიურად, მაშინ რა მნიშვნელობა აქვს, რას ჩაიცვამ. თუმცა კი „კალოშები საჭირო არაა სრულებით“, რადგან პოეტი კალოშებში „მდაბიური ენით“ კი დაწერს, მაგრამ „სიმპატიურად“ – არა. მთავარი, ლექსები იყოს მოკლე-მოკლე და სიმპატიური:

„საჭიროა დილდილობით გოგლი-მოგლი
და მოკლე-მოკლე
ლექსების წერა მდაბიური ენით და სიმპატიურად“.

საბოლოოდ პოეტი თავისი, როგორც პოეტის, პორტრეტს ამით ამთავრებს:

„მე მიყვარს პაროდია, შილა-ფლავი და
ღიასახლისთან საუბარი სიძვირეზე.
ვცხოვრობ ხალვათად
როცა შინა ვარ მაცვია ჭრელი სალათი“.

ეს ლექსი თითქოსდა ამსხვრევს სტერეოტიპებს პოეტების განსხვავებულობის, ზეციურობის, ზეადამიანობის შესახებ, რაც მანამდე ამგვარად გვითხრა აკაკიმ: „ხან მიწისა ვარ და ხან ცისა“. ცეცხლად, მეოცე საუკუნის დასაწყისის ავანგარდი პოეტი, რომლისთვისაც „არაფერი ადამიანური უცხო არ არის“, პოეტის მიწიერებას ადამიანის ცხოვრების ყოველდღიური ყოფითი დეტალებით წარმოგვიდგენს. ჭრელხალათიანი, ჩუსტებით ფეხზე, შილა-ფლავით ხელში, მატერიალურ პრობლემებზე მოსაუბრე ადამიანი სავესებით შესაძლებელია, ამავე დროს წერდეს „სიმპატიურ“ ლექსს.

ლექსის შემდეგი ტაეპები ადასტურებს იმას, რომ პოეტი უბრალო, ერთი რიგითი ადამიანია, რომლისთვისაც არც სისუფელების ჩადენაა უჩვეულო. ჩვეულებრივი ადამიანური სიზანტე, ან მთავარი და არამთავარი მოვლენების აღრევა, დროის ფუჭად კარგვა უმნიშვნელო მოვლენებზე:

„შეიძლება მე ჩავიდინე ს უ ლ ე ლ ო ბ ა
რომ არ დამიწერია ლექსი ისე გავატარე მთელი ზაფხული და შ ე მ ო დ გ ო მ ა
ვაგროვებდი ქრონიკას და ვთარგმნიდი დ ე პ ე შ ე ბ ს .

კახური ღორის ჯიში, ქათმის ჭირი, მ კ ვ ლ ე ლ ო ბ ა . . .

რურის ოკუპაცია, სრუტეების საკითხი, კუნის გ ა დ ა დ გ ო მ ა . . .“

ყველაფერი, რასაც პოეტი ჩამოთვლის: ცხოვრებისეული მოვლენები, სიხლეები, ყოველდღიურობა, გლობალური საკითხები, პრობლემები იქცევა შემოქმედის ყურადღებას, მას აღარ ეწერება, აღარც შთაგონებით და აღარც უზესშთაგონებოდ – აღარც სიმპათიური და აღარც ნაძალადევი ლექსი.

„მსოფლიო ირყევა და არყევა ნ უ გ ე შ ე ბ ს.

ჩემი ნუგეშია თერთმეტი ო ქ რ ო.

რაც დიდის ვ ა ი ვაგლახით შ ე ვ ი ძ ი ნ ე“.

შერყეულ და შეშლილ მსოფლიოში ნუგეში, რომლადაც შეიძლება პოეზია მივიჩნიოთ, ხოლო პოეტი მანუგეშებლად, ანუ „ცხოვრების ჭრილობების“ იარების საღებუნად, შერყეულია, ის სულიერად ისე დაკნინებულა, რომ ვაი-ვაგლახით შექნილი თერთმეტი ოქრო გამხდარა მისი ნუგეში. ამ დეტალით კიდევ ერთხელ ცხადდება ღვთიური ბუნების მქონე პოეზიის გამატერიალურება.

„და რადგან მე ტფილს ვეღარ გ ა ვ ე ყ ა რ ე

(რას გამიკეთებს ო ხ ვ რ ა),

გადავწყვიტე მთელი ზაფხული ავტონომიურად ვ ი ძ ი ნ ო.

მ ო ქ ა ლ ა ქ ე ნ ო!

დაიცავით სიჩუმე, ჩემი ოთახის წინ თავი ა რ მ ო ი ყ ა რ ო თ“.

ლექსის ბოლო სტროფი, აპათიაში მყოფი, ნუგეშშერყეული პოეტის სახეს გვიჩვენებს და თუკი მისი სულიერი წინაპრის, რომანტიკოს ბარათაშვილისთვის „ოხვრა იყო შეება უბედურისა“, რწმენადაკარგული გადაგვარებული შთამომავალი ოხვრაშიც კი ვეღარ პოულობს შეებას.

მიუხედავად ამგვარი მსჯელობისა, პოეტისთვის ეს ლექსი მაინც სიმპათიურია და მან იგი მთელი ზაფხული გამიზნული ძილის წინ შექმნა. ეს ძილი ის ძილია, რომელშიც, გალაკტიონისა არ იყოს, პოეტები არაჩვენებურ სიზმრებს ხედავენ, ხოლო გაღვიძებულები ახალი ზემთაგონებით ივსებიან. მოდერნისტი პოეტი მიიჩნევს, რომ შესაძლებელია წერო მდაბიურად, უესთეტიკოდ, ზედმეტად მატერიალისტურ თემებზე ნატურალისტური სახეებით, მაგრამ სიმპათიურად. ჩვენ მიერ განხილული ლექსი მართლაცაა ამისი ნათელი მაგალითი. მასში ვერ შეხვდებით მრავალფეროვან ტროპულ მეტყველებას, „როგორც“ მიმართებითი ნაცვალსახელით გადმოცემულ მეტად პროზაულ შედარებასაც კი, რომელიც სხვა ლექსებში აქვს გამოყენებული. გვხვდება მხოლოდ ერთი ეპითეტი „ჭრელი სალათი“, ერთი მეტაფორა: „არყევა ნ უ გ ე შ ე ბ ს“ და ერთი სრულიად არაესთეტიკური ფრაზეოლოგიზმი: „დიდის ვ ა ი ვაგლახით შ ე ვ ი ძ ი ნ ე“. მიუხედავად ამისა, ლექსი მართლაც სიმპათიურია.

ვგიჟრობთ, რომ გრიგოლ ცეცხლაძის ნოვატორულმა ცდებმა, განსაკუთრებით კი კრებულმა „პოეტის ყეფამ“, მე-20 საუკუნეში მეორე ათწლეულის ავანგარდისტულ ქართულ პოეზიაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა. იგი კარგად აჩვენებს ავანგარდული პოეზიის თავისებურებებს. „მასზე შეიძლება ითქვას, რომ იგი ორიენტირებულია ავანგარდიზმზე, რომელმაც ხელოვნებაში შემოუშვა მღვრიე ცხოვრება – ფილტრაციის, სულიერ ძიებათა გარეშე და ნეონატურალიზმად იქცა“ [7]. და მართლაც, 1914-1927 წლების მხატვრულ-ესთეტიკური რაფინირებულობის, პოეტური სიტყვის ფლობის,

მხატვრული ოსტატობის ხანაში მისმა შემოქმედებამ პოეტური მატერიალიზაციის მიმართულება განაპირობა. მასში ნატურალისტური ნიუანსები – ცხოვრების პროზაული ყოფითი სახეები პოეტურ ფერებად იქცა და რეფორმისტული სახეცვლილებებით წარმოჩინდა. ვფიქრობთ, რომ სწორედ ამითაა განპირობებული გრ. ცეცხლადის მნიშვნელობა მე-20 საუკუნის მეორე ათწლეულის ავანგარდისტულ ქართულ პოეზიაში.

ლიტერატურა:

1. ცეცხლადე გრ., პოეტის ყეფა, ტფ., 1924.
2. ცეცხლადე გრ., თავისუფალი ლექსი, გაზ. „რუბიკონი“, 1923, №9, 8 აპრილი.
3. ჭილაია ს., მოდერნისტული სკოლების ისტორია (წლები და პრობლემები), თბ., 1985.
4. მალღაფერიძე თ., უახლესი ქართული ლიტერატურის ისტორია, თბ., 1994.
5. ნიკოლეიშვილი ა., XX საუკუნის ქართული მწერლობა, თბ., 2003.
6. იაშვილი პ., პოეზია, პროზა, წერილები, თარგმანები, თბ., 1975.
7. სიგუა ს., ქართული მოდერნიზმი, თბ., 2002.
8. პაიჭაძე თ. მოდერნისტული მოდელების გააზრებისათვის ქართულ შემოქმედებით სივრცეში. <http://www.georgianart.ge/index.php/ka/2010-12-03-16-25-41/90-2011-12-08-16-19-47.html>
9. დოჩანაშვილი გ. „კაცი, რომელსაც ლიტერატურა ძლიერ უყვარდა“, თბ., 2010.
10. თავდიშვილი მ., „ფირდოუსი“, თბ., 2019.
11. გაზ. „ლიტერატურული საქართველო“, 24 თებერვალი, 1984.

Shorena Jishkariani

Innovative Experiments of Grigol Tsetskhladze in the Avant-Garde Georgian Poetry of the Second Decade of the 20th Century

Summary

Literature, especially poetry, plays a tremendous role in the development of a person's inner life. Therefore, poets constantly try to discover and create something new. This aspiration is well represented in Georgian avant-garde poetry of the 1920s. Dada tendencies which originated at this time are characterized by radical artistic aesthetics in Grigol Tsetskhladze's work. His collection of poems "Poet's Bark", published in 1922-1923, was an attempt to discover innovative forms of expression in the new style of poetry and aspired to originality. Grigol Tsetskhladze called his poems "blue oranges" and rhythms - "belated dandy". He was fascinated by the idea of freeing poems from forms which is shown well in his essay "Free Verse". In Tsetskhladze's poetry, odes take an important place. One of these poems, "To Razhden Gvetadze", stands out with its original artistic form.

According to Grigol Tsetskhladze, his work was divided into two periods: The first was far from realism, while the second was saturated with the romanticism of socially renewed life. The first period is well represented by the poems "Forced Poem" and "Handsome Poem".

Grigol Tsetskhladze's innovative attempts, especially the collection of poems "Poet's Bark", played an important role in Georgian avant-garde literature.

Шорена Джишкариани
Новаторские исследования Григола Цецхладзе в грузинской авангардной поэзии во второй половине XX века
Резюме

Литературные труды, особенно поэзия, играет важную роль в совершенствовании духовной жизни человека. Поэтому мастера поэтической речи всегда стараются найти и создать что-то новое. Такое стремление ярко выражено в грузинской авангардной поэзии 1920-х годов. Именно в этот период зародились дадаистские тенденции, отличающиеся радикальной художественной эстетикой в поэзии Григола Цецхладзе. Его сборник «Лай поэта», изданный в 1922-1923 годах, был направлен и стремился открыть новаторские и оригинальные формы поэтического стиля. Григол Цецхладзе свои стихи называл «Голубым Апельсином», а ритмы - «Запоздалым Франтом». Он в большей степени чем другие, подхватил идею освобождения стихотворения от форм, что хорошо иллюстрирует его эссе «Свободная поэзия». Стихи, посвященные разным личностям занимают важное место в поэзии Цецхладзе. Одно из таких стихотворений, посвященное «Раждену Гветадзе», отличается оригинальной художественной формой.

Как отмечал сам поэт, его творчество было разделено на два потока - один был далек от реализма, а другой был проникнут романтизмом социально обновленной жизни. Первый поток хорошо иллюстрирован стихотворениями: «Вынужденный стих», «Симпатичный стих».

Новаторские эксперименты Григола Цецхладзе, особенно труд «Лай поэта», сыграли важную роль в грузинской авангардной поэзии.

ნინო ნაზლაიძე
(საქართველო)

**შეგვლის რწმენა-წარმოდგენები საიქიოს შესახებ და
მათი ასახვა ბოღერძი ჩოხელის შემოქმედებაში**

უძველეს ქართულ სარწმუნოებაში საიქიოს განსხვავებული იერი ჰქონდა, რაც რწმენა-წარმოდგენების სახით დღემდე შემორჩენილი მთაში. რა თქმა უნდა, ეს შესხედულებები გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაშიც აისახა.

„ფშავლის წარმოდგენით, საიქიო ქვეყნის შუაგულში არის; საიქიოს ის ეძახის „შავეთს“. შავეთში მართალნი არიან მკრთალს ნათელში. ეს ნათელი ისე აქვს წარმოდგენილი ფშაველს, როგორც ჩასული მზის ახლად გამქრალი სხივები მთის წვერებზე; ყველამ იცის, რომ მთის წვერები ცოტადღა არიან ამ დროს წითლები, ამას ფშაველი ეძახის „მკვდართა მზეს“. შავეთს ჩამოუდის შუაზე დიდი ხევი, რომელზედაც მოდის კუპრის მდინარე, ცეცხლმოდებული. მასზედ არის გადებული ბეწვის ხიდი, მართალი გაივლის ამ ხიდზე, ცოდვილი კი ჩავარდება და იწვის კუპრში“ [1, 16-17]. „ვინც ნახევრად ცოდვიანია და „საკუპრისალე“ არ არის, ის ხიდზე გავა. ბეწვის ხიდის იქით ძალიან დიდი, ტრიალი მინდორია. თვალი არ სწვდება. მინდორი ახალი ბალახით არის გამწვანებული და აქა-იქ ტყის ბუჩქებიც სდგას“ [3, 59].

ძველ სარწმუნოებაში აღსარების თქმით ცოდვებისგან არ თავისუფლდებიან, რასაც აიკიდებ, ვეღარ ჩამოიხნი, სულს დაიმძიმებ და ბეწვის ხიდსაც ჩაიწყვეტ სასუფეველისკენ მიმავალი. გ. ჩოხელი წერს:

„ერთი გზა გვიდევს სიცოცხლით,
საიქიოსკენ სავალი,
ყველა იმ გზაზე მივდივართ,
მათხოვარიც და მთავარიც,
სუყველას ზურგზე ჰკიდია
თავის თავგადასავალი“ [10, 26].

ხალხური ლექსიც ამასვე ამოწმებს:

„ამბობენ, ბეწვის ხიდზედა რა ძნელი გასავლელია,
მტრედვიით გადაფრინდება, ვინაც მადლისა მქნელია.
ვარდება კუპრის ალშია, ვინაც ცოდვისა მქნელია, –
მამა-ძმის მოღალატეი, ნათლის შამგმობელია“ [7, 335].

ტ. მახაურის დაკვირვებით, ხევისურთა წარმოდგენაში, სულეთი სამ ნაწილად იყოფა: სამოთხე, ჯოჯოხეთი და კუპრის ალი. კუპრის აღს გადარჩენილნი ოთხსართულიან ციხეში ცხოვრობენ: პირველ სართულზე ისინი არიან, ვისაც ნაკლები ცოდვა აქვს ჩადენილი; მეორე სართულზე – მადლიანი ადამიანების სულეები; მესამეზე – „უწამებელნი“ – გაუთხოვარი ქალები და უცოლო ვაჟები; მეოთხე სართულს ბავშვები იკავებენ; ხოლო სულ ზევით, სახურავზე, ძუძუმწოვარა პატარები არიან ანგელოზებად [4].

სვანების წარმოდგენით, „კარგის სასულეთის მოშორებით არის ერთი კუნტული, სადაც განუწყვეტლივ წყვდიადი სუფევს (მუშეინ უტკეინ). აქ არის, სხვათა შორის, ფისის ტბა. [...] ეს არის გლახა სასულეთი, ანუ ჩვენებურად ჯოჯოხეთი (ხოლა ლაქუნ).

ეს არის სამყოფელი წაწყმედილ სულებისა; ივინი ვერა ჰხედავენ ვერც ქრისტეს, ვერც იმის ნათელსა და ტაბაკს. ისე ბნელა, რომ ერთი მეორეს ვერ არჩევს. ზოგის აზრით, საკურთხი იმათაც მოსდით, მაგრამ ყველაფერი უშნო და უგემურია, რადგანაც სიბნელეში უნდა მოიხმარონ (სვანს დიდ სირცხვილად მიაჩნია ამ ქვეყნადაც სიბნელეში სმა-ჭამა)“ [5, 179].

ჩოხელის შემოქმედებაში მიცვალებულთა საუფლოს სურათი ავტორისეული რწმენისა და ცოდნის ერთგვარი შეზავებითაა მიღებული. მასში ქრისტიანული ელემენტებიც გვხვდება, უძველესი ქართული სარწმუნოებისაც და ძველბერძნული თუ ძველადმოსავლური მითოლოგიისაც კი. მაგალითად, „წითელი მგლის“ მთავარი გმირი, ლუკა იკონებს თავის თანასოფელს, რომელიც ერთთავად სავაჟაკო საქმეებს ეძებდა და ამის გამო მუდმივად შარში ეხვეოდა. ერთხელაც გარსიას ნამდვილი გმირობის ჩადენის საშუალება მიეცა, წითელ გველეშაპს (რომელმაც სოფელში მიწა ამოანგრია და განადგურებით დაემუქრა იქაურობას) ზურგზე მოექცა და ქვესკნელში ჩაჰყვა. ქვესკნელი აღწერილია, როგორც მოწითალო შუქით მკრთალად განათებული ადგილი, რომელიც გმირს მოეწონება კიდევც. ხალხი ელოდება გარსიას დაბრუნებას, ამიტომ არ ქოლავენ ქვესკნელიდან ამონგრეულ მიწას, რომლიდანაც გოგირდის სუნი ამოდის და უცნაური ხმები ისმის.

ეს აღწერილობა მოგვაგონებს ძველბერძნულსა და ძველ აღმოსავლურ მითოლოგიაში არსებულ წარმოდგენებს მიწისქვეშეთზე.

მთიელთა რწმენით, მიცვალებულის სულს იქაც, საიქიოშიც, ისევე სჭირდება ყველაფერი, როგორც აქ. ამიტომ ცოცხლები თავიანთ გარდაცვლილზე განსაკუთრებულად ზრუნავენ, რადგან სჯერათ, „მკვდრის სულს, თუმც თავისი თავის საპატრონოდ უძღურია, აქ მყოფთა ბედზე შეუძლია გავლენის მოხდენა. რაიმე სამსახურის დაკლებისათვის იგი ჭირისუფალს „დაუცოდებს“ – ცოდვას მოჰკიდებს და „მკვდართ ცოდვა“ კი მას თუ არა, მის შთამომავალს მაინც მოეკითხება ოდესმე“ [12, 101].

მომაკვდავს მარჯვენაში ხმაღს მისცემდნენ, მარცხენაში – სანთელს, სახლის კარზე ცხენს დააბამდნენ. სანამ გაუსვენებელი მიცვალებული იყო სოფელში, მთელი სოფელი უქმობდა და მხოლოდ მისი დაკრძალვისთვის ემზადებოდა.

ზუსტად ასე, ხმლითა და სანთლით ეგებება სიკვდილს ჩოხელის პერსონაჟი „გაცოცხლებული მიცვალებულიდან“, თუმცა მას სულეთის ქვეყანაში არ იღებენ, მიუტევებელი ცოდვა აქვს და მოკლული არ ანებებს სასუფეველში შესვლას. ცოლი ტაბლას გაუმზადებს მსხვერპლს და შეევედრება, გზა მისცეს მის ქმარს სულეთის ღმერთისაკენ, რომ მან თავისი სამართალი განუჩინოს.

გ. ცოცხანიძე წიგნში „გიორგობიდან გიორგობამდე“ აღწერს მსგავს შემთხვევებს. როდესაც მომაკვდავი იტანჯებოდა, ამბობდნენ, მგებრნი (დედისძმათა, დედის მხრის მიცვალებულთა სულები) სულს არ იღებენო, ესე იგი, მოუნანიებელი ცოდვა რჩება და მის სულს საიქიოში არ შეესვლებაო. ამ დროს ტაბლის დადგმა იცოდნენ.

არც გარდაცვალების შემდეგ ელის მკვლელს მოსვენება. ბ. ნიჟარაძე, განიხილავს რა სვანურ წარმოდგენებს საიქიოზე, წერს: „მოკლულის სული უკან დასდევს მკვლელს, დაჰბლავის და ამითი უწუხებს სულს. მკვლელი ცდილობს დაემალოს სადმე, მაგრამ ვერ ახერხებს, რადგანაც ეს ქრისტეს ბრძანებაა“ [5, 180].

საიქიოში აგრძელებს სული ცხოვრებას. იზრდება, ტანისსამოსი უცვდება, გრძნობს, სწყინს, უხარია. მაგალითად, ფშაველი შვილებმკვდარი დედა ასე დაიტირებს თავის ქალებს:

„ნეტავი გაუმარჯვა ღმერთსა,
შავეთსამც მისცა, შავეთს კარი,
რო შვილებისად თვალ დამეველო,
ჩემ სანათაი როგორ არი?
თამარ ვერ გაიზრდებოდაა,
გასათხოვარი ნეტარ ქალი?“ [8, 103].

მაგრამ, როგორც ჩანს, მკვეთრ ცვლილებებს მიცვალებული არ განიცდის. როგორი სახითაც გარდაიცვალა, ისეთად მიიჩნევენ შემდეგშიც. იქ დაბერება არ ხდება. ძირითადად ასეა გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაშიც. მაგალითად, ბერა ჩოხელი ისევ ოცდათვრამეტი წლისა ბრუნდება ხატობაში სასუფეველიდან („გაცოცხლებული მიცვალებული“).

ჩოხელების გვარი წმინდა გიორგის გორაზეა შეკრებილი და თავიანთ წინაპარს, ბერას იგონებენ, ფერხულში ჩაბმულნი (თ. ფანჯიკიძის მტკიცებით, გარდაცვლილთა და წინაპართა ასეთი თაყვანისცემა ქართველთა უძველესი სარწმუნოებისთვის იყო დამახასიათებელი). ლხინობენ ჩოხელები. სახელიან, უდროოდ წასულ ვაჟაკს „უყენებენ წესს“. მათს „ფერხისას“ ვერც ავდარი შლის და ვერც მომსკდარი ნიაღვარი, სანამ ხვეისბერი არ შეუძახებს და წვიმისაგან მოთხრილ კუბოებს არ გაადევნებს. ახლიდან გაჭრიან საფლავეებს, ახლიდან მიაბარებენ მიწას თავიანთ მოგვარეებს, მაგრამ ბერას კუბოს გახსნას მოუნდომებენ, რადგან ახალგაზრდებს აინტერესებთ, რამდენი ნაჭდვეი აქვს მის თოფს (ე.ი., რამდენი ქისტი გამოასალმა სიცოცხლეს). თავახდილი ჩასასვენებლიდან სულმობრუნებული გმირი ამოდის და ხალხს მიმართავს. ჯერ უმხელს, რომ ორი ისეთი ცოდვა ჰქონდა წამოკიდებული, სასუფეველში არ უშვებდნენ. შემდეგ კი სთხოვს, ილოცონ მისთვის და არასოდეს დაადგნენ შურისგების გზას. ხატის გორზე შეკრებილნი უსრულებენ მიცვალებულს თხოვნას და სანთლები თავისით ინთება, აბუდელაურის ტბიდან კი მტრედი ამოფრინდება. ლ. იარაჯული მტრედის სახეს იაზრებს, როგორც სულიწმინდას, რომელსაც შენდობა ჩამოაქვს ზეციდან ბერასთვის [2]. ჩვენი ფიქრით კი, ფრინველის მაინცდამაინც აბუდელაურის ტბიდან ამოფრენა (საიდანაც, ლეგენდის მიხედვით, იახსარი სწორედ ამ სახით ამოდის) და მყინვარისკენ გაფრენა (სადაც, ისევ ლეგენდის მიხედვით, ღმერთმა ღვთისშვილები ჩამოსხა) არ უნდა იყოს შემთხვევითი. მტრედს ჩვენც შენდობის სიმბოლოდ მივიჩნევთ, ოღონდ სულიწმინდად კი არა, ღვთისშვილად, ღმერთისგან გამოგზავნილად.

საიქიოდან ბრუნდებიან ჩოხელის სხვა გმირებიც. მაგალითად, „წითელი მგლის“ ერთ-ერთი პერსონაჟი, ქვესკნელში გველეშაპს ჩაყოლილი გარსია, სულის სახით მოდის სოფელში და თიბვაში ეშველება ცოლ-შვილს. დახმარება სჭირდებათ აქ დარჩენილებს და ამიტომ ბრუნდება.

სულეთიდან აბრუნებენ უდროოდ წასულებსაც. მოთხრობაში „წითელა“ პატარა მართას დრო ჯერ არ დამდგარა. მას გარდაცვლილი და საშინლად მონატრებული ძმის რამდენჯერმე მონახულების საშუალება ეძლევა, მაგრამ, რადგან ჯერ არ გაუღვია თავისი სიცოცხლის გზა, ვერ დაიტოვებენ საიქიოში.

„ხდებოდა ხოლმე, რომ სულეთს მივიდოდა სული, რომლის ვადა ჯერ არ დამდგარიყო და მას უკან აბრუნებდნენ. იგი მოიხილაგდა სულეთის სამყაროს, შეხვდებოდა სულეთის ღმერთს, ბედის მწერლებს, თავისიანებს, და დაბრუნების შემდგომ, როცა ახლობელთაგან მკედრად მიხნეული სხეული გაცოცხლდებოდა, სულეთში ნახულსა და გაგონილს უამბობდა ხალხს... მსგავსი მაგალითები მთელ საქართველოშია დამოწმებული“ [6, 13].

„– ბებო, ბებო, რა გახარო, ბებო! – ეხვეოდა ბიჭი ბებიას, – მართლა გასცურა ცის ნაპირამდე ჩვენმა კიდობანმა, ღმერთს ვთხოვე, რომ სულეთის ქვეყანა ეჩვენებინა და იმიტომ ჩავწექი კიდობანში, ჩავწექი და გავცურე კიდეც. – იცი, რა ლამაზია სულეთის ქვეყანა, იცი, რა კარგად არიან ჩვენები, დედაც ვნახე, მამაც, ჩემი პატარა ძმაც, პაპაჩემიც. აღარ მინდოდა იქიდან წამოსვლა, მაგრამ ბოლოს თასით წყალი მოიტანეს, ჩემ წინ დაღვარეს და მიბრძანეს: წადი და სანამ შენი აქ მოსვლის უამი არ მოვა, ქვეყანას ემსახურეო. ნეტავ გენახა, რა დიდებულია სულეთის ქვეყანა და რა ბედნიერები არიან ყველანი, ასე ხო აღარ იტირებდი, ბებო“ [9, 172].

ეს უკვე პატარა თადეოზია, კიდობნით რომ მიცურა სულეთის ქვეყანაში, რადგან მშობლები ენატრებოდა და ბებოსგან ჰქონდა გაგებული: ბიბლიურმა ნოემ მიაღწია იქამდე და ისევ უკან დაბრუნდაო.

„მე დავბრუნდები სიკვდილის მერე,
ყვავილს მოგიტანთ საიქიოდან,
მოვიტან ღმერთის ლამაზ სიმღერებს
და თვითონ ღმერთის იმედს მოვიტან.
მე დავბრუნდები საიქიოდან,
მაღალი ღმერთის სუნთქვას მოვიტან.
მე დავბრუნდები თავისუფალი
სიკვდილისა და სიმარტოვისგან“ [10, 68].

როგორც დავინახეთ, გოდერძი ჩოხელისეული საიქიო სამი წყაროთია ნასაზრდოები: მისი ქრისტიანული რწმენით, გარემოთი (რომელიც გაჯერებულია უძველესი ქართული სარწმუნოებით) და ცოდნით (ძველბერძნულ და ძველადმოსავლურ მითოლოგიასთან მსგავსება მწერლის განსწავლულობით უნდა იყოს გაპირობებული), თუმცა ჩვენთვის ამჯერად განსაკუთრებით საყურადღებო ქართველთა უძველესი სარწმუნოების გავლენის ძიება იყო.

ძიების შედეგად ამგვარი სურათი დაიხატა: სულეთში შესასვლელად გარდაცვლილის სულმა კუპრის მდინარეზე გადებულ ბეწვის ხიდზე უნდა გაიაროს, რომელიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში გაუძღვება, თუ სიცოცხლეში ძალიან არ დამძიმებულა ცოდვებით. ისეც ხდება, სასუფეველში საერთოდ არ უშვებენ დამნაშავეს სულს (ბერა ჩოხელი, თამარიძე), სანამ ცოცხლად დარჩენილები არ ითხოვენ მის ნაცვლად პატიებას. სულეთში არ იტანჯებიან კუპრის მდინარეს გადარჩენილი მიცვალებულები, მათზე სააქაოდან ზრუნავენ და იგონებენ. რიგ შემთხვევებში, სამზეოს სტუმრობაც ხდება და დაბრუნებაც. იქნებ, აქედან მოდის ის ლაღი დამოკიდებულება სიკვდილისადმი, მთაში რომ არსებობს და ჩოხელიც რომ იმეორებს: „კაცი სანამ ცოცხალია, არ მოკვდება, ხოლო თუ მოკვდა, აბა მითხარ, რისილა უნდა ეშინოდეს, სიკვდილის იქეთ უფრო დიდი სიცოცხლეა!“ [11, 86].

ლიტერატურა:

1. ვაჟა-ფშაველა, თხზულებანი, ტ. VII, თბ., 1956.
2. იარაჯული ლ., სამყაროს მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისი გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში, დისერტაცია, თელავი, 2017.
3. მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, ტ. III, თბ., 1940.
4. მახაური ტ., „წარმოდგენები საიქიოზე სვანეთსა და ფშავ-ხევსურეთში“, ინტერდისციპლინარული სამეცნიერო კრებული, თბ., 2008.
5. ნიჟარაძე ბ., ისტორიულ-ეთნოგრაფიული წერილები, ტ. I, თბ., 1962.
6. სურგულაძე ი., მითოსი, კულტი, რიტუალი საქართველოში, თბ., 2002.
7. ქართული ხალხური პოეზია, ტ. II, თბ., 1973.
8. ქართული ხალხური პოეზია, შემდგენელი: ზ. კიკნაძე, ტ. მახაური, თბ., 1992.
9. ჩოხელი გ., თხზულებები, ტ. III, თბ., 2010.
10. ჩოხელი გ., თხზულებები, ტ. IV, თბ., 2011.
11. ჩოხელი გ., მოთხრობები, თბ., 2016.
12. ცოცანიძე გ., გიორგობიდან გიორგობამდე, თბ., 1987.

Nino Nazghaidze

Ancient beliefs about the next world in the literary heritage of Goderdzi Chokheli

Summary

The next world in the literary heritage of Goderdzi Chokheli is based on three sources: author's Christianity, environment (Gudamakari – place, where the writer lived) and his knowledge. But, for now, we're interested in influence of ancient Georgian religion on Chokheli's worldviews.

Due to research, consequences looks like these: for entering into the next world, the soul has to walk on fur bridge, witch runs over the river of boiled cooper. The souls of the dead, who are not burdened with sin, lightly pass over it, the fur bridge under those burdened with the last sins is broken, and they fall into the pitch. Happens, that soul can't even leave this world, until mourners of the dead apologize for him/her (Bera Chokheli, Tamaridze). Souls don't tormenting in the next world. Mourners take care of them all the time. In some cases, they visit and, furthermore, return in our world. Perhaps that's the reason, why Georgian highlanders' attitude towards death is so cheerful.

Нино Назгаидзе

Древнегрузинское вероисповедание о представлениях потустороннего мира и их отражение в творчестве Годердзи Чохели

Резюме

Потусторонний мир, по версии Годердзи Чохели, питается тремя источниками: христианской верой, средой, которая пропитана древнегрузинским вероисповеданием и

образованием (схожесть древнегреческой и древневосточной мифологии должна быть определена просвещенностью писателя). Но для нас, в данном случае, особенно важны были поиски влияния древнегрузинского вероисповедания. В результате поисков выявилась следующая картина: Для попадания в царство духов душа покойного должна была пройти по волоску, который выдерживал в том случае, если при жизни душа не была слишком отягощена грехами. Случается и так (Бера Чохели, Тамаридзе), что душу провинившегося не принимают в царство духов до тех пор, пока оставшиеся в мире живых не попросят прощения за него. Души покойных не испытывают страдания в том случае, если успешно прошли по волоску и о них заботятся и помнят в мире живых.

Случается и так, что души умерших гостят и возвращаются в мир живых. Наверное отсюда следует то легкое отношение к смерти, которое бытует среди горцев. Это также подтверждается известным высказыванием самого писателя: «Человек пока жив, не умрет, а если умрет, дальше нечего бояться, так как за смертью еще более великая жизнь».

კობა ოკუჯავა
(საქართველო)

კომპოზიციის სისტემა შაფსულურ სამართალში

ჩრდილო-დასავლეთ კავკასიაში ისლამის გავრცელების შედეგად თანდათანობით ფეხს იკიდებდა მაჰმადიანთა სასულიერო სამართალი – შარიათი, თუმცა დასავლეთ ჩერქეზეთში, კერძოდ, შაფსულეთში, სადაც წარმართობისა და ქრისტიანობის შერწყმის შედეგად ჩამოყალიბებული სარწმუნოება დომინირებდა, კვლავ ძველი, ჩვეულებითი სამართალი მოქმედებდა.

1822 წელს შაფსულეთში სახალხო კრება ჩატარდა, რომლის გადაწყვეტილებით, შარიათი ამ მხარეშიც იქნა შემოღებული, მაგრამ ეს გადაწყვეტილება მხოლოდ მოსახლეობის მაჰმადიანურმა ნაწილმა მიიღო. არამაჰმადიანი შაფსულეები სადავო საკითხს კვლავ ჩვეულებითი სამართლის საფუძველზე განიხილავდნენ [1, 65].

XIX საუკუნის 40-იანი წლების დასასრულიდან, დასავლეთ კავკასიაში შამილის ნაიბის, მუჰამედ ემინის მოღვაწეობის შედეგად, ისლამი კიდევ უფრო განმტკიცდა, თუმცა დანარჩენი ჩერქეზებისგან განსხვავებით, ზღვისპირა და მთიელი შაფსულეები კვლავ ძველი რელიგიის ერთგულნი დარჩნენ. შესაბამისად, იმავე საუკუნის 60-იან წლებამდის, უფრო ზუსტად, მუჰაჯირობამდის, შაფსულეების ძირითადი ნაწილი სამართალს კვლავ ადათების საფუძველზე აწარმოებდა [7, 94].

შაფსულეებში, მიუხედავად იმისა, რომ მათ სახელმწიფო არ გააჩნდათ, ჩვეულებითი სამართალი და სახელდობრ, კომპოზიციის სისტემა საკმაოდ მაღალ დონეზე იდგა, რაზედაც ნათლად მიუთითებენ XIX საუკუნის 20-50-იანი წლების ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მასალებში არსებული ცნობები მკვლევობასთან და დაჭრასთან დაკავშირებული საზღაურის ფორმების შესახებ.

კავკასიის მთიელებში განსაკუთრებით იყო გავრცელებული მესისხლეობის (შურისძიების) უძველესი წეს-ჩვეულება, რომელსაც ხშირად შედეგად დაუსრულებელი მტრობა მოჰყვებოდა. მთიელთა რწმენით, სანამ შურს არ იძიებდნენ, მიცვალებულის სული ვერ მოისვენებდა. მოკლულის სულის საცხონებლად შეწირული მსხვერპლი განიხილებოდა როგორც მისი სულისადმი ერთგულების ფიცის შესრულება [2, 157].

XIX საუკუნის I ნახევრისთვის შაფსულეთში სისხლის ადების წესი მნიშვნელოვანწილად შეზღუდული იყო კომპოზიციის სისტემით, ანუ ქონებრივი საზღაურებით, რომელსაც სასჯელთა შორის უმთავრესი ადგილი ეკავა.

შაფსულური სამართალი რომ თანდათანობით კომპოზიციის სისტემას ანიჭებდა უპირატესობას, ვიდრე მესისხლეობას, კარგად ჩანს XIX საუკუნის I ნახევრის ავტორთა ნაშრომებში. მაგალითად, ინგლისელთა ემისარი ჯეიმს ბელი, რომელიც 1837-1839 წლებში ჩერქეზეთში ცხოვრობდა, აღნიშნავდა, რომ: უკანასკნელ ხანებში ჩერქეზული თემი ყოველნაირად ცდილობს, წესის „სისხლი სისხლის წილ“ ნაცვლად შემოიღოს გადასახადთა სისტემა [3, 475].

ამასვე ადასტურებს 1839 წელს ბელთან ერთად ჩერქეზეთში მცხოვრები, ლონდონის გაზეთ „თაიმის“ კორესპონდენტის, ლონგვორთის მიერ ზღვისპირა ჩერქეზეთის სოფელ წემეზში აღწერილი შემთხვევა, კერძოდ: ერთხელ ყაჩაღმა გზაზე ახალგაზრდა ბიჭი მოკლა. შემდეგში იმავე გზაზე იგივე ყაჩაღი ლონგვორთს და მის თანამგზავს დაესხა თავს. ამ უკანასკნელმა, რომელსაც შეეძლო ყაჩაღის მოკვლა, ის უვნებლად გაუშვა, რაზედაც ინგლისელ სტუმარს ასეთი პასუხი გასცა: „მისი მოკვლით ჩემს თავს და ჩემს ახლობლებს მის თემთან მტრობაში ჩავითრევდი. მოკლული ბიჭი ჩემი თემიდან არ იყო. რომც ყოფილიყო ჩემი ნათესავი, ჩვენ ვარჩევდით საზღაურს 200 ხარის ოდენობით, ვიდრე მის სიცოცხლეს, რომელიც არაფრად არ სჭირდება. მას მშობლიური თემი ისედაც მოუსწრაფებს სიცოცხლეს, რადგან მათთვის ის უკვე ზედმეტი ტვირთია“ [8, 569].

მართლაც, რამდენიმე დღეში მკვლელის თემმა დამნაშავე დაიჭირა და ის უხუცესთა სასამართლოს წარუდგინა. უხუცესთა სასამართლომ, იმისათვის, რომ მკვლელს თავისი ავი ქმედებით მომავალშიც არ გაეტეხა სახელი, მას სიკვდილი მიუსაჯა. სიკვდილმისჯილს მძიმე ქვები მოაბეს და კლდიდან ზღვაში გადააგდეს.

იმ შემთხვევაში, თუ მკვლელი დამალვას მოახერხებდა და ნათესავ-მეგობრების დახმარებით ჭირისუფლებს საზღაურის მიღებაზე დაიყოლიებდა, მისი გადახდის შემდეგ შურისძიება არ ემუქრებოდა. თუმცა მოკლულის ნათესავებს უფლება ჰქონდათ, არ მიეღოთ საზღაური და მოეთხოვათ სისხლი სისხლის წილ [3, 521].

აღსანიშნავია, რომ XIX საუკუნის 30-იანი წლებისთვის შაფსუღურ ჩვეულებით სამართალში კომპოზიციის სისტემა საკმაოდ განვითარებული იყო, რაზედაც მეტყველებს 1836 წელს ზღვისპირა ჩერქეზეთში მყოფი ინგლისელი ჟურნალისტის, სპენსერის ცნობა: „შამილმა ყველა ღონე იხმარა, რათა ბოლო მოეღო მესისხლეობისთვის. სამწუხაროდ, ეს ცდა წარუმატებელი დარჩა. მას დიდი შრომა დასჭირდა, რომ ზოგიერთ მხარეში მაინც დაენერგა ჩერქეზული კანონი, რომლის მიხედვით, მკვლელს შეეძლო ფულით გამოესყიდა დანაშაული“ [2, 158].

სხვადასხვა სახის დანაშაულისთვის შესაბამის საზღაურს შეამავლები (მედიატორები) ან თემის სახალხო კრების მიერ არჩეული მოსამართლენი ადგენდნენ. იმ შემთხვევაში, თუ სადავო საკითხი ვერ გადაწყდებოდა, ან რომელიმე მხარე განაჩენის თაობაზე უკმაყოფილებას გამოთქვამდა, პროცესი გადაიდებოდა სრულიად შაფსუღეთის უახლოეს სახალხო კრებამდე, სადაც საკითხს ყველაზე უფრო გამოცდილი და პატივსაცემი უხუცესები განიხილავდნენ [7, 94].

საზღაურის გადახდა ფულის სახითაც შეიძლებოდა. ძირითადად კი, საზღაური უნდა გადახდილიყო საქონლის (ხარის) ან კიდევ მისი შესაბამისი სხვა პირუტყვის, ან ნივთის სახით.

მსაჯულთა ერთ-ერთ ყველაზე მძიმე მოვალეობას იმ ცხენის, იარაღის, თუ სხვადასხვა სახის ნივთის და საქონლის შეფასება წარმოადგენდა, რომელსაც დამნაშავე სასამართლოს მიერ განსაზღვრული რაოდენობის ხარების ნაცვლად იხდიდა [3, 519].

შაფსუღურ ჩვეულებით სამართალში ყველაზე დიდი საზღაური ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფისთვის იყო დადგენილი. ბელის თანახმად, თუ მკვლელობა განზრახ იყო ჩადენილი, საზღაური 200 ხარს შეადგენდა, შემთხვევითი მკვლელობისას – სრული სისხლის ნახევარს, ე. ი. 100 ხარს.

ზოგიერთ ხეობაში, თუ მკვლევლობა საძმოს შიგნით მოხდებოდა და ისიც შემთხვევით, მკვლევლს არავითარი გადასახადი არ ეკისრებოდა [3, 490].

მსგავს ცნობას იძლევა გერმანელი მეცნიერი და მოგზაური კარლ კოხიცი, რომელიც 1836-1844 წლებში ორჯერ იმოგზაურა კავკასიაში – „როგორც კი ნაფიცი მსაჯულები გაარკვევდნენ, მკვლევლობა განზრახ იყო ჩადენილი თუ შემთხვევით, ამის მიხედვით გამოიტანდნენ განაჩენს. კერძოდ, განზრახ მკვლევლობისთვის საზღაური 200 ხარს შეადგენდა, ხოლო თუ მკვლევლობა მოხდებოდა ისე, რომ მკვლევლს ბრალი არ ჰქონდა, მას მხოლოდ ნახევარი უნდა ეხლო“ [5, 586].

დაახლოებით იგივე ცნობას გადმოგვცემს პოლონელი პოლკოვნიკი თ. ლაპინსკიცი, რომელიც 1857-1859 წლებში ჩერქეზეთში, ძირითადად, შაფსულეთ-აბაზეხეთში ცხოვრობდა და კარგად იცნობდა ამ მხარეს: „განზრახ მკვლევლობისას საზღაური შეადგენდა 200 ვერცხლის მანეთს, ხოლო შემთხვევითი მკვლევლობისას – მის ნახევარს, ან კიდევ უფრო ნაკლებს“ [7, 95].

ბელის, კოხის და ლაპინსკის ცნობებში კარგად ჩანს, რომ შაფსულური ჩვეულებითი სამართალი ერთმანეთისგან განასხვავებდა განზრახ და შემთხვევით ჩადენილ მკვლევლობებს.

განსაზღვრული იყო ცალკე გადასახადი (დაახლოებით, სრული სისხლის მესამედი) სხვისი სტუმრის სიცოცხლის ხელყოფისას, მასპინძლის სასარგებლოდ, მისი ღირსების შელახვისთვის, იმ სისხლის საზღაურის დამოუკიდებლად, რომელიც მკვლევლს ჭირისუფლებისთვის უნდა გადაეხადა [9, 14].

ადილთა შორის დიდი ხნის განმავლობაში მცხოვრები რუსი მეცნიერის ლ. ლიულიეს მიხედვით (XIX საუკუნის 20-30-იანი წლები), ჩერქეზეთში არსებითად დიდ ოჯახს წარმოადგენდა. მისი წევრები ერთმანეთის ისეთ ახლო ნათესავებად ითვლებოდნენ, რომ თემის შიგნით ქორწინება დაუშვებელი იყო. ამას სისხლის აღრევად მიიჩნევდნენ. ეს დიდი ოჯახი საქმეს ერთიანად აწარმოებდა, ყოველგვარი გაჭირვებისას ურთიერთს დახმარებას უწევდა. თითოეული მათგანის შეურაცხყოფა მთელი თემის კეთილდღეობის ხელყოფად ითვლებოდა და თავის მხრივ, ყოველი წევრი მთელი თემის წინაშე იყო პასუხისმგებელი. თემის მფარველობას მოკლებულ მთიელს საკუთარი უსაფრთხოების არავითარი საშუალება არ გააჩნდა. ის, ვისაც საზღაური უნდა გადაეხადა, მშობლიური თემისგან დეზულობდა დახმარებას. ვინაიდან თემთა დიდი ნაწილი მცირერიცხოვანი იყო და საზღაურის გადახდა არ შეეძლო, მას მისივე კუთხის დანარჩენი თემები, ან ზოგჯერ მეზობელი კუთხიდან მეგობრები და ნაცნობები ეხმარებოდნენ. სწორედ ამგვარად იხდიდნენ ისინი სისხლის საზღაურს, რომელიც ერთობ დიდი ოდენობის იყო [9, 18].

ბელის ცნობით, სასამართლო არა მარტო უშუალოდ დამნაშავეს, არამედ მთელ მის თემს აკისრებდა განაჩენის აღსრულების ვალდებულებას, ამიტომაც თემი თავის ყოველ წევრს ეხმარებოდა საზღაურის გადახდაში [3, 483].

ეს წესი ლაპინსკის შემდგენიარად აქვს გადმოცემული: „თუ დამნაშავეს საკუთარი საშუალებით არ შეეძლო საზღაურის გადახდა, მშობლიური გვარი იყო ვალდებული მისთვის დახმარება გაეწია. თუ ესეც არ იქნებოდა საკმარისი, მას მთელი თემი უნდა დახმარებოდა. დახმარების მიღებისთვის საჭირო იყო თემის უხუცესის თანხმობა, რომელიც დამნაშავეს გადასცემდა ფურცელს, სადაც თემის რაიმე ნიშანი იყო გამოსა-

ხული. თუ დამნაშავეს ამგვარი ფურცელი არ გადაეცემოდა, ეს იმას ნიშნავდა, რომ თემისგან მოკვეთილი იყო და საზღაურის არგადახდის შემთხვევაში მას მოწინააღმდეგე მხრიდან სიკვდილი, ან ტყვედ გაყიდვა ელოდა“ [7, 95].

საზღაურის გადახდისას თემი იმ შემთხვევაში მოიკვეთდა თავის წევრს და, შესაბამისად, უარს ამბობდა მის დახმარებაზე, როდესაც პირის დანაშაულებრივი ქმედებების გამო იძულებული იყო რამდენჯერმე გადაეხადა საზღაური.

ის გარემოება, რომ საურავი ეკისრებოდა არა მხოლოდ უშუალოდ დამნაშავეს, არამედ მთელ მის გვარს და ეხებოდა მთელი თემის ეკონომიკურ ინტერესებს, აიძულებდა მას, თვალყური ედევნებინა მისი თითოეული წევრის მოქმედებისთვის, რათა იმთავითვე აღეკვეთა დანაშაულებრივი ქმედება [4, 527].

იმ შემთხვევაში, თუ დამნაშავე თავს არიდებდა სასამართლოს მიერ დადგენილ გადასახადს, მომჩივანი ყველანაირად ცდილობდა შეეწუხებინა ის, რათა დროულად მიეღო საზღაური. მას უფლება ჰქონდა, თვითნებურად მიეტაცა დამნაშავეს ქონება, ძირითადად, საქონელი. მითვისების ნიშნად ეზოში, სახლთან ახლოს მიწაში ჩარჭობილ ჯოხს ტოვებდა. მიმართავდა სხვა ზომებსაც, კერძოდ, დამნაშავეს ხშირად უწვავდა თივას, პურს და სახლსაც კი. ამგვარ ხერხს მიმართავდნენ მისი ნათესავების მიმართაც, რათა მათ აეძულებინათ დამნაშავე და დროზე დაესრულებინათ დაკისრებული საზღაურის გადახდა [9, 7].

შაფხულებში გავრცელებულ იძულების ამ ჩვეულებას ლონგვორთი შემდგენილად გადმოგვცემს: „სანამ საზღაური გადახდილი არ არის და დავა მოწესრიგებული, დაზარალებულს, ან მის ნათესავს თუ მათ სადმე მეტოქე თემის წევრი შეხვდება, შეუძლია შური იძიოს, მოკლას ის, მაგრამ ამგვარი საქციელი მაინცდამაინც არ შედის დაზარალებული თემის ინტერესებში, რადგან შურისძიების შემთხვევაში ისინი საზღაურის მოთხოვნის უფლებას კარგავენ. ზოგჯერ ხდება ისე, რომ საზღაური დროზე არ გადაეცემა დაზარალებულ მხარეს. მაშინ ეს უკანასკნელი საზღაურის დროულად მიღების მიზნით შემდეგ ზომებს ღებულობს: დამნაშავეს ემუქრებიან ღობის მოშლით, საქონლის მოპარვით, მონის წართმევით და ა.შ. თუ ეს ხერხიც არ გაჭრის, უფრო მკაცრ ზომებს მიმართავენ: დამნაშავეს სცემენ, ან დაჭრიან, მაგრამ ყველაფერს ამას ისე აკეთებენ, რომ საბოლოო ჯამში საზღაურთა ბალანსი მათივე სასარგებლოდ დარჩეს“ [8, 562].

შავიზღვისპირა შაფხულების ერთ-ერთ დღესასწაულზე, რომელსაც ბელი და ლონგვორთიც ესწრებოდნენ, ერთმა კაცმა მეორეს თავში ჯოხი ჩაარტყა და ძირს დააგდო. ცეკვა-სიმღერა შეწყდა. ნახულით აღშფოთებულმა ინგლისელებმა განაცხადეს, რომ თუ დამნაშავე არ დაისჯებოდა, იქაურობას დატოვებდნენ. ამის თაობაზე იქვე მყოფმა უხუცესებმა მათ განუმარტეს, რომ რაც მოხდა, სრულებით შეესაბამებოდა მათი მართლმსაჯულების ნორმებს. საქმე იმაში ყოფილა, რომ იმ დღეს გალახულმა რამდენიმე დღით ადრე თავად გადარცვა ერთ-ერთი ოჯახი. ვინაიდან დამნაშავეს ჯერ კიდევ არ ჰყავდა დაკმაყოფილებული დაზარალებული, მას მართებდა, საზღაურის გადახდამდე თავი აერიდებინა ამ გვარისთვის. თავისი გაუფრთხილებლობით ის დაისაჯა კიდევ. ამ მოქმედებით დამნაშავეს შეახსენეს, რომ მის გვარს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის გამო საზღაური ჯერ კიდევ არ ჰქონდა გადახდილი [8, 581].

დამნაშავეს საზღაურის გადასახდელად საკმაოდ დიდი დრო ეძლეოდა, მაგრამ

თუ მკვლევარობისას სისხლის საზღაური ძალიან ჭიანჭურდებოდა, ან არ იქნებოდა ის გადახდილი განსაზღვრულ დროში, დამნაშავეს სიკვდილით, ან სხვა მძიმე სასჯელით სჯიდნენ [3, 483].

შაფსულებში ცალკე საზღაური იყო დადგენილი დაჭრისთვის. ჭრილობა, თუ საქმე მშვიდობიანად დასრულდებოდა, იზომებოდა შუამავლების მიერ და საზღაური შეადგენდა არა უმეტეს ნახევარს და არა უმცირეს მეოთხედს იმ საზღაურისა, რომელიც მკვლევარობისთვის იყო განსაზღვრული [9, 12].

ბელის ცნობით, შაფსულებში განსაზღვრული იყო საზღაურები: სხეულის განზრახ დაზიანებისთვის – 100 ხარი, სხეულის შემთხვევით დაზიანებისთვის – 50 ხარი [3, 525].

მსგავსი ცნობა გააჩნია ლაპინსკისაც. საზღაური შეგნებულად მიყენებული ჭრილობისას ათას ვერცხლის მანეთამდე შეიძლება ასულიყო, ხოლო შემთხვევითი ჭრილობისას – 500 ვერცხლის მანეთამდე [7, 96].

დადგენილი იყო საზღაური მარჯვენა ხელის დაჭრისთვის, თუ მას შედეგად დახეობრება მოყვებოდა – 50 ხარი, ვინაიდან დაზარალებულს ამიერიდან თავის რჩენა არ შეეძლო [5, 588].

შედარებით მსუბუქი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში, თუ დამნაშავე ხელმოკლედ ცხოვრობდა, მსაჯულებს შეეძლოთ საზღაურის შემცირება, მაგრამ თუ ხელყოფდნენ ადამიანის სიცოცხლეს, ან ჯანმრთელობას, დადგენილი საზღაური მთლიანად უნდა ყოფილიყო გადახდილი [3, 484].

გადახდილი საზღაურის ორი მესამედი, ან სამი მეოთხედი მოკლულის თემს ეკუთვნოდა [5, 586], დანარჩენით მესამედი, დაზარალებულის ოჯახს რჩებოდა. საზღაურის მცირე ნაწილი მსაჯულებსაც გადაეცემოდათ [9, 18].

ამრიგად, შაფსულური ჩვეულებითი სამართალი განზრახ მიყენებულ ჭრილობას განასხვავებდა შემთხვევით მიყენებულ ჭრილობისგან, ისევე როგორც განზრახ მკვლევარობას შემთხვევითი მკვლევარობისგან, რაც მისი განვითარების მაღალ დონეზე მითითებს.

შაფსულებმა ჩვეულებითი სამართალი მუჰაჯირობის შემდეგაც შეინარჩუნეს და როგორც ეს ცნობილი ეთნოლოგის, ლეონიდ ლავროვის მიერ შავიზღვისპირა ჩერქეზულ სოფლებში მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალებიდან ჩანს, XX საუკუნის 20-იან წლებშიც მოქმედებდა. მკვლევარი 1930 წელს შაფსულურ სოფელ კელეუში ყოფნისას თავად გაეცნო 60 წელს გადაცილებულ ხარტუ ნამიტს, რომელიც ჩვეულებითი სამართლის საუკეთესო მცოდნე იყო [6, 21].

XX საუკუნის 20-იანი წლების დასასრულს, საბჭოთა ხელისუფლების გადაწყვეტილებით, კავკასიის მთიელებში და, მათ შორის, შაფსულებში ჩვეულებითი და შარიათის სასამართლოების მოქმედება აღკვეთილ იქნა [10, 114].

ლიტერატურა:

1. ოკუჯაგა კ., შაფსულური ჩვეულებითი სამართალი, თბ., 2006.
2. სპენსერი ო., მოგზაურობა ჩერქეზეთის, აფხაზეთისა და სამეგრელოს სანაპიროს გასწვრივ. წიგნ.: კ. კოხისა და ო. სპენსერის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ. გერმანულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო ლ. მამაცაშვილმა, თბ., 1981.

3. Белл Дж., Дневник пребывания в Черкесии в течение 1837, 1838, 1839 гг. №об.: Адыги, Балкарцы и Карачаевцы в известиях европейских авторов XIII-XIX вв. Составление, редакция переводов, введение и вступительные статьи к текстам В. К. Гарданова. Нальчик, 1974.
4. Карлгофъ Н., О политическом устройстве Черкесских племенъ, населяющих северо-восточный берег Черного моря. Русский Вестникъ, т. 28, Август, кн. 2. М., 1860.
5. Кох К., Путешествие по России и в Кавказские земли. №об.: Адыги, Балкарцы и Карачаевцы в известиях европейских авторов XIII-XIX вв. Составление, редакция переводов, введение и вступительны статьи к текстам В. К. Гарданова. Нальчик, 1974.
6. Лавров Л., Этнография Кавказа. Ленинград, 1982.
7. Лапинский Т., Горцы Кавказа и их освободительная борьба против Русских. Перевод В. К. Гарданова. Нальчик, 1995.
8. Лонгворт Дж., Год среди Черкесов. №об.: Адыги, Балкарцы и Карачаевцы в известиях европейских авторов XIII-XIX вв. Составление, редакция переводов, введение и вступительные статьи к текстам В. К. Гарданова. Нальчик, 1974.
9. Люлье Л., Учреждения и народные обычаи Шапсугов и Натухажцев. Записки Кавказского отдела императорского русского географического общества, кн. VII. Тифлисъ, 1866.
10. Сивер А., Шапсуги. Этническая история и идентификация. Нальчик, 2002.

Koba Okujava
The System of Composition in Shapsugian Law
Summary

The article discusses the compositional system in Shapsugian law related to murder and wounding.

Shapsughia was called one of the parts of Circassia, which until 1864 covered a large part of the Western Caucasus, the Taman Peninsula west to the Shakhe River and the Psekufse River.

As a result of Islamization of the North Caucasus muslim religious law spread in Circassia, but in Shapsughia, where the religion formed by the fusion of paganism and Christianity dominated, the old, fairly developed customary law still prevailed.

Коба Окуджава
Система композиций в Шапсугском обычном праве
Резюме

В статье рассмотрена система композиций, существующая в Шапсугском обычном праве, связанная с убийством и с телесным повреждением.

Шапсугией называлась область Черкесии, которая до мохаджирства 1864 года охватывала значительную часть северо-западного Кавказа от реки Шахе и реки Псекупсе до Таманского полуострова.

В результате исламизаций северного Кавказа, в Черкесии распространилось магометанское духовное право, но в Шапсугии, где доминировала религия, сложившаяся в следствии слияния язычества с христианством, вновь действовало древнее, достаточно развитое обычное право.

**საერთაშორისო ურთიერთობები – INTERNATIONAL
RELATIONS – МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

Nino Basaria
(Georgia)

**INTEGRATION OF THE POST-SOVIET STATES INTO
THE WESTERN WORLD**

Introduction

The collapse of the USSR is one of the most important events in modern history, thus emergence of 15 sovereign states was a big challenge for the international system. Various scholars have different standpoints about this topic, they discuss diverse causes of segregation of some Post-Soviet countries from the Western political and economic unions.

Transitional Period

Transition from the socialist regime, which had been deeply embedded in these countries' system for almost seventy years, was a very complex and bewildering event. Gorbachev's "Glasnost" encouraged influential opposition movements, that opposed Communist governments of Ukraine, Azerbaijan, Belarus, and few of the republics of Central Asia. Both Eastern European and former Soviet states were challenged by creating market economies which would correspond to their new political orders in the Post-Communist period, but Eastern European space still had to derive legitimacy from Moscow [1, 177-214]. Transition from centrally planned economy and authoritarian government to a capitalist system and democratization was one of the major changes in those countries.

According to Alexander Libman, the development of Post-Soviet regionalism can be divided into three stages: 1) from 1991 to 1993, newly independent states' main goal was to "develop regional integration in association with the 'Ruble zone' and thus to build on ties remaining from the Soviet past, an approach that ultimately proved unsuccessful" [Dabrowski]; 2) From 1993, former USSR countries decided to follow the European path, but "asymmetric regionalism" was detected, which resulted in different degrees of development of "imitated integration". 3) From the 2000s, states started political integration toward Russia. There can be various explanations for such change in the 2000s. First, Russia could pay more attention to its neighboring countries; It was a primary task for Putin's administration to restore Russian influence over this region and majority of the Russian population also valued good relations between their country and Post-Soviet countries [4, 1334].

On the other hand, David Matsaberidze argues that peaceful transitions were interrupted by Russia: In contrast to Georgia, Ukraine somehow managed to avoid a "bloody transition from the Soviet era" in the 1990s, but everything comes with a price. To stop the bloodshed, which Ukraine had to face later in 2010s, it could have opted for the Eurasian Union (Which was promoted by Vladimir Putin), instead of the EU and NATO, that had been the much-needed institutions for Georgia and Ukraine since 1990s. Even on April 18, 2014, President Putin justified the annexation of Crimea by saying that it was a response to the West, which "broke its promises", including the promise not to enlarge the borders of NATO [5, 79].

Social Attitude

Since socioeconomic development determines changes in population's values, surveys in Post-Soviet countries about the attitudes toward transition is worth discussing. Data collected in Armenia's two biggest cities, Yerevan, and Gyumri, shows that such attitudes differ within generations. General outcome from the survey is that people consider such transition as getting out from one extreme into another. Nostalgia occurs in G1 (age 41 and older), because the Soviets provided them with "easy life" and basic needs for survival. For G1, Soviet Union was idealistic, compared to the contemporary regime. Ambivalence-nostalgia prevails in G2 (age 30-40), as they lived in a period of harsh transition and formation, coincided with 1988 devastating earthquake and Nagorno-Karabakh conflict, which determined their unclear opinion about such transition. Euphoria overcomes any other attitudes in G3 (age 19-29). New generation of Armenian society is more European minded, and they are euphoric about all the benefits which come with Europeanization (exchange programs, freedom to express etc.) [3, 384].

In this respect, Joshua Tucker, with the help of other scholars did a survey in ten post-communist countries to analyze how social attitudes can determine intergovernmental policies. There are two "actors" of the survey: transitional winners and losers. Winners are those who have been supporting EU membership, therefore preferred a free-market economy and benefitted from such structure; Losers are the ones who opposed those changes [6, 557-571].

Foreign Aid

Western politics toward Post-Soviet space played a significant role in such developments. These newbie states were the new partners for the West, but they still doubted which path to follow. Germany's *Ostpolitik* could be a prove of the Western interest toward those countries. Because Moscow was an important partner for the US and Europe (i.e., an ally for fighting against terrorism), Soviet leaders were anticipated partners for the West until the dissolution of the SU. As argued by Frostlov, "level of aid provided by the West was insufficient". Helmut Kohl's "überschaubaren" is a great example, how the Western power underestimated the problems that came through the dissolution of the USSR. Problem was the heterogeneity of the Post-Soviet republics and the dual nature of the Western foreign policy strategy. Apart from this, United States has significantly supported GUAM countries, which utterly aspired to establish democratic institutions [2, 91-112]. Also, a framework devised by the EU, called ENP, to spread democratic values to its neighbors, to create "the circle of friends", even involving those states which did not have the perspective of joining the EU, is an evidence of the Western attempt to help the Post-Soviet space. One of the main principles of this policy is to reform judiciary in the neighboring countries: "ensure the effective functioning of the judiciary as a prerequisite of the correct and efficient application of the rule of law" [7, 328].

Even though the Western states supported Post-Soviet countries in their choice to become legitimate and independent state, there were some curious cases of hesitation. Ukraine declared independence in July 1990, but Parliament's decision wasn't recognized until 1991 (when the USSR officially stopped existing). Matsaberidze agrees with Frostlov and stresses that neither NATO, nor the EU are ready to accept new members or provide them with the aid. This simply indicates Russia's influence over those institutions, ability to veto their eastward expansion policy [5, 77-86].

Constraining Factors

Economic issue was a crucial problem for the Eastern European transition. Communist states witnessed severe economic decline in 1970s and 1980s. Civil society, which could promote transition, did not even exist in Central Asia, because of a lack of national identity. Those states had to build a new national and state “building” simultaneously, which made the task of transition much harder. Ethnic conflicts (which were “frozen conflicts” during the communist period) imposed great challenges on the legitimacy and political cohesion of newly independent states. Russian efforts to aggravate those conflicts for its own governmental interests made circumstances even worse [1, 183].

Another reason for a slow and stagnant transition could be related to the sequences of regional and national elections. For instance, President Boris Yeltsin’s implemented policies played a big role in weakening both democracy and economy in Russia. According to scholars, he should have first created strong political base for reforms. This way, transitions would have developed more easily [1, 184]. The newly independent Post-Soviet states did not even have potential of membership in the EU or NATO. This was one of the most important distinctions from Eastern Europe, which had a significant impact on the transition processes in the Post-Soviet Space [1].

One more constraining factor, argued by Petrov is a high-level of corruption, such as political corruption within the Ukrainian judiciary. In contrast to Armenia, EU’s attempts to reform Judiciary in Ukraine has achieved success, but most Ukrainians still do not have trust toward the judiciary system and consider it as a non-transparent and politically corrupted domain. Corruption was also a major issue in Kyrgyzstan, during the presidency of Akayev, who failed to create basis for a free press and other democratic characteristics [1, 209].

Russia’s main goal to create a buffer zone between itself and the EU/NATO structures could be achieved by creating “frozen conflicts”, in Georgia and Ukraine. Consequently, those two countries’ efforts to become member states of the above mentioned institutions was blocked by the 2008 and 2014 conflicts. Russian government did not even hide its intentions. Dmitry Rogozin, the Russian envoy to NATO, mentioned that “as soon as Georgia gets some kind of prospect from Washington [in terms] of NATO membership [...] the next day the process of real secession of these two territories from Georgia will begin” [5].

Frostlov also talks about “blishnee zarubesh’e” (“neighboring foreign countries”) – Moscow’s policy, which does not allow presence of other interests, rather than its own. Exploiting the economic dependence of some former Soviet countries on petroleum and intervening into the election processes are a clear indicator of Russia’s attempt to isolate Post-Soviet space from Europe.

Conclusion

Transition from deeply rooted socialism to modern democracy is an on-going process for most of the Post-Soviet states. It is hard to assess this chain of events objectively, as biased politicians could manipulate historical facts and alter our judgement. Various policies, applied by Russian government to contain former Soviet countries could be a good explanation, why those states are still struggling to “Europeanize” their structure.

Literature:

1. Laurel E. Miller, Jeffrey Martini, F. Stephen Larrabee, Angel Rabasa, Stephanie Pezard, Julie E. Taylor and Tewodaj Mengistu. Democratization in the Arab World. *Eastern Europe and the Post-Soviet Space*, 2012. Santa Monica: RAND Corporation.

2. Frostlov Vladislav V., The Post-Soviet Puzzle and Western Democracies. *Connections*, 2005, No.4 (Winter).
3. Keshishian Flora and Lilit Harutyunyan. Culture and Post-Soviet Transitions: A Pilot Study in the Republic of Armenian. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 2013, No.4 (December).
4. Libman Alexander, Russian Federalism and Post-Soviet Integration: Divergence of Development Paths. *Europe-Asia Studies*, 2011, No.8 (October).
5. Matsaberidze David, Russia vs. EU/US through Georgia and Ukraine. *Connections*, 2015, No.2 (Spring).
6. Tucker Joshua A., Pacek Alexander C. and Adam J. Berinsky. Transitional Winners and Losers: Attitudes toward EU Membership in Post-Communist Countries. *American Journal of Political Science*, 2002, No.3 (July).
7. Petrov Roman and Kalinichenko Paul, The Europeanization of third country judiciaries through the application of the EU acquis: the cases of Russia and Ukraine. *The International and Comparative Law Quarterly*, 2011, No.2 (April).

ნინო ბასარია
პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ინტეგრაცია დასავლეთში
რეზიუმე

საბჭოთა კავშირის დაშლა თანამედროვე ისტორიის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენაა. 15 ახალი სუვერენული სახელმწიფოს შექმნა საერთაშორისო სისტემის უდიდეს გამოწვევად იქცა. ქვეყნების გეოგრაფიული მდებარეობა იყო ის გადამწყვეტი ფაქტორი, რამაც მეტწილად განსაზღვრა განვითარების სხვადასხვა დონე პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში. ის სახელმწიფოები, რომლებიც სტაგნაციას განიცდიდნენ არა მხოლოდ ეკონომიკურ, არამედ (თითქმის) ყველა მნიშვნელოვან სფეროში, მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ და ცდილობდნენ, „დასწოლდნენ“ განვითარებულ ქვეყნებს. ეს ნაშრომი მოიცავს იმ მნიშვნელოვან საკითხებს, რომლებთანაც საბჭოთა კავშირის ყოფილ სახელმწიფოებს მოუწიათ გამკლავება, რათა დასავლურ სამყაროში ინტეგრირებულიყვნენ.

სხვადასხვა სამეცნიერო სტატისა და გამოკითხვის მონაცემებზე დაყრდნობით შეგვიძლია შევადაროთ მათი პოლიტიკური დამოკიდებულება რუსეთისა და დასავლეთის ქვეყნების მიმართ და გავაანალიზოთ, თუ რამდენად გაითავისეს ამ ქვეყნებმა დასავლური ღირებულებები „კომუნისტური ჯაჭვისგან“ გათავისუფლების შემდეგ. ტერიტორიული ფაქტორი უფრო მეტ შანსს აძლევდა ევროპის ქვეყნებს დასავლეთში ინტეგრაციისთვის და თითქმის შეუძლებელს ხდიდა კავკასიისა და აზიის ქვეყნებისთვის რუსეთის გავლენის დაძლევას.

წარმოდგენილი ნაშრომი იკვლევს იმ მიზეზებს, რომლებიც ხელს უშლის პოსტსაბჭოთა ქვეყნების დასავლეთის საერთაშორისო ინსტიტუტებში გაწევრიანებას და აქცენტს აკეთებს შემდეგ საკითხებზე: პოლიტიკური რეჟიმის ცვლილება; ხალხის დამოკიდებულება ასეთი ცვლილებების მიმართ; რუსეთისა და ყოფილი კომუნისტური ქვეყნების განსხვავებული პოლიტიკა; შეიარაღებული კონფლიქტები უკრაინასა და საქართველოში; კორუფციის დონე სახელმწიფო ინსტიტუტებში და ევროპეიზაცია.

Нино Басария
Интеграция постсоветских государств в Западный мир
Резюме

Распад Советского Союза – одно из наиболее значительных явлений современной истории. Создание 15 новых суверенных государств стало большим вызовом современной системе. Географическое положение этих стран было решающим фактором, который в значительной мере определил различный уровень развития постсоветских государств. Те страны, которые испытывали стагнацию не только в экономической, но и (почти) во всех значительных сферах, оказались в тяжёлом положении и старались «догнать» развитые страны. Этот труд включает в себя рассмотрение тех значительных вопросов, которые пришлось преодолевать странам бывшего Советского Союза для интегрирования в западный мир.

Опираясь на различные статьи и данные опросов можем сравнить их политические взаимоотношения с Россией и с Западом, проанализировать принятие этими странами западных ценностей после освобождения от «коммунистических оков». Территориальный фактор давал больше шансов европейским странам для интеграции в западный мир, и почти невозможным сделал для стран Кавказа и Азии избежать российского влияния. Эта работа исследует те важнейшие причины, которые препятствовали постсоветским странам членству в западные международные институты и делает акцент на следующие вопросы: изменение политического режима; отношение народа к таким изменениям; различная политика России и бывших коммунистических стран; вооруженные конфликты на Украине и в Грузии; уровень коррупции и европеизация государственных институтов.

Рассмотрение основных причин слабой интеграции постсоветских стран в западное сообщество поможет политикам в анализе системных проблем и в их урегулировании.

Filip Sikora*
(Poland)

TRADITIONAL OILING IN CENTRAL EUROPE

Vegetable oils have been accompanying man for a very long time, basically since the beginning of civilization. It can be assumed that the Paleolithic hunter-gatherers already supplemented their diet with plant seeds with oily properties, appreciating their advantages. The conscious and deliberate production of oil from cultivated or harvested plants must have taken place on the Nile and in the fields of the “fertile crescent” even 4-3 thousand years BC. Palm oil in Egypt, and linseed and hemp oil in the Middle East, were as important as olive oil or grapeseed oil in the Mediterranean basin. In parallel, Indian sesame (*Sesamum indicum*), one of the oldest oilseeds cultivated by man, came from the south, from Africa.

From the very beginning, vegetable oil was used for various purposes, ranging from food and medicine, through cosmetic and hygienic use, to the economic and technical ones. Hippocrates was one of the first who recommended treatment with linseed oil for abdominal pain. Both in ancient Hellas, and under the Roman rule, vegetable oils were of paramount importance in cosmetics and personal hygiene. For centuries, as part of the diet, it has been the staple food for most of the European communities. It should be remembered that, for most of the year, vegetable oil replaced animal fats for practical and economic reasons, as well as cultural and religious reasons. Even middle-class peasants and pastoral communities, who had their own livestock, to a large extent, used animal fats for trade, replacing them on a daily basis with vegetable oils. The importance of vegetable fats was also increased by ritual traditions – a significant part of the year in Christian calendars was of a fasting character.

The adoption of the Latin word “oleum” by many Slavic languages proves the smooth continuation of the ancient tradition of producing and consuming vegetable oils in Central Europe. The role of oil processing and its former genesis in Central Europe is additionally confirmed by the lexis common to all Slavs in the form of interchangeable use of two words: “oil” and “butter”. For centuries, the production of oil, as a relatively technologically simple process, has not undergone many changes, both in terms of technology and organization. Uncomplicated, easy-to-manufacture devices were used, subject to only slight technical improvements, which is confirmed by both archaeological research and ethnographic studies. Organizationally, throughout the Middle Ages, farm production was dominant with an eminently rural character. Only the best economically organized (organizationally and logistically advanced) structures, such as the Teutonic Order or the Cistercian Order, passed to systemic processing in the form of specialized plants. This is confirmed by the toponym – where, as part of the development of the feudal economy, specialized production settlements were established, also specializing in food production, for example Piekary, Świniary, Młynary (the names of towns come from the Polish words for bakers, swine and mills

* University of Economics in Bydgoszcz.

respectively); we do not record names related to the production of oil, which would indicate the dispersed nature of its production. During this period, oil production was as common as for example, weaving. The emergence of oil production as an independent, organized profession in Poland, was accompanied by the development of urban centers creating local markets. This was related to the improvement of the organization of production. Historical sources from 1367 mention a large oil mill in Gdańsk, where water propulsion was used to crush the seeds. It had a monopoly on delivering products to the entire Gdańsk commandery in exchange for free embossing for the Gdańsk commander. In the 15th century, similarly organized monopolies were noted in Toruń, Królewiec and Braniewo.

However, only from the 16th century, the development of modern economic relations related to the intense urbanization in Western Europe and the formation of a farm and serf economy in Central and Eastern Europe, created conditions for the systemic organization of oil production as a craft. Here, again, the etymology comes in handy – from the 15th century in Central Europe the sources noted the first names derived from the word "oil" ("olej" in Polish): Oleynik, Oleyacz, which prove that the professions related to the production and trade of oils were distinguished. However, at the time, local production for own needs and seasonal production for the needs of the rural community or the farm (sometimes we note attempts to impose serfdom-related obligations related to the supply of finished oil products) prevailed, bringing only a small additional income, usually obtained in kind. Therefore, home workshops were still dominant, not separate from other farm buildings, and were operating seasonally, usually with a low technological level. An interesting phenomenon emerged in some areas, especially with higher peasant culture, such as in Pomerania, Prussia or Greater Poland – the migratory oil production, performed (also seasonally) by migratory oilers using small portable presses. Gradually, however, oil production became a more and more profitable occupation, as evidenced by the increasing activity in this area of representatives of the rural elite – village mayors and millers, followed by the development of farm (or court) and city mills.

From the beginning of the nineteenth century, there was a dynamic development of semi-industrial oil production, both rural/farm and urban. There were regions such as Bieszczady, Opole, or Silesia, where specialized oil mills were located in almost every village. In 1822, there were 14 farm oil mills in the Poznań district in 1831 - 52, and 20 years later – already 160 of them. From the middle of the 19th century, the number of small mills began to decline, especially in the Prussian partitioned areas, where the industrial development started to prevail. Small mills were replaced by modern mills. Soon, however, the importance of vegetable oil in industrial and technical applications began to decline in favor of oils of mineral origin, which resulted in a reduction in the demand for the services of large plants. But with the relative enrichment of the inhabitants of villages and small towns in the early 20th century, semi-industrial oil production continued to defend itself. In the Chełmno Land alone, there were over 20 small folk mills, in the area of the present Łódź province, in the mid-20th century, over 40.

In traditional material culture, until the twentieth century, oil milling, along with traditional milling, was one of the most popular agricultural and food crafts. Its popularity resulted from the role that oil played both on a micro scale in the households, and on the meso scale in the local economy. In addition to widespread food consumption, it was used for machine maintenance, paint production, room lighting, in cosmetics and medicine. In the households, even regardless of wealth, it was a common food item, used as an additive to many dishes, a spice that enhances the taste, a food preservative, as fat facilitating the thermal processing of dishes (frying), and finally as a

medicine. Culinary applications also included frying. Oils containing saturated (or monounsaturated) fatty acids with a high so-called smoke temperature would be of use there. However, at home, for example for traditional pancakes or donuts, or for baking, the camelina oil was used too. The poorer the family, the more important was the role of oil as the basis of a year-round diet.

The non-food importance was also significant. In the farm yard, oil appeared to be very important, having universal applications as the source of light (and also heat), an excellent lubricant for farm equipment, or a handy impregnation agent. Vegetable oils played an underestimated but important role in other aspects of the folk material culture as the ingredient of cosmetics – a substitute for soap or various ointments. It should also not be forgotten that the “production waste” in the form of pomace, called “cake”, started to become a high-quality feed for farm animals. On the other hand, in the local economy, especially in the less developed, semi-natural economy, it constituted an important element of craft production and trade. With the development of industry and modern trade in the nineteenth century, the importance of vegetable oils as an intermediate for the production of paints and varnishes, detergents and cosmetic products, and a component in tanning, also increased.

Oil was widely used in folk cuisine in Poland, especially in the sphere of Christian culture. Its consumption was closely related to the various fasts, during which, the consumption of animal fats was prohibited or restricted. Particularly important periods here were: The Advent before Christmas, Christmas and Epiphany itself, as well as Lent and Easter. Oil was then consumed in its raw state, up to several days old. It was stored in earthenware or glass jars and bottles.

It was commonly accepted that, when you went to the oil mill, you took salt, bread and onions with you. Pieces of bread were dipped in freshly pressed oil, and slices of salted onions were put on them. During the tasting, opinions were expressed about its taste and smell. Every day, the oil was used as a spread with mashed potatoes or soups. In Poznań, during Lent, cottage cheese with oil and onion was eaten. In the Chełmno Land and the Kuyavia, it was very popular to consume oil with thinly sliced onions and jacket potatoes. Oil fried with onion was added to almost all dishes. Oil was of great importance for the growing industrial population in the 19th-century Poland. In the mining communities of Silesia, vegetable oils were often the basis of diet. And in many parts of Greater Poland, camelina oil was the traditional ingredient in fasting dishes. The consumption of camelina oil – locally known as flax oil – had a special tradition in Poniżanie in the Świętokrzyskie region, where this oil was an ingredient of many characteristic dishes, e.g. cabbage with peas or fast dish called ‘prazok’ and ‘gała’ (flour and potato dishes).

An important reason for the importance of vegetable oils, apart from the relatively simple production process, was the variety and availability of raw sources, i.e. seeds (grains, pips, fruits) of oil plants. These plants grow naturally in all climatic zones and ecosystems, most of them are suitable for cultivation – whether for the regular or the farmyard one.

A special tradition in Central Europe is that of camelina oil, obtained from wild flax (also known as *Camelina sativa* or false flax). Archaeological research shows the presence of the wild flax seeds in cultural strata as early as at the end of the 2nd millennium BC, including the sediments of the Lusatian culture, e.g. in Biskupin. The fact that wild flax is probably an *archaeophyte* in Poland, i.e. a non-endemic plant, imported from the Eurasian steppes by the Proto-Slavs; adds some flavor to this cultural tradition. Its attractiveness was increased by the fact that soil requirements were very low – it could be sown on soils where no other crops were successful, including those lying fallow in the three-field system. The cultivation efficiency was low but

sufficient for the rural population, especially those with low agrarian culture. It is worth mentioning here that this is where the famous folk saying (common to the Polish-Russian cultural circle) “lepszy rydz niż nic” (which in the Polish language literally translates as “one ‘rydz’ is better than nothing”), which may be the cause of misunderstandings and confusion between the camelina oil (the ‘rydz’ oil – from the Polish name of the plant), and the otherwise popular edible mushroom (also called ‘rydz’ in Polish – the red pine mushroom). An important feature of the camelina oil, increasing its usefulness on a peasant farm, was its resistance to rancidity (high antioxidant content) and the possibility of a fairly long storage at home. The importance of this plant for oil production is evidenced by the fact that, in the first years after World War II, according to the estimates of the Ministry of Agriculture, it was the second plant processed into oil, right after rape.

But the most important oilseed plant was, of course, the common flax (*Linum usitatissimum*, also known as linseed). It came as a versatile plant from the Middle East. Common flax was cultivated in Central Europe probably as early as in the 2nd millennium BC, constituting a very important and universal crop. Over the course of hundreds of years, many varieties have been selected, some with a higher yield of straw (fibers), others of grains (seeds), intended for oil pressing. Common flax, as a plant with fast vegetation and low water requirements, although requiring relatively fertile soil, was cultivated on almost every farm, in small acreages. Gradually, along with the development of the farm economy, specialized crops were developed, providing a large amount of raw material for court oil mills.

Another fiber-oil plant was of much importance in oil production – the hemp (*Cannabis sativa*), imported by the Slavs from the Eurasian steppes only slightly later than the common flax. Hemp was grown in a similar way to flax; in parallel or alternatively to it. Hemp oil also had identical use in comparison to the common flax. The popularity of both oils began to decline in the mid-nineteenth century, along with the reduction of the cultivation acreage related to the reduced demand for fibers of these plants (in Poland, they were gradually replaced by cheaper cotton).

On the other hand, the oil from another plant – the *Papaver* or poppy, was considered a delicacy, especially in manor pantries, due to its unique taste and the limited amount of its resources. Due to the small acreage of poppy cultivation in Poland, this oil has never become an important mass product.

The situation was much different with the “king” of oils – the rapeseed oil. Rapeseed (*Brassica napus*) is a classic cultivar for millennia selected by man from the hybrids of ... cabbage, the “cousin” of ... rutabaga and turnip. But first, for the production of oil, agrimonia and oilseed radish (*Raphanus sativus*) were used, the cultivation of which in Germany was recorded as early as in the 14th century. Only more and more efficient rape varieties increased its popularity from the 18th century, and its domination from the beginning of the 19th century. Rape almost replaced other oil plants in the industrial oil production in Poland. This was related to the increase in the demand for oils for technical purposes, for which rapeseed oil was ideal, taking into account the ratio of quality (considered medium for food purposes) to price (low cultivation cost, high pressing efficiency).

At this point, it is necessary to mention the white mustard (*Sinapsis alba*) belonging to the same family as rape – a garden cultivated plant, valued as a spice and a curative. Similar qualities were seen in the oil, but its daily consumption was limited due to its sharp, distinct flavor. Ethnographic research shows that this oil was relatively popular in central and eastern Poland and Russia.

However, in the nineteenth century, the production of oil from two plants brought to Europe from America – the oil pumpkin (*Cocurbita olearie*) and the sunflower (*Helianthus sativus*), began to grow in popularity. Since both plants are thermophilic, their mass cultivation was limited to the southern part of Central Europe (Austria, Hungary, Ukraine, Romania, and in Poland – the Podkarpacie and Lublin regions). Both oils were classified as the best and tastiest for food. And finally, specifically in Poland, small amounts of lentil oil were probably also produced.

On the other hand, wild plants played a significant role in farm oil production, both in Poland and throughout Central Europe. Various oily materials from shrub plants should be mentioned here: dogwood seeds – due to its bitterness, the oil was used mainly for technical and hygienic purposes; hazelnuts – as valued cooking oil; seeds of various plum that gave tasty oil, with almond aftertaste, that were used especially for medicinal purposes; or the sea buckthorn seeds.

Among the fruits of forest plants, the beech “nuts” were of the greatest importance in the oil production in our area. During the harvest, large amounts of the “beech nuts” were collected for animal feed, as well as for the direct consumption and oil. During the farm economy, collecting “beech nuts”, as well as pressing oil from them, was the duty of a serf. The production of the beech oil was particularly popular in the Lemko villages in the Beskid Niski and the Boyko villages in the Bieszczady Mountains. The production of oil from the “beech nuts” on peasant farms there amounted to at least one third of the total production of vegetable fat. Even after World War II, this oil was produced in some villages of south-eastern Poland, in the Bieszczady and Podkarpacie regions. In Russia, Slovakia and Poland, it was used mainly for culinary purposes, although it could not be consumed in large quantities at once, as it caused headaches and dizziness.

The production of oil, both cottage and artisan, was usually seasonal in nature, often related to the calendar of farm (agricultural) works and, of course, to the liturgical (holiday) periods, including the above-mentioned Advent and Lent. An interesting aspect of oil production in the rural environment was the socio-cultural aspect related to the participants of the production process: not only the people running the oil mill, but also the customers themselves and other, so to say, random members of the rural community. The periodic opening of the oil mills became a social and cultural event integrating the community. The recipients (customers) of the oil not only did import their raw material, but they also often actively participated in the entire production process, waiting all day for the oil to be produced and bottled.

The pressing of oil from oilseeds, regardless of the technological level, involved a fixed set of activities. The process began with the thorough cleaning of light contamination from the grain, mainly chaff and dust, most often with the use of a device called a “walnia” press. Then, sand and other macroscopic impurities were removed on sieves (sieves). The next step was to crush the grains using burrs, crushers or a (roller) mill. The next step was to verify the humidity: the so-called matting or kneading the “cake” with a little water. This was followed by “frying” or slow roasting at a low temperature in a metal cauldron or stone hearth. More technologically advanced mills used roasting machines – devices in the form of rotary cylinders, driven by hand, allowing for a more controlled roasting process over the furnace. At the end, the actual pressing started. Various types of devices in the form of presses were used for this purpose – the ordinary, wedge, lever, and the screw presses. Specific measures of “cake” – the basic unit was a “geometrical inch”, but also typical measures of volume for loose materials were used, like bushels or pots – were usually wrapped in a specially selected linen cloth and ironed several times.

Until the mid-nineteenth century, there were no major technological differences between the home-produced oil and the one from a large oil mill. The situation changed only when the thermal treatment and the chemical treatment (refining) began in large processing plants.

A significant technological issue in the oil production process was the thermal treatment and pressing temperature. On the one hand, the heat treatment at various stages of the process, significantly increased the production efficiency, and, on the other hand, it had a usually negative effect on the taste and quality of the product. Currently, it is assumed that the “cold” pressed oil has the highest quality, as well as taste, dietary and health values, when the thermal limit is set at 40 degrees C. In the light of scientific research, it is not entirely true, because it turns out that a proper thermal treatment (up to 70-80 degrees C) does not negatively affect the quality of the oil, and even increases some product parameters (like its durability).

At this point, the concepts of the “first” and the “second” pressing oil are worth mentioning. They were developed in the 19th century, when it was noticed that excessive thermal treatment, despite high efficiency, spoils the taste of the oil. By using more and more efficient presses, the pressing process was divided into 2 or more stages – the first pressing was carried out cold, obtaining high-quality cooking oil, the subsequent ones were hot, obtaining inferior oil, often intended for technical purposes. It was a kind of compromise between obtaining the highest possible efficiency and getting, at least partially, the highest quality oil.

The pumping efficiency was quite low, depending to a large extent on the quality of the plant material and the technological process and equipment used. One portion of ground grain (about 11 kg) yield about 2-4 liters of oil. The production efficiency depended on the type of grain, for example, 3-3.5 liters were obtained from the winter rapeseed, and 2-2.5 liters from the spring one. The maximum throughput of the mill was 30 to 50 portions per day. The given values are similar to the capacity obtained in the mills operating formerly in the area of the present Łódź Province. In Mszadla, Skierniewice district, the capacity was 2-3 liters of oil from the portion, in Teodozjów (Tomaszów Mazowiecki county), approximately 5 liters of oil were obtained from 12–13 kg of winter rapeseed, and 4-4.5 liters from the spring rapeseed. In the oil mill in Jasień, (Tomaszów Mazowiecki county) 2.5-3 liters of oil were obtained from 10 kg of rapeseed; in Brzeźnica, (Pajęczno county) about 4 kg of grain were used to prepare 1-1.5 liters of oil. As a rule, the oil was measured not automatically on the basis of the amount of oil (grain) used but in the portions used. If it was used for further trade, the volume measures were used for liquids – gallons, bushels, quarts and pints – but it must be remembered that even using the same units of measurement, the conversion factors could be slightly different at both the local level (old traditions dating back to the Polish-Lithuanian Commonwealth) and regionally (systems used officially by the partitioning powers).

Currently in Poland, the traditional oil mills cultivating family traditions are already unique, most of them ceased their operations in the last quarter of the 20th century. The dissemination (1970s) and wider consumer availability (1990s) of cheap, industrial vegetable oils, and then new products such as margarines, led to the final decline of local artisanal production. At the same time, practices of domestic, farm-based oil production for own and neighborly needs began to disappear. Individual habits and local traditions, in which traditional vegetable oil played an important role, were also in decline. Today, we would call it the blurring of consumer habits and the decline of demand. What is characteristic, oils with high or specific taste values (the aforementioned camelina, linseed or pumpkin oil) are not used in traditional recipes anymore, significantly impoverishing the culinary heritage. The unique flavors and uses have fallen out of the “cultural

memory”. In ethnographic research conducted in the 1990s, only the oldest people remembered the taste of beech oil in the Beskids or the camelina oil in Greater Poland, or the wider use of linseed or sunflower oil in the Lublin region. Industrial, refined oils (mainly rapeseed), often deliberately devoid of taste, are simply not suitable as substitutes, serving only the “technological” processing of dishes. This was combined with the fashion in mass consumption of exported oils, foreign to the Central European tradition, such as industrial soybean or palm oil, or the more traditional grape seed oils and oil specific to the Mediterranean tradition.

Only with the promotion of local products, the development of pro-ecological and slow food movements, and the fashion for healthy food, especially in metropolitan environments, there has been a renaissance of artisan oils, which started at the beginning of the 21st century. In consumer surveys of 2011, less than 3% of respondents knew and used traditional oils at least occasionally, and in 2020 this percentage increased many times to 26%.

Leaving Central Europe for a moment, it is worth citing parallel examples of restoring the culture-forming role of oil production and processing in many parts of the globe. A perfect example is the history of argan oil. The nut oil of the argan trees (*Argania argania*), which grows only in Morocco, has remarkable properties, especially the cosmetic ones. Even in the 1980s, it had a small-scale production as a strictly local product, being a tourist curiosity. Currently, its production has become an important branch of the economy for the Berbers, and at the same time it is an interesting social phenomenon, because the production and distribution process involves mainly women who work together in local cooperatives. The production, at the level of 4 thousand tons, is still carried out using traditional methods, providing a living for almost 100,000 people. The recipients are not only foreign tourists and exports, but also the growing internal market (partly due to the emancipation of identity and the growing wealth of the Berber communities).

Coming back to Central Europe, we may observe two trends in the food processing market – firstly, a significant increase in the cultivation of rapeseed and vegetable oil production, while gradually shifting it to non-food purposes (biofuels) and a clear increase in the popularity of organic oils pressed with traditional methods and products based on them. At present, one can speak of the emergence of a separate subsector of food production in the form of the vegetable oils produced with artisanal methods. Between 2005 and 2020, more than 60 small labels were established. Some of them (approx. 30%) are based on their own cultivation of oilseeds, usually using ecological methods, others develop oil production by expanding the range of products – mainly cosmetics. The offer of the oil mills presents products pressed from as many as 21 oilseeds.

At the same time, a group of oil products emerged, constituting an important element of traditional local produce, more and more often included in the lists of certified regional traditional products, preceded by thorough ethnographic studies, culinary heritage searches and analyzes in the field of food technology. An example can be 4 traditional oils, including the camelina oil in the province of Greater Poland, and as many as 5 oils in the Lublin province. Oils are also entered on the lists in the following provinces: Lubuskie, Podkarpackie, Mazovian, Opole, Pomeranian, and Świętokrzyskie – which in total give as many as 17 traditional products made from 6 different oilseeds. At the same time, many factories are expanding the range of traditional products with new oil products, promoting their wider applications, both in cooking and cosmetics. As a result of the search for the offer of 14 selected mills, about 30 new types of oils were found. These include rare oil plants endemic in Poland (or in the Polish tradition) but not traditionally used for oil production, such as milk thistle, black cumin, comfrey, evening primrose or some nuts, especially hazelnuts; oil plants functioning in the tradition of other Central and Eastern European countries: the sea

buckthorn, pine nuts (Siberian pine, *Pinus sibirica*), almond and castor bean; and finally the “exotic” raw materials such as various types of nuts or palm and rice oils. Moreover, the assortment is enriched by flavored oils with the addition of herbs or other flavor components. A separate group is the aforementioned cosmetics or para-pharmaceuticals in the form of dietary supplements. Recently, experiments have also been conducted with the use of a very valuable dietary waste as a separate product of the pressing process, called the “cake”, packaged in the dried form or as tablets or chips. On the other hand, oils obtained by CO₂ extraction or steam distillation (hydrolats), sometimes combined with a pressed oil base, are a very separate category of products. Here, hemp oils dedicated to medical purposes are particularly popular, including those extracted from hemp (CBD) or cannabis (RSO - due to the THC content, only in countries where it is allowed, e.g. in Austria or the Czech Republic).

Apart from specialized factories, the oil is more and more professionally pressed in agritourism farms, hotels and restaurants specializing in regional cuisine. Only in three provinces: Pomeranian, Kuyavian-Pomeranian and Warmia-Masuria, such activities are conducted by at least 11 entities. This new phenomenon additionally diversifies the market of traditional vegetable oils, increasing their use, both as a component of gastronomic services and an integral part of tourist products. Finally, the return to home stamping tradition should not be forgotten. With the wide availability of new technologies – compact pressing equipment and raw materials (not only the traditional ones), home-made oil production can become a permanent practice of households who value healthy food.

We can observe similar trends, although with a certain time shift and local specificity, in other countries of Central and Eastern Europe – in Lithuania, Ukraine and Hungary. Although Austria and the Czech Republic seem to be the precursors of creating a professional market for traditional oils, where the oil-making traditions have never completely disappeared and their continuation in the realities of the 21st century was easier. At the same time, we can distinguish regional specialties – pumpkin oils in Austria; sunflower and corn oils in Hungary; sunflower, sea buckthorn and cedar (Siberian pine nuts) ones in the countries of Eastern Europe.

Summing up, we can set a thesis that traditional, artisan and home-made oil-making is experiencing its renaissance, not only restoring forgotten culinary traditions and cultural heritage, but also significantly developing them and fitting in with modern pro-ecological and pro-health trends. Traditions and oil products, as well as related organizational and technological processes, have become the subject of serious, specialized and, at the same time, interdisciplinary research and development (innovation) – among the 16 surveyed universities and research institutes (not only agricultural) as many as 14 have conducted, are conducting or plan their research in this field. The production of oil is becoming an economically significant sector of food production, with a creatively developed offer, but also a component for other sectors – catering, tourism or cosmetics.

Literature:

1. Baranowski B., Baranowski W., Koliński J., Katalog zabytków budownictwa przemysłowego w Polsce. Powiat Pajęczno – województwo łódzkie, 1967.
2. Baranowski W., Katalog zabytków budownictwa przemysłowego w Polsce. Powiaty Bełchatów i Łask – województwo łódzkie, 1972.
3. Bartuzi K., *Oleje roślinne, charakterystyka i technologia wytwarzania*, Journal of NutriLife, 2012.

4. Czepas P., Olejarnia Władysława Malesy w Mszadli, pow. Skierniewice, woj. łódzkie jako dokument techniki i życia społecznego mieszkańców ws,i Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi (a document of technology and social life of the inhabitants of the region from the Archaeological and Ethnographic Museum in Łódź).
5. Gemerith A., Olgerate und Stampfgebäude im Waldhauserwalde, 1979.
6. Kurasiak-Popowska D., Lnianka siewna – roślina historyczna czy perspektywiczna? Fragmenta Agronomica 36 (2), 2019.
7. Krygier K., Współczesne roślinne tłuszcze jadalne, “Przemysł Spożywczy”, 1999, №4.
8. Lech J., Olejarnia z Brzeźnicy w powiecie pajęczańskim, Łódzkie Studia Etnograficzne, 1974.
9. Lech j., Ludowa technika produkcji oleju w powiecie rawskim na przełomie XIX i XX w., “Studia z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego”.
10. Łuczak C., Tartaki, folusze, olejarnie – kultura ludowa Wielkopolski, 1969.
11. Moszyński K., Kultura Słowian, 1967.
12. Nieumywakin I., Olej Lniany, 2018.
13. Olszański H., Tradycyjne olejarstwo w Polsce, Sanok, 1989.
14. Pankiewicz A., Rośliny oleiste, PWE, Warsaw, 2005.
15. Polonec A., Z olejarstwa na Slovensku, “Casopis Muzealnej Slovenskej Spolecnosti”, 1940.
16. Rosiak E., Rynek olejów roślinnych, “Przemysł Spożywczy”, 2008, №6.
17. Sawicka B, Skiba D, Bienia B: “Surowce i praktyki kosmetyczne – badania i dowody naukowe od starożytności do nowoczesności”, “Rośliny w nowoczesnej kosmetologii”, 2016.
18. <https://businessinsider.com.pl/firmy/sprzedaz/olejek-arganowy-w-dwie-dekady-na-polpustyni-powstal-biznes-wart-miliardy-dolarow/p6t5ex4>
19. <https://olejewielkierychnowo.pl/historia-tloczenia-oleju/>

ფილიპ სიკორა
ზეთის ტრადიციული წარმოება ცენტრალურ ევროპაში
რეზიუმე

სტატიაში აღწერილია მცენარეული ზეთის გადამუშავების ისტორია. განხილულია ცენტრალურ ევროპაში ზეთის მიღების ტრადიციები – ისტორიული მონახაზი, მცენარეული ზეთების გამოყენება, წარმოების მეთოდები. ასევე, ხაზგასმულია ზეთის მოპოვების კულტურული როლი. პოლონეთის მაგალითზე განხილულია ტრადიციული მეთოდების გამოყენებით ზეთების, როგორც ადგილობრივი და ეკოლოგიური პროდუქტის, წარმოების დღევანდელი მდგომარეობა.

Филипп Сикора
Традиционное производство растительного масла в Центральной Европе
Резюме

В статье описана история переработки растительного масла, рассмотрены традиции получения масла в Центральной Европе, использование растительного масла, методы его производства. В статье также подчеркивается культурная роль производства масла. На примере Польши показана современная позиция производства масла, с использованием традиционных методов использования, как местный экологический продукт.

ქეთევან კოკია
(საქართველო)

**საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესის დაზინანების
პირითაღი მიღრომები**

საქართველოში რომ მოხდეს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება, მეტად მნიშვნელოვანია მისი დაზინანება და სათანადო რესურსებით უზრუნველყოფა. უნდა არსებობდეს სახელმწიფო ხელშეწყობა როგორც ფინანსური, ასევე საკანონმდებლო თვალსაზრისით. აღნიშნული გარემო პირობების დარეგულირება იძლევა იმის თქმის შესაძლებლობას, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესს შეეკმნება ისეთი პირობები, რომ განვითარდეს და ჰქონდეს ფინანსური სარგებელი.

საქართველოში ეკონომიკური რეფორმების უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენს მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარება. სწორედ ამ სექტორის ეფექტიან ფუნქციონირებაზე დამოკიდებული საბაზრო კონკურენცია, სამომხმარებლო ბაზრის გაჯერების ხარისხი, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა.

უნდა შევნიშნოთ, რომ საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესის დაჩქარებული განვითარების აუცილებლობას ის გარემოებაც განაპირობებს, რომ მცირე ბიზნესი ავლენს მოქნილობას, სიცოცხლისუნარიანობას, რადგანაც ხასიათდება ბაზრის მოთხოვნაზე სწრაფი რეაგირების უნარით, სპეციალიზაციის მაღალი ხარისხით, რესურსების მობილიზაციის მეტი შესაძლებლობებით. ის წარმოადგენს საგადასახადო შემოსულობათა მნიშვნელოვან წყაროს; ასევე, განსაკუთრებული როლი აკისრია ინოვაციური განვითარების თვალსაზრისით.

საქართველოში ბოლო პერიოდში ნათლად იქნა გამოკვეთილი ევროინტეგრაციის სტრატეგია, რომლის დასტურიცაა 2014 წლის ივნისში ევროკავშირთან გაფორმებული ხელშეკრულებები ასოცირებისა და თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ. აღნიშნული შეთანხმებები კიდევ უფრო აღრმავენ ქართული კანონმდებლობის ევროკავშირის მოდელთან დაახლოების პროცესს, რომლის ერთ-ერთი შემაღგენელია მცირე ბიზნესის დაჩქარებული განვითარების ხელშეწყობა.

განხორციელებული რეფორმები მნიშვნელოვანია თავისი მასშტაბითა და ხარისხით. რეგისტრაციის პროცედურების გაიოლებით მნიშვნელოვნად გაიზარდა ახლად დარეგისტრირებულ საწარმოთა რაოდენობა. დასრულდა მონაცემთა ბაზისათვის ხელსაყრელი საკანონმდებლო ცვლილებების შემოღება, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ საგადასახადო კოდექსში შეტანილ მუხლებს მიკრო და მცირე საწარმოთა დაბეგერის კუთხით და საბაჟო პროცედურების გამარტივების საკითხს.

ქართული მცირე საწარმოების ინტერნაციონალიზაციის მაჩვენებლების გაუმჯობესების საქმეში განსაკუთრებული როლი განეკუთვნება სახელმწიფოს მხრიდან ხელშეწყობის ქმედებების განხორციელებას. ამ მიზნით, მთავრობამ უნდა გაატაროს ეფექტიანი პოლიტიკა, რაც გულისხმობს სწრაფად მზარდ მცირე საწარმოთა გათვითცნობიერებას ინტერნაციონალიზაციის საჭიროებაში.

ამასთან, მთავრობამ უნდა შეიმუშაოს სპეციალური პოლიტიკა და მოქმედებათა გეგმა, რომელიც საწარმოებს ბიზნესის ინტერნაციონალიზაციის ამოცანის შესრულებას გაუიოლებს.

მნიშვნელოვანი ძალისხმევა არის საჭირო იმისათვის, რათა დიალოგის შედეგად გაიზარდოს მსს-ს მიერ მიღებული სარგებელი. საჯარო და კერძო სექტორების დიალოგში მთავარ ამოცანად ყალიბდება მცირე ბიზნესის სექტორთან მუდმივი კონსულტაციების რეჟიმის დამკვიდრება, ინდივიდუალური დახმარების პროგრამის განხორციელება სწრაფად ზრდადი მცირე და საშუალო საწარმოთა საჭიროებების იდენტიფიცირების, მათთვის სპეციალური რესურსების გამოყოფისა და სხვა შესაძლებლობების უზრუნველყოფის გზით. საქართველოში მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის პოლიტიკის ანალიზი, ამგვარი პროგრამა, როგორც წესი, იწყება საწარმოს ინტერნაციონალიზაციისათვის მზადყოფნის შეფასებით და საკონსულტაციო დახმარების გაწევით.

ინდივიდუალური დახმარების პროგრამები ერთიანი მიდგომით ხასიათდება და უზრუნველყოფს მცირე საწარმოებში არსებულ ინდივიდუალური ხასიათის წინააღმდეგობების დაძლევას. ანუ, ისინი წარმოადგენენ „პროგრამირების პროგრამას“, რომელთა ძირითადი დანიშნულებაა მიკრო დონეზე მოქმედება ცალკეული საწარმოს ინტერნაციონალიზაციის ხელშეწყობის გზით.

ბიზნესგარემოს მიმზიდველობას მრავალი ფაქტორი განაპირობებს და სწორედ მასზეა დამოკიდებული ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობები. თუმცა, რაც არ უნდა მიმზიდველი იყოს გარემო, თუ კომპანიის მენეჯერს არ გააჩნია არსებული შესაძლებლობების გამოყენების უნარები, ბიზნესი მაინც ვერ მიაღწევს წარმატებას. მით უმეტეს, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ ბაზარზე მუდმივად იზრდება კომუნიკაციის ხარისხი.

ინფორმაციულობასთან, საკანონმდებლო გარემოსა და სხვა პრობლემასთან ერთად ქართული ბიზნესსექტორის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი დაბალი მეწარმეობრივი უნარებია. ძალიან უჭირთ განვითარება მიკრო და მცირე ბიზნესს, ამის ერთ-ერთი მიზეზი არის ამონაგები თანხის რეინვენტარიზაციის პრაქტიკის თითქმის არარსებობა.

მეწარმეობრივი უნარების გაზრდის მიმართულებით დიდი წვლილის შეტანა შეუძლიათ არასამთავრობო სექტორსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებს. ქართულ ბიზნესს დღეს ესაჭიროება პრაქტიკული ტრენინგები, ხელმისაწვდომი ბიზნესკონსულტაციები და ინფორმაცია შესაძლებლობების შესახებ.

Ketevan Kokaia

Basic Approaches of Small and Medium Business Financing in Georgia

Summary

The article highlights that for the development of small and medium businesses in Georgia it is rather significant financing and providing business with appropriate resources. There must be government support, from both financial and legal point of view and regulation of these environmental conditions give it possible to say that such conditions will be created for small and medium-sized businesses to develop and have financial benefits.

Кетеван Кокая

Основные подходы финансирования малого и среднего бизнеса в Грузии

Резюме

Для того, чтобы осуществить развитие малого и среднего бизнеса в Грузии значительно важно его финансирование и обеспечение соответствующими ресурсами. Должна существовать государственная поддержка как с финансовой, также и законодательной точки зрения. Урегулирование условий указанной окружающей среды дает возможность заявить, что у малого и среднего бизнеса будут созданы такие условия, чтобы бизнес смог развиваться и приносить финансовую прибыль.

Кетеван Кокая
(Грузия)

СТРАХАВАЯ СИСТЕМА И РЕГУЛИРОВАНИЯ

Тенденции развития современных экономических отношений как раз свидетельствуют о сближении этих двух типов регулирования, о формировании промежуточных форм, установлении более тесных контактов между государственным и негосударственным секторами, между государственным и рыночным регулированием. В экономически развитых странах наблюдается рационализация отношений между государством и экономическими субъектами, повышение эффективности государственного регулирования и снижение его издержек, уменьшение прямых форм вмешательства и бюрократического администрирования, децентрализация ряда функций, что несомненно способствует большей гибкости экономической системы. Совершенствование системы регулирования происходит за счет растущего взаимодействия государственного и рыночного инструментария, гибкого сочетания прямого и косвенного методов управления, а также рыночных и административных рычагов. Формируется гармоничное соотношение «рынок - государство», которое в процессе общественного развития претерпевает адекватные изменения, вызывающие, в свою очередь, перемены в характере и формах этого взаимодействия. По сути дела, взаимодействие принимает вид условноравновесной системы «государство - рынок».

И государство, и рынок характеризуются наличием единства основной социально-экономической функции. Оба эти инструмента «выполняют одну и ту же основную функцию - поддержания баланса (эквивалентности, равновесности, в конечном счете, взаимного удовлетворения, бесконфликтности) между затратами и результатами в каждом самостоятельном звене воспроизводственного процесса и всех экономических отношений». Однако состояние баланса или равновесия - идеально, в экономической системе постоянно происходят изменения, которые могут иметь различный характер (временный или устойчивый, постоянный), а также различную степень и природу.

Саморегулирование предполагает регулирование определенных сфер самими экономическими агентами, без непосредственного прямого вмешательства государства. Саморегулирование - довольно сложный институт, сочетающий формы административного и корпоративного регулирования. К процессу саморегулирования в широком смысле можно отнести все регламентирующие документы или принципы, используемые в деятельности ассоциации фирм или какой-либо отдельной компании и содержащие положения, напрямую не предусмотренные законодательством. Принципы саморегулирования обычно предусматривают установление определенных «правил игры» участников рынка, ограничивающих в определенной степени свободу экономических агентов, включая санкции за нарушение этих правил, механизмы разрешения конфликтов между участниками рынка. Нормы саморегулирования могут дополнять, расширять или даже ужесточать нормы государственного регулирования. В некоторых случаях саморегулирование действует в тех сферах, где в силу каких-либо причин отсутствует формальное законодательное регулирование. Саморегулирование определяется как гибридная форма институциональных соглашений. На наш взгляд, организации саморегулирования имеют достаточно самостоятельную

Формирование организаций саморегулирования может иметь различную природу. Они возникают как вследствие передачи части полномочий государственных органов, так и

могут быть вновь образованными структурами. При этом создателями и идеологами структур саморегулирования обычно являются сами предпринимательские структуры, но и государство также может инициировать создание таких организаций. Потребность в создании организаций саморегулирования может исходить из «необходимости покрытия ограниченности действия механизма государственного регулирования. В то же время осознание такого факта организацией саморегулирования может быть реакцией на опасность ужесточения государственного регулирования». Одной из первых причин существования организаций саморегулирования в России является защита интересов хозяйствующих субъектов. В этом случае мотивом создания таких структур является потребность объединения индивидуальных усилий, достижения большего эффекта от совместных, коллективных действий, в основе которых лежит добровольность. Объединенные таким образом носители согласованных экономических интересов объединяются в ассоциации, союзы.

Одной из серьезных функций, которой могут быть наделены организации саморегулирования, является внесудебное регулирование хозяйственных споров. Примером такого способа разрешения экономических конфликтов может стать институт третейских судов. Ассоциацией страхового права РФ разработана соответствующая концепция, которая предусматривает создание подобных судов «для рассмотрения хозяйственных (экономических) споров, возникающих из гражданских правоотношений между предприятиями, объединениями, организациями любых организационно-правовых форм». В связи с чем вывод о том, что «в настоящее время организации саморегулирования являются институтом, почти полностью существующим за рамками правовой действительности», не верный.

Организации саморегулирования могут ставить и довольно-таки узкие, специфические задачи. Например, увеличение финансового потенциала, тем самым способствовать повышению финансовой устойчивости хозяйствующих субъектов. В страховании такая роль отведена страховым пулам. Страховой пул является особой формой объединения страховщиков, создаваемой для обеспечения финансовой устойчивости страховых операций на условиях солидарной ответственности его участников за исполнение обязательств по договорам страхования, заключенным от имени участников пула. Пул представляет собой форму временного объединения самостоятельных компаний для решения определенных специальных задач и создается на основе добровольного соглашения между участниками, берущими на себя совместные обязательства.

Безусловно, организация саморегулирования дает определенные преимущества для экономических агентов, поскольку позволяет им активно воздействовать на механизм регулирования хозяйственной деятельности. Саморегулирование существенным образом облегчает процесс регулирования экономики для государственных структур управления. И наконец, результатом саморегулирования является рост эффективности регулирования социально-экономических процессов на макроуровне. В первую очередь, оптимальность достигается за счет экономии государственных средств, уменьшения расходов на разрешение хозяйственных споров вследствие адаптированности процедур разрешения споров к конкретным условиям. Кроме того, выдвинутые санкции, как правило, более эффективны и вызывают меньше отторжения. Нормы саморегулирования гибче государственных, необходимые изменения могут быть внесены с меньшими издержками. Действенность саморегулирования достигается посредством возможного воздействия (а порой и «давления») на механизм государственного регулирования.

В страховании саморегулирование может реализовываться в форме двух моделей - добровольной и делегируемой. В первом случае правила устанавливаются без участия государства, во втором - государство передает некоторые функции саморегулируемым организациям, устанавливает определенные правила.

В условиях развивающегося рынка саморегулирование не в состоянии заменить государственное регулирование, поскольку корпоративная культура находится на стадии становления. Вместе с тем, наблюдается тенденция передачи некоторых функций государственного регулирования на уровень саморегулирования. Такая форма конвергенции регулирования возможна, но только эволюционным путем. В противном случае возникает угроза превращения саморегулируемых организаций в маргинальные, полугосударственные структуры.

Режимы функционирования экономики различаются во времени и пространстве. В разных исторических, культурных, географических и иных условиях коллективный регулирующий эффект может быть различным. Причины выбора той или иной модели регулирования носят объективный (экономические ресурсы, опыт, условия, приоритеты) и субъективный (традиции, конкретная специфика) характер. Любая институциональная инновация приносит определенный опыт регулирования, а также может в определенных объективных условиях принять адекватную им форму. Во всех случаях основным институциональным инноватором остается государство.

Регулирование страховой деятельности некоторыми авторами разделяется на финансовое и рыночное. При этом основной целью финансового регулирования становится защита полисодержателей от вероятности невозможности отвечать по своим обязательствам. В части рыночного регулирования гарантируются справедливые и обоснованные цены, продукты и торговые методы. Вместе с тем, и финансовое регулирование, и рыночное имеют существенное значение для обеспечения платежеспособности страховых организаций. То есть финансовое и рыночное регулирование между собой прочно связаны и должны быть скоординированы для достижения своих специфических целей. Регулирование финансовых показателей и использование «рыночных методов повлияет на финансовое исполнение обязательств страховщиков» и даст возможность «применять дополнительные полномочия». «Финансовое регулирование охватывает несколько сторон деятельности страховщиков, включая ценообразование и продукты, капитализацию, инвестиции, перестрахование, резервы, соотношение активов-обязательств, взаимоотношения с филиалами, менеджмент». И финансовое, и рыночное регулирование осуществляются со стороны одного субъекта - государства. На наш взгляд, такая позиция в значительной степени сужает действие рыночных (негосударственных) факторов. Скорее, такой упрощенный подход к процессу регулирования страховой деятельности обусловлен недостаточной разработанностью проблемы, в том числе и отсутствием как таковой классификации механизмов регулирования.

Необходимо подчеркнуть, что регулирование может осуществляться в форме государственного и рыночного регулирования, саморегулирования и сорегулирования. Таким образом, в основе классификации механизмов регулирования могут быть два критерия - субъект и объект регулирования.

В зависимости от субъекта регулирования выделяются два основных аспекта: государственное регулирование (субъект - государство), рыночное регулирование (субъект - рынок). Если в первом случае картина достаточно ясна, то во втором - ситуация не опреде-

лена. Рыночное регулирование предполагает воздействие стихийных, спонтанных процессов, возникающих во внешней (по отношению к страховым организациям) экономической среде, характеризующейся неопределенностью и некоторой долей непредсказуемости. Как было уже замечено, в хозяйственной жизни наблюдается существование промежуточных форм - организаций саморегулирования и сорегулирования.

Страховая защита как продукт деятельности страховой организации по своей форме и содержанию представляет достаточно сложную услугу, объединяющую в себе финансовые и нефинансовые аспекты. Клиенту, не обладающему достаточной информацией и соответствующими профессиональными знаниями, сложно на предварительном этапе переговоров определить уровень финансовой надежности страховой компании, гарантии получения при оговоренных условиях соответствующей компенсации. Асимметрия информации и тем более недоверие со стороны покупателей существенно снижают уровень продаж страховых продуктов.

На развитие отечественной страховой индустрии не самым лучшим образом повлиял негативный опыт прошлых лет на этапе ее зарождения, характеризовавшийся не только бурным ростом страхования, но и многочисленными фактами нарушения обязательств, а также серией банкротств страховых организаций. Выполнение принятых по страховым договорам обязательств находится в прямой зависимости от уровня финансовой обеспеченности страховой компании, составляющей одно из главных направлений государственного регулирования страховой деятельности. В страховании, как в любом виде финансовой деятельности, «необходимо, чтобы какая-то третья сторона или свод правил устанавливали критерии качества, чтобы авторитетный орган определял, какие агенты могут выходить на рынок (в противном случае он будет разрушен из-за множества нечестных агентов, стремящихся использовать любые возможности), чтобы денежная система гарантировала будущие платежи в рамках законов, позволяющих прибегать к судебной помощи в случае неуплаты, и т. д.».

Потенциальность выполнения обязательств, их неявный характер на момент свершения сделки предопределяют существенный разрыв в уровнях осведомленности продавца и покупателя о реализуемом товаре, кроме того, авансовая форма оплаты предопределяет необходимость «арбитра» - независимой третьей стороны, регулирующей эти контрактные отношения. Необходимость государственного регулирования - бесспорна, и рыночное регулирование - объективно. Это означает, что взаимодействие этих двух основополагающих видов регулирования неизбежно. Соответственно, процесс «диффузии» этих социальных явлений представляет собой определенный научный интерес.

Функционирование современной страховой системы обеспечивается гармоничным сочетанием государственного регулирования, саморегулирования и сорегулирования. Дерегулирование в финансовом секторе, как показала практика последних лет в развитых странах, может привести к весьма неприятным последствиям. На уровне саморегулирования должны быть сконцентрированы консультативные функции, такие, как стандарты корпоративного управления и этики, а также функции солидарной и социальной ответственности. Административный контроль желательно оставить за государственными структурами. И как бы ни были формализованы «доли» государственного регулирования, саморегулирования и сорегулирования, приоритетом остается социально-экономическая эффективность отрасли.

ქეთევან კოკაია
სადაზღვევო სისტემა და რეგულირება
რეზიუმე

სტატიაში განიხილება სხვა ქვეყნების გამოცდილება, მეთოდების შემუშავება და სადაზღვევო სისტემის რეგულირება. ვლინდება უარყოფითი ასპექტები რეგულირების მხრივ. იმისათვის, რომ სადაზღვევო საქმიანობაში ამაღლდეს სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტები, აუცილებელია ჰარმონიული შერწყმა მოხდეს სახელმწიფო რეგულირების მხრიდან.

Ketevan Kokaia
Insurance System and Regulations
Summary

The article examines other countries' experience in developing methods and types of regulating insurance activity. Aims, tasks and mechanisms of self-regulation in this field are rationalized. Negative aspects of self-regulation are revealed. In the author's opinion, a balanced combination of state regulation, self-regulation and co-regulation is needed for increasing socio-economic efficiency of insurance activity.

**ფილოსოფია და სოციოლოგია – PHILOSOPHY AND
SOCIOLOGY – ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ**

Vazha Kakabadze
(Georgia)

The presented work is a summary of
the monograph “Thinking for Thinking”
(Tbilisi, Innovation, 2008, 274 pages.
ISBN: 978-9941-0-0335-6).

THE ESSENCE OF PARALLEL UNIVERSES

There are as many Parallel Universes as there are magnetic field ranges (magnetic field is created by a variable electronic field in a space - charged particles of different natures). Single range of magnetic field is the unity of electron particles with an approximate uniform velocity. All ranges of the magnetic field differ from each other not only in the velocity of the particles, but also in the directions of motion that make up the dimensional space. All ranges have three-dimensional space (length, width, height); at the same time, the ranges form one common continuous universe. All ranges of the magnetic field affect each other, hence they are interdependent. The time of each range is the velocity of the particles, and the velocity of the particles depends on the number of particles in a given range, their density, and inter-particle attraction (the latter creates the gravitational field).

Magnetic field (M) – Entire World			
Range i.e. parallel world	Range i.e. parallel world	Range i.e. parallel world	n,t,l,m,q,r, (the combination of indicators tends to infinity; n – Number of ranges; t – the velocity of particles of different nature; l – Number of spatial dimensions; m - Number of particles; q - particle density; r - the power of expediency)
1	2	∞	

Therefore:

$$M(n)=(T \times n) + 1$$

$$l=3$$

$$T=m+q+r$$

T - is the average velocity of the particles in the M universe.

As it was already mentioned, all ranges [l] are three-dimensional (i.e. this is the system of interlocking pyramids) and the nature of the particles in each range is different; so the ranges are somewhat invisible to each other. It is visible to the particles of the soul, which makes information

visible or invisible to the temporary possessor of that particle (the particle of the soul). The soul is the energy presented in solid form that gives a biological substance the ability to act in a given range and after its transformation can move to another range while retaining the properties of that biological substance or return to its original range, its original biological substance (raising of Lazarus).

Jesus Christ could be in two ranges at the same time, which is why He is two natural and that is why He is eternal. The present does not exist, it is equal to zero, there is the past and the future, that is, time is not equal to zero, but zero is equal to zero.

The cognitive ability of a biological substance is determined by:

1. Ability to perceive the spatial dimensions of a given range;
2. According to the ability to act in dimension;
3. The ability to contemplate (see) the soul.

Human is characterized by all three abilities.

The experiment proved: In the box, the colored balls are distributed independently due to the resonance of quartz crystals. Each color has its own resonance. Parallel worlds are distributed in the same way.

Literature:

1. Dmitriev AN., Thought continues in space. http://www.roerich.com/zip/nauka_10.zip
2. FS Zavelky, Time and its izmirie. "Science", M., 1987.
3. Cross L., Turner M., The Cosmic Riddle. "In the world of science", N12, 2004.
4. The scientist revealed the secret of the afterlife // "Life", 2004, June.
5. Daniel Z., Friedman Peter, Van Neuenh usen, Hidden Dimensions of Space-Time, IN THE WORLD OF SCIENCE. N5, 1985.
6. Hawking S., Will there be a need for the idea of a creator when we understand God's plan? "Science and Religion", N8, 1991.
7. Hawking S., Is There a Place for God in the Infinite Universe? "N. and R.", No. 6, 1900, 135. Hawking, From the Big Bang to Black Holes.
8. Nima Arkani-Hamed, Savas Dimopoulos, Gia Dvali, Phenomenology, astrofiziks, and cosmology of theories with sub millimeter dimensions and TeVscale quantum graviti. PHYSIKAL REVIER D.VOLUME 59, 086004, March 1999, 156. W. Penfield, Epilepsy, Neurophysiology, and Brain Mechanisms, Boston: Little, Brown Co., 1969.

ვაჟა კაკაბაძე პარალელური სამყაროების არსი

წარმოდგენილი ნაშრომი არის მონოგრაფიის
„ფიქრი ფიქრისათვის“ (თბილისი, ინოვაცია, 2008. 274 გვ.
ISBN: 978-9941-0-0335-6) რეზიუმე

არსებობს პარალელური სამყაროს იმდენი რაოდენობა, რამდენიც მაგნიტური ველის დიაპაზონია (მაგნიტურ ველს აჩენს სივრცეში ცვლადი ელექტრონული ველი – სხვადასხვა ბუნების მქონე დამუხტული ნაწილაკები). მაგნიტური ველის ერთი დიაპაზონი ეს არის მიახლოებული ერთგვაროვანი სიჩქარის მქონე ელექტრონული ნაწილა-

კების ერთობლიობა. მაგნიტური ველის ყველა დიაპაზონი ერთმანეთისაგან განსხვავებულია არა მარტო ნაწილაკების სიჩქარით, არამედ მოძრაობის მიმართულებებით, რაც ქმნის განზომილებით სივრცეს, ყველა დიაპაზონს აქვს სამ განზომილებიანი სივრცე (სივრცე, სივრცე, სივრცე); ამასთან, დიაპაზონები ქმნიან ერთ საერთო უწყვეტ სამყაროს. მაგნიტური ველის ყველა დიაპაზონი ერთმანეთზე ზემოქმედებას ახდენს, მაშასადამე, ურთიერთდამოკიდებულებაში არიან. თითოეული დიაპაზონის დრო ეს არის ნაწილაკების სიჩქარე, ხოლო ნაწილაკების სიჩქარე დამოკიდებულია მოცემულ დიაპაზონში არსებული ნაწილაკების რაოდენობაზე, მათ სიმკვრივესა და ურთიერთმიზიდულობაზე (ეს უკანასკნელი კი ქმნის გრავიტაციულ ველს).

მაგნიტური ველი (M) – ერთიანი სამყარო			
დიაპაზონი ანუ პარალელური სამყარო	დიაპაზონი ანუ პარალელური სამყარო	დიაპაზონი ანუ პარალელური სამყარო	n,t,l,m,q,r, (მაჩვენებელთა ერთობლიობა მიისწრაფვის უსასრულობისაკენ; n – დიაპაზონების რაოდენობა; t – სხვადასხვა ბუნების მქონე ნაწილაკების სიჩქარე; l – სივრცითი განზომილების რაოდენობა; m – ნაწილაკების რაოდენობა; q – ნაწილაკების სიმკვრივე; r – მიზიდულობის ძალა)
1	2	∞	

მაშასადამე:

$$M(n)=(T \times n) + 1$$

$$l=3$$

$$T=m+q+r$$

T არის M სამყაროში ნაწილაკების საშუალო სიჩქარე.

როგორც უკვე აღვნიშნე, ყველა დიაპაზონი (l) სამ განზომილებიანია (ანუ ეს არის ერთმანეთში ჩამჯდარი პირამიდების სისტემა) და თითოეული დიაპაზონის ნაწილაკების ბუნება განსხვავებულია, ამდენად, დიაპაზონები ერთმანეთისათვის გარკვეულწილად უხილავია; ხილულია სულის ნაწილაკებისათვის, რომელიც ინფორმაციას ხილულს ან უხილავს ხდის ამ ნაწილაკის (სულის ნაწილაკის) დროებით მფლობელისათვის. სული ეს არის მყარი ფორმით წარმოდგენილი ენერგია, რომელიც ბიოლოგიურ სუბსტანციას ანიჭებს მოცემულ დიაპაზონში მოქმედების უნარს და მისი გარდაქმნის შემდეგ შეუძლია სხვა დიაპაზონში გადაინაცვლოს ამ ბიოლოგიური სუბსტანციის თვისებების შენარჩუნებით ან დაუბრუნდეს ადრინდელ დიაპაზონს, თავის ადრინდელ ბიოლოგიურ სუბსტანციას (ლაზარეს აღდგინება). იესო ქრისტეს შექმლო ერთდროულად ყოფილიყო ორ დიაპაზონში, სწორედ ამიტომ არის ორბუნებოვანი და სწორედ

ამიტომ მარადიული. აწმყო არ არსებობს, ის ნულის ტოლია, არსებობს წარსული და მომავალი, ანუ დრო კი არ არის ნულის ტოლი, არამედ ნულია ნულის ტოლი.

ბიოლოგიური სუბსტანციის შემეცნებითი შესაძლებლობის უნარი განისაზღვრება:

1. მოცემული დიაპაზონის სივრცითი განზომილებების აღქმის უნარით;
2. განზომილებაში მოქმედების უნარის მიხედვით;
3. სულის ჭკერტის (ხედვის) უნარით.

ადამიანს ახასიათებს სამივე უნარი.

ცდამ დაადასტურა, რომ ყუთში ფერადი ბურთები კვარცის კრისტალების დახმარებით ლაგდებიან ფერების მიხედვით, რამეთუ ყველა ფერს თავისი რეზონანსი გააჩნია, სწორედ ასე ლაგდებიან პარალელური სამყაროები.

Важа Какабадзе

Представленная работа является резюме монографии «Мышление для мышления» (Тбилиси, инновации, 2008. 274 стр. ISBN: 978-9941-0-0335-6).

Суть параллельных миров

Параллельных вселенных столько же, сколько и диапазонов магнитных полей (магнитное поле - это переменное электронное поле в пространстве - заряженные частицы разной природы). Единый диапазон магнитного поля является набором электронных частиц с почти однородной скоростью. Все диапазоны магнитного поля отличаются друг от друга не только скоростью частиц, но и направлениями движения, составляющими пространство; все диапазоны имеют трехмерные пространства (длина, ширина, высота). Однако диапазоны образуют одну общую непрерывную вселенную. Все диапазоны магнитного поля взаимодействуют друг с другом, следовательно, они взаимозависимы. Время каждого диапазона - это скорость частиц, а скорость частиц зависит от количества частиц в данном диапазоне, их плотности и их взаимного притяжения (последнее создает гравитационное поле).

Магнитное поле (M) - единая вселенная			
Диапазон или Параллельная Вселенная	Диапазон или Параллельная Вселенная	Диапазон или Параллельная Вселенная	n, t, l, m, q, r, (набор указателей, стремящихся к бесконечности; n - количество диапазонов; t – скорость частиц разной природы; l - число пространственных измерений; - число частиц; q - плотность частиц; r - сила цели)
1	2	∞	

Следовательно:

$$M(p) = (T \times p) + 1$$

$$l = 3$$

$$T = m + d + r$$

T является средней скоростью частиц в M вселенной.

Как я уже упоминал, все диапазоны (l) трехмерны (т.е. это система взаимосвязанных пирамид) и природа частиц в каждом диапазоне разная, поэтому диапазоны в некоторой степени невидимы друг для друга. Они видимы для частиц души, что делает информацию видимой или невидимой для временного обладателя этой частицы (частицы души). Душа - это энергия, представленная в твердой форме, которая дает биологическому веществу способность действовать в определенном диапазоне и после преобразования может перейти в другой диапазон, сохраняя при этом свойства этого биологического вещества или возвращаясь в исходный диапазон, свое первоначальное биологическое вещество (Воскрешение Лазаря). Иисус Христос мог быть в двух диапазонах одновременно, поэтому он биполярен и соответственно вечен. Настоящего не существует, оно равно нулю, есть прошлое и будущее, то есть время не равно нулю, но ноль равен нулю.

Познавательная способность биологического вещества определяется:

1. Способностью воспринимать пространственные размеры заданного диапазона;
2. Способностью действовать в пространстве;
3. Умением созерцать (видеть) душу.

Человеку присущи все три способности.

Эксперимент доказал, что цветные шары в коробке раскладываются по цветам с помощью кристаллов кварца, каждый цвет имеет свой резонанс, именно так расположены параллельные миры.

მერი ჭანტურია (საქართველო)

ქალის სოციალური სახის პარადიგმები ქართულ ანდაზებში

ოჯახსა და საზოგადოებაში ქალის სოციალური როლის შესწავლის საქმეში გარკვეული მნიშვნელობა აქვს ხალხურ ზეპირსიტყვიერებას, რომლის შემადგენელ ელემენტს ანდაზები წარმოადგენს. ისევე როგორც მთელი ფოლკლორი წარმოადგენს სინამდვილის ასახვის თავისებურ ფენომენს, ანდაზებიც თავის თავში შეიცავს ამ სინამდვილის ცალკეული ასპექტების შესახებ საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბებულ და დაუნჯებულ შეხედულებათა საგანძურს. „ანდაზა არის საერთო სახალხო ხასიათის ფოლკლორული, ვერბალური ფორმა, რომელიც სხარტად, წინადადების ფორმით, მსჯელობის სახით, მეტაფორულად გადმოსცემს რაიმე სიდრმისეულ, ზოგადად, ადამიანისათვის მნიშვნელოვან, მის მიერ სამყაროს ათვისებისა და აღქმის პროცესში დაგროვილ პრაქტიკულ ცნობას სამყაროს მოვლენების შესახებ. ანდაზა ყველა ენაში არსებობს და ამდენად შეიცავს როგორც უნივერსალურ, ისე ეროვნულ საწყისს“ [9, 226]. რამდენადაც ანდაზებში ასახულია ხალხის სულიერი სამყარო, მისი წეს-ჩვეულებები, ტრადიციები, მორალურ-ზნეობრივი და სოციალურ-პოლიტიკური შეხედულებები, ამდენად დასმული პრობლემის თვალსაზრისით ქართული ანდაზების შესწავლა და მათი ანალიზი საჭირო და სასარგებლო საქმედ მიგვანჩნია.

თანამედროვე ქართული საზოგადოების სოციალური სტრუქტურა და გარემო, მათ მიერ განსაზღვრული სულიერი კულტურა დიდად განსხვავდება წინამორბედი საზოგადოებების შესაბამისი ფენომენებისაგან, მაგრამ ისიც ცხადია, რომ მათ შორის ბევრია მსგავსებაც. უპირველეს ყოვლისა, ეს ეხება კულტურის ისეთ ასპექტებს, როგორებიცაა ზნეობრივი და რელიგიური პრინციპები, ტრადიციები და ადათ-წესები, რომლებიც სხვა საზოგადოებრივ ფენომენებთან შედარებით, უფრო მყარი, ნაკლებად ცვალებადი მოვლენაა, და ამდენად ხალხის თუ ერის ხასიათისა და სპეციფიკური ნიშნების გამომხატველი. ანდაზები სწორედ ამ თვალსაზრისითაა ძალზე საინტერესო: მათში სხარტად, ლაკონიურად, მარტივად და იმავე დროს, რაციონალურად არის გამოთქმული ხალხის დამოკიდებულება, მისი მიმართება სხვადასხვა სოციალური მოვლენებისადმი. ეს დამოკიდებულება შეიძლება თავის მხრივ იყოს დადებითი ან უარყოფითი, მისაღები ან მიუღებელი. საუკუნეების განმავლობაში დაგროვილი, ხალხის ჭკუა-გონებაში გამოტარებული, რომლებიც მისი ტრადიციების, ადათ-წესების საფუძველს წარმოადგენს, შეუძლებელია არ იყოს ჩვენი შემეცნების, ჩვენი ინტერესის საგანი, რამდენადაც სრული ჭეშმარიტებაა: „აწმყო შობილი წარსულისაგან, არის მშობელი მომავლისა“.

ჩვენი კვლევის მიზანია გავაანალიზოთ და დავადგინოთ ქალის სოციალური სახის პარადიგმები ქართულ ანდაზებში, ვაჩვენოთ, თუ რა არის მასში დადებითი და რა უარყოფითი, რაა მისაღები და რა მიუღებელი, რა უნდა გამოვიყენოთ და რაზე უნდა ვთქვათ უარი.

ქალისა და მამაკაცის დაპირისპირება უძველესი დროიდან მოდის. ამ დაპირისპირებაში კაცი ქალზე უფრო მაღლა დგას. კაცს, ჩვეულებრივ, დადებითი ნიშნები მიეწე-

რება, ქალს კი – უარყოფითი. ეს, ჩვენი აზრით, გამოწვეულია კაცის გაბატონებული მდგომარეობით ოჯახსა და საზოგადოებაში. საზოგადოებამ საუკუნეების განმავლობაში შეიმუშავა გარკვეული სტერეოტიპები როგორც მამაკაცის, ისე ქალის და მათი დახასიათება მოგვცა ანდაზებში; მათში ბლომად არის შემონახული პატრიარქალური აზროვნების ნიმუშები, რომელთა მიხედვითაც ქალი არასრულფასოვანი არსებაა. მისთვის „დამახასიათებელია ისეთი უარყოფითი ნიშნები, როგორიცაა: ჭორიკნობა, ამპარტაუნობა, კაპრიზულობა, ისტერიკულობა, უჭკუობა“ და ა.შ. [10, 242].

რამდენადაც კაცი და ქალი სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფს მიეკუთვნებიან, ამდენად ისინი სხვადასხვა როლს ასრულებენ ოჯახსა და საზოგადოებაში, რომელსაც ასევე სხვადასხვანაირად აფასებენ განსხვავებულ საზოგადოებებსა და ხალხებში.

როგორც ცნობილია, ქალის უპირველესი ფუნქცია რეპროდუქციულობა და საოჯახო-სამეურნეო საქმიანობაა, ოჯახის მოვლა და პატრონობა. ჭკვიანი ქალი ოჯახის ბურჯია, მისი დედაბოძია, ამიტომაც სრულებითაც შემთხვევითი არ არის ის გარემოება, რომ ქართველი ხალხი ქალს კაცთან ათანაბრებს და მას დედა-კაცს უწოდებს მამაკაცთან მიმართებაში, ე.ი. ორივე სრულყოფილი კაცია ანუ თანასწორუფლებიანი ადამიანები. ამასთან დაკავშირებით, შეუძლებელია არ მოგვაგონდეს რუსული ანდაზა: «Курица не птица, баба не человек». ქართულ ანდაზებში კი ნათქვამია: „ველმინდორს ყვავილი ქარგავს, ოჯახს - კარგი დიასახლისიო“, „ოჯახის სული და გული - ქალია“, „ოჯახის ძლიერება ქალის ჭკუაზე ჰკიდიო“, „ჭკვიანი ცოლი სახლსა ხვეჭს, ბოროტი, მრუში ანგრევსო“, „კაცი მუშაა, ცოლი - კალატოზიო“. ქალის სოციალური როლის უმაღლესი შეფასება მოცემულია შემდეგ ქართულ ანდაზაში: „ქალი ქვეყნის მარილი და ერის გვირგვინიო“. ჩვენი აზრით, ასეთი ანდაზა შეიძლებოდა შექმნილიყო მხოლოდ ისეთ ხალხში, სადაც ცხოვრობდნენ და მოღვაწეობდნენ წმინდა ნინო, შუშანიკი, თამარ მეფე, ქეთევან წამებულები და მრავალი სხვა უსახელო, მაგრამ სახელოვანი ქალები. ამასთან დაკავშირებით შეუძლებელია არ გავახსენდეს დიდი ქართველი პოეტის, აკაკი წერეთლის სიტყვები: „ქართველი კაცი ოდიტოვანვე პატივისცემით იყო გამსჭვალული ქალის მიმართ, არსად და არასოდეს არც ერთ ქვეყანაში ქალი ისე არ ყოფილა პატივდებული და დაფასებული, როგორც საქართველოში. ქალის უპირატესობა ქართულ ენაში დამკვიდრებული გამონათქვამებიდანაც დასტურდება: დედ-მამა, ცოლ-ქმარი, და-ძმა, ქალ-ვაჟი“. ამას შეიძლება დავუმატოთ: დედა-მიწა, დედაბოძი, დედულეთი.

ქალის ერთ-ერთი სოციალური ფუნქციაა არა მარტო ამრავლოს ერი და, საერთოდ, საზოგადოება, არამედ აღზარდოს ახალი თაობა მაღალ ზნეობრივ-მორალურ დონეზე. ცხადია, კარგი შვილების აღზრდა მხოლოდ კარგ დედებს ძალუძთ. დედის სიკარგე, უპირველეს ყოვლისა, დამოკიდებულია მის შეგნებაზე, სათნოებასა და კეთილხასიათზე. ამის შესახებ ქართული ანდაზები შემდეგს ამბობს: „ქალი შვილებით ფასდებაო“, „ქალის დიდება - მისი სათნოებაო“, „ქალისთვის ისევე აუცილებელია დედობა, როგორც მცენარისთვის ნაყოფიო“, „დედა ნახე, მამა ნახე, შვილი ისე გამოიხატე“, „დათესე თხილი, ამოვა თხილი, რაც არის დედა, ის არის შვილი“. ამ ანდაზებში შვილის დასახასიათებლად პირველ პლანზე სწორედ დედის სახე და როლია წამოწეული.

ქალის სოციალური როლი და სახე დიდად არის დამოკიდებული მის ავტორიტეტზე, რომელსაც ქმნის მისი ქმედებები და საქციელი ამ საზოგადოებაში. პატიოსანი ქალის კულტი ქართულ საზოგადოებაში წითელი ზოლივით გასდევს ქართულ ანდა-

ზებს, სადაც ნათქვამია, რომ „ქალის ღირსება - პატიოსნებაა“, „ქალის ყველაზე დიდი მზითვეი - სიწმინდე და ნამუსიაო“, „პატიოსან ქალს ძაღლიც არ შეუყვავსო“, „მორცხვი ქალი მთელ ქალაქად ღირსო“.

ქალის სოციალურ სახეზე გარკვეულ გავლენას ახდენს მისი გარეგნული სილამაზე, რომელმაც შეიძლება იქონიოს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი გავლენა მის სოციალურ როლზე საზოგადოებაში, რაც, თავის მხრივ, ასახულია ქართულ ანდაზებში: „ლამაზი ქალის მწვემსი მისი სინდისიაო“, „ლამაზი ქალი კაცის გულს ახარებს, მახინჯი - ქალისას“, მაგრამ ისევე ნათქვამია: „ლამაზი ქალის პატრონსა, უნდა ჰქონდეს თვალი მჭრელი“ ან კიდევ - „ლამაზი ქალის პატრონსა - ძაღლი უნდა ჰყავდეს ფრთხილი“.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ანდაზები იქმნებოდა და მკვიდრდებოდა საზოგადოებაში საუკუნეების განმავლობაში. ამიტომაც, მათში გადმოცემული აზრები იმ ისტორიული ეპოქითა და სივრცითაა განსაზღვრული, რომლებშიც ისინი წარმოიშვნენ. სწორედ ამითაა განპირობებული ბევრი ქართული ანდაზის (და არამარტო ქართულის), არქაული, მოძველებული შინაარსი, რომელიც შორს დგას თანამედროვე ქართული საზოგადოებრივი ცხოვრებისაგან. თუმცა, ზოგიერთი ძველთაძველი ანდაზა თავისი ზოგადი, უნივერსალური ხასიათითა და შინაარსით დღესაც ძალაშია.

როგორც ყველა ხალხის ანდაზებში, ასევე ქართულშიც მეტ-ნაკლებად თვალში საცემია ქალისადმი როგორც დადებითი. ისე უარყოფითი დამოკიდებულება, რაც საზოგადოებაში პატრიარქალური მსოფლმხედველობისა და ტრადიციების გადმონაშთების არსებობით არის განსაზღვრულ-განპირობებული. ამას ხელს უწყობდა აგრეთვე რელიგიები, თავიანთი უარყოფითი შეხედულებებით ქალზე. როგორც ცნობილია, იუდაიზმისა და ქრისტიანობის ისეთ საფუძველმდებელ ლიტერატურულ ძეგლში, როგორცაა ბიბლია და ასევე ისლამური ყურანი, ქალს ყოველგვარი პირვანდელი ბოროტების წყაროდ თვლიდა, რასაც, თავის მხრივ პატრიარქალური საზოგადოება ზურგს უმაგრებდა. ქალისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება ასახულია სხვადასხვა ხალხის ანდაზებში, მათ შორის ქართულშიც. მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ქართულ ანდაზებში უარყოფითი ნიშნები მიეწერება არა ქალს საერთოდ, არამედ - ავ ქალებს, ავ ცოლებს. ქალების ასეთი დიფერენცირება საკმაოდ საყურადღებო ფაქტია, რაც, ჩვენი აზრით, მიუთითებს ქართველების მაღალ ზნეობრივ დონეზე.

ოჯახის ჰარმონიულობაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მეუღლეთა ხასიათს. არაფერი ისე არ ალამაზებს ქალს, როგორც სულიერი სიმშვიდე, კარგი განწყობა და დადებითი ემოციები, მაგრამ, სამწუხაროდ, არიან ისეთი ქალებიც, რომლებიც ცუდად ეგუებიან ცოლ-ქმრულ ცხოვრებას: ჩხუბობენ, ჭირვეულობენ, ანხლობენ, გულგრილები და პატივმოყვარენი არიან, ქმრების მიმართ ზედმეტად კრიტიკულები, სათანადოდ არ ზრუნავენ ოჯახზე. ცუდი დიასახლისები არიან.

ავი ქალების, ავი ცოლების სოციალური სახე ქართულ ანდაზებში ასეა დახასიათებული: „ავი ცოლის ყოლას, ავი ძაღლის ყოლა სჯობიაო“, „ავი დიაცი ნადირთა დასაპრობად უძნელესიაო“, „ვინ დაგაბერაო და ავმა ცოლმაო“, „კაცის აშენებული ოჯახი ავმა ქალმა დაანგრიაო“, „ჟამის შეყრა სჯობია, ავი ქალის შეყრასო“, „ანხლი ცოლი ქმარს ჭკუაზე შლისო“.

ქართულ ანდაზებში, ისევე როგორც სხვა ხალხების ანდაზებში, თავისი ასახვა პოვა რძალ-დედამთილსა და დედინაცვალ-გერს შორის ცხოვრებისეულმა მტრულმა დამოკიდებულებამ: „რძალ-დედამთილის ბაძვითა, სახლი აივსო ნაგვითა“, ვაჰ დედი, დედიაო, დედამთილის ხელშიაო, ვიტყვი რასმე, ავს მეძახის, არას ვიტყვი, მუნჯიაო; კარში გავალ ბოზს მეძახის, შინ შემოვალ - ქურდიაო“, „დედინაცვალი-გერიო - ერთიმეორის მტერიო“, „დედინაცვალი - თვალში ნაცარი“. ასეთ ანდაზებში მოცემულია ამ პიროვნებათა გაკიცხვა და დაცინვა ერთიმეორის მიმართ მტრობის გამო.

ამრიგად, ქართული ანდაზების შესწავლამ და განხილვამ ცხადყო, რომ ქალის სოციალური სახის პარადიგმები ხასიათდება გარკვეული სპეციფიკურობით, რაც გამოისახება ქალის პიროვნების მაღალი შეფასებით როგორც ოჯახთან, ისე საზოგადოებასთან მიმართებაში. ჩვენთვის ცნობილი ხალხების ანდაზებში არ არის ქალის, როგორც საზოგადოების წევრის ისეთი განსაზღვრება, როგორც ქართულშია - „ქალი ერის გვირგვინია“, „ქალი ოჯახის დედაბოძია, გამოაცლი და დაინგრევა“.

ქალის სოციალური სახის შეფასების სპეციფიკურობა ქართულ ანდაზებში იმაშიც მდგომარეობს, რომ უარყოფითი პრედიკატები იხმარება არა იმდენად საერთოდ ქალის მიმართ, განზოგადებულად, არამედ ერთეული „ავი ქალის“, „ავი ცოლის“ მიმართ, რაც, ჩვენი აზრით, საკმაოდ საყურადღებო ფაქტია, რომელიც ქართველი ხალხის მაღალი კულტურის მაჩვენებელია.

ლიტერატურა:

1. ქართული ანდაზები (შესავალი წერილი და რედაქცია ზურაბ ჭუმბურიძისა), თბ., 1965.
2. ქართული ანდაზები (რედ. ლია ანდრონიკაშვილი), თბ., 2008.
3. რჩეული ქართული ანდაზები (რედ. ა. ლლონტი), თბ., 1957.
4. ქართული აფორისტიკული მეტყველებების ანთოლოგია, თბ., 2005.
5. კალანდაძე გ., მსოფლიოს ხალხთა ანდაზები და გამონათქვამები, თბ., 2009.
6. სტამბოლიშვილი ნ., გერმანულ-ქართული ფრაზეოლოგიური ლექსიკონი, თბ., 2010.
7. გერმანული ანდაზები ქართული შესატყვისებით, შემდგ.: ნ. ქადაგიძე, ქ. დეკანოზიშვილი, თბ., 1951.
8. მსოფლიოს ხალხთა ანდაზები და გამონათქვამები, ენციკლოპედია, შემდგ.: გ. კალანდაძე, თბ., 2009.
9. სტამბოლიშვილი ნ., ფუტკარაძე ნ., ანდაზები ენობრივ სამყაროში, ჟურნ. „ინტელექტი“, №2 (43), 2012.
10. ცისკარიშვილი მ., მიქელაძე თ., ნაპირელი მ., გენდერულ ფასუელობათა კინოტაციური მოდელები, ჟურნ. „ინტელექტი“, №2 (43), 2012.
11. როგავა გ., ოჯახის სოციოლოგია, თბ., 2012.

Meri Chanturia
The Women's Social Paradigms in the Georgian Proverbs
Summary

For learning the social role of a woman in the family and society, it is very important to pay attention to the traditional folklore, which includes the proverbs. The whole folklore is the particular phenomenon of reality. Therefore, the proverbs express the opinions that have been forming for the centuries. The proverb has the folklore and verbal forms of the common character, which carries the smart and deep practical consciousness that is important for the people. The proverbs are in all languages, so they have as universal as national initials. The proverbs reflect the spiritual world of the people, their traditions, customs, moral-ethical and social-political ideas, that is why it is necessary to explore and analyze the native proverbs. By learning Georgian proverbs, we can see that the paradigms of the women's social face are characterized with some peculiarities, which are expressed with the high evaluation of the women's personality directed to the families and society. The well-known proverbs do not express the character of women, as it is in Georgian ones, for example, "a woman is the corona of the nation". The Georgia proverbs are distinguished by the fact that the negative predicates are used to describe not the women in general, but it has the single meaning. We think that this factor shows the high culture of the Georgian people.

Мери Чантурия
Парадигмы социальных видов женщин в грузинских пословицах
Резюме

Изучение грузинских пословиц и их анализ подтверждает, что парадигмы социальных видов женщин характеризуются определенной спецификой, что выражается в высокой оценке личности женщины в семье, а также в отношении общества. Что касается отрицательных предикатов, то оно используется не в общем в отношении женщин, а только в отношении отдельных единиц «злая женщина», «злая жена», что по нашему мнению, достаточно интересный факт, который указывает на высокую культуру грузинского народа

პედაგოგია და ფსიქოლოგია –
PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY – ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ

ლია სვანიძე, მედეა სალია
(საქართველო)

**ბრბო, როგორც პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიურ-სოციოლოგიურად
ახასრულფასოვან ადამიანთა ერთობა**

არცთუ შორეული დროიდან მთელ სამყაროს გადაუარა შინაგანმა ლტოლვამ – ადამიანთა შორის გაჩენილიყო ურთიერთობის ახალი ფორმა.

XIX საუკუნის ბოლოს დღის წესრიგში დადგა ბრბოს საფუძვლიანი ანალიზის შედეგად ჩამოყალიბებულიყო კოლექტიური ფსიქოლოგია, რომელშიც ცენტრალური ადგილი უჭირავს „დამნაშავე ბრბოს“ ფსიქოლოგიას.

რას არის ეს შედარებით ახალი სფერო პიროვნებათშორის ურთიერთობებში? როგორ აისახება პოზიტიური ან ნეგატიური მდგომარეობა? როგორ შეფასებას საჭიროებს იგი საზოგადოებრივი განვითარებისათვის? ბრბოს ფსიქოლოგიის შესწავლა კოლექტიური ფსიქოლოგიის შესწავლაა. კოლექტიური ფსიქოლოგია ჯერ კიდევ **ბაღ-ღურ მდგომარეობაში** იმყოფება. ბრბოს ფსიქოლოგია, რომელიც მისი ნაწილია, ახლა გამოიკვეთა ცალკე სფეროდ.

ყოველ შემთხვევაში, არც ერთი წუთით – არც პრობლემის შესწავლის დროს, არც თემის ყოველმხრივი ანალიზისას, არ შეიძლება დავივიწყოთ ძველი ანდაზა – „სენატორები – პატივცემული ადამიანები არიან ცალ-ცალკე, მაგრამ როდესაც ერთიანდებიან, გაიძვერები ხდებიან“. ბრბოს ფსიქოლოგიის შესწავლა კოლექტიური ფსიქოლოგიის შესწავლაა. ამისათვის კი საჭიროა გამოკვლეული იყოს, რა გრძნობები აიძულებს ბრბოს, როდესაც ის მოქმედებს. ცნობილი ფსიქოლოგი ტარდი წერდა: „ბრბო ეს არის – სხვადასხვაგვარი, ერთმანეთისაგან უცნობ ადამიანთა გროვა. მხოლოდ და მხოლოდ იმ ვნებების ნაპერწკალი, რომლის ერთიმეორეზე გადახტომა აელექტროვებს ამ უმწყობრო მასას და ეს უკანასკნელი იღებს რაღაც მხეცური, თვითნებური ორგანიზაციის სახეს. დაქსაქსულობა გადადის კავშირებში, ხმაური იცქევა შეუკავებელ შეუპოვრობად. უმრავლესობა აქ უბრალოდ ცნობისმოყვარეობის გამო მოვიდა, მაგრამ ეს ციებ-ცხელება უცებ იპყრობს ყველას გულებს და ყველანი უკლებლივ განადგურებისაკენ მიისწრაფიან. იმ ადამიანებმა იჩქარეს, რათა წინ აღდგომოდნენ უდანაშაულო სიკვდილს, მაგრამ ერთ-ერთ მათგანს მაინც პირველს ემართება კაცთმკვლელობისაკენ მიდრეკილებების სენი. საკვირველი ის არის, რომ მასში არ არის საერთო მიზნისაკენ არავითარი წინასწარი მისწრაფება. მათი სახელწოდება იკვეთება როგორც **ბრბოს სული**“.

საიდან იღებს სათავეს **ბრბოს სული**? როგორ ავხსნათ, რომ ერთი ადამიანის სიგნალი, ხმა, ყვირილი მაშინვე უამრავ ხალხს აიტაცებს ყოველგვარი თანხმობის გარეშე?

ფსიქოლოგთა მრავალგზის ძირფესვიანი დაკვირვებით, მიზეზი ამისა გახლავთ **მიბადვის უნარი**, რომლის სურვილიც გაწონასწორება არ არის გარემოსი, არამედ რაღაცისაკენ წაქეზებაა! ადამიანის მიბადვისაკენ მისწრაფება – ზოგიერთთათვის მისი შინაგანი ბუნების ყველაზე უფრო მძაფრი და ძლიერი თვისებაა.

საკმარისია გარშემო მიმოვიხედოთ, რომ დავინახავთ, მთელი სოციალური სამყარო სხვა არაფერია, თუ არა მიბადვის მრავალფეროვნება: ჩვევების მიბადვა, სიმპათიის მიბადვა, მორჩილების მიბადვა, განათლების მიბადვა, აღზრდის მიბადვა, რეფლექტორული მიბადვა და სხვ. ტარდის გონებამახვილური გამოთქმით, ორიგინალობა სხვა არაფერია, თუ არა მიბადვის ბანალური ჩანასახი. მაგრამ იმის თქმა, რომ ადამიანი ბაძავს, ჩვენს შემთხვევაში, ფრიად არასაკმარისი ახსნაა, ჩვენ გვსურს ვიცოდეთ, თუ რატომ ბაძავს ადამიანი, ანუ ჩვენ გეჭირდება შეუზღუდავი მიზეზის ცოდნა, მოვლენის ძირითადი მიზეზის აღმოჩენის ახსნა.

მიბადვის არსს რაღაც იდუმალი ერთგვაროვანი მიმზიდველობა გააჩნია, რომელიც ყველაზე უკეთ წააგავს ინსტინქტს, რაც ჩვენი ცნობიერების გარეშე გვიბიძგებს იმ მოქმედებებისკენ, რომლებიც ჩავიდინეთ და კვლავ აღმოჩნდა ჩვენ წინაშე, ე.ი. გამეორდა და ძლიერად იმოქმედა ჩვენს გრძნობებსა და წარმოსახვებზე. ასეთი სახის ქმედება იმდენად გავრცელებული და უტყუარია, რომ ადამიანი მეტ-ნაკლებად ემორჩილება მას, მასში არსებულ რაღაც მიმზიდველობას, რომელსაც განსაკუთრებით ვერ უძლებენ სუსტი ადამიანები.

მიბადვა ეს ისეთი დამოკიდებულებაა, შეიძლება იგი ეპიდემიას შევადაროთ. იმის მსგავსად, როგორც ჩვენს ორგანიზმში ბუდობენ სხვადასხვა დაავადებები, რომლებიც ელოდებიან ყველაზე უმნიშვნელო მიზეზებს განვითარებისათვის, ზუსტად ასევე, ჩვენში არსებობენ ვნებები, რომლებიც იღვიძებენ გონების მეშვეობით და, რომლებიც მხოლოდ მიბადვის წყალობით იჩენენ თავს ნაჩქარევად დაუფიქრებელი გადაწყვეტილებების გამოტანით. ამის საფუძველზე **ზნეობრივი ეპიდემიები** თვითმკვლელობის ქცევამდე მიდიან. იგივე გრძნობა ეუფლებათ ადამიანებს, როდესაც ჯგუფებად იკრიბებიან. ასეთი მდგომარეობა აჩენს ადამიანებში **შთაგონების აქტს**. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ პათოლოგია იმავე კანონებით მოქმედებს, როგორც ფიზიოლოგია. ამით ისიც მტკიცდება, რომ **შთაგონება უნივერსალურია**.

მაგალითისთვის შეიძლება დავასახელოთ ბრბოს ლიდერის ქცევა. მასსა და სხვა ადამიანებს შორის ჩნდება საოცარი დამოკიდებულება. იგი, ფაქტობრივად, ბატონობს სხვებზე. მის გამოძახილს ბრძანებად ღებულობენ და მიბადვა **შთაგონებად გარდაქმნება**. ძალა შთაგონებისა იმდენად დიდია, რომ ჰალუცინაციასაც კი იწვევს. ეს ისევე ხდება, როგორც მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის ურთიერთობისას. ბრბოს ხელმძღვანელი თავისკენ ეწვევ-ეზიდება და მონებად იხდის ბრბოს შემადგენელ ერთეულებს მათი სუსტი ნებისყოფისა და თავისი საკუთარი ძლიერი ძალაუფლების წყალობით. ცნობილია აგრეთვე დამნაშავეთა ეპიდემიების, განსაკუთრებით ყაჩაღების, თავიანთი ძალაუფლების მეშვეობით მათ მიერივე მედების უმეტესად ზნეობრივი პათოლოგიებით არსებობა და ძლიერი შთაგონების მოხდენა მასაზე: ბრბოში ყვირილით, ორატორული სიტყვით, გაბედული მოქმედებებით. შთაგონება არის იქ, სადაც ხელმძღვანელი დარიგებებს აძლევს, საოცარ სიტყვებს ამბობს და ბრბოს შემადგენლობა მორჩილად მიჰყვება მას. შთაგონება ალაგზნებს სწორედ ბრბოს შემადგენლობას და

ისინიც ყვირიან, გარბიან, მისდევენ დინებას. ზოგჯერ პირველსავე შემხვედრს დაეჯახებიან.

ადამიანთა შორის რაიმე მოძრაობა შთაგონების მეშვეობით იმ სივრცეში ვრცელდება, რომელშიც ხედავს ან უსმენს, ან რაიმეს გაცნობიერება ხდება სიტყვით ან ქცევით, ხოლო გაცნობიერების შემდეგ უკვე იგი შეიძლება უფსკრულში აღმოჩნდეს. ამიტომაცაა, ბრბოს ლიდერები, რომლებიც შეგნებულად იყენებენ ამ სიტუაციას, არ აძლევენ მომხრეებს გაცნობიერების საშუალებას. როგორც ცნობილია, ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას აუცილებლიად შეესაბამება ტვინის განსახდვრული ნაწილების ამოქმედება, როგორც გარკვეული ფიზიონომიის, ქუსტების, მოძრაობების, ცვლილებების ფორმები. ეს მოძრაობები არ ჩერდება, უცვლელად ეტყობინება [ატყობინებს] ტვინს და აღადგენს ამ მოვლენებს. ამ კანონის თანახმად ვრცელდება ზუსტად სიცილი, ტირილი, ყვირილი. ცერებრალური მოძრაობების გადაცემა წარმოადგენს ნერვული აქტების გავრცელების მიზეზს. მაგრამ მხეცური და სასტიკი საქციელი არ წარმოადგენს მხოლოდ გარეგანი მიზეზების შედეგს. მეორე მხრივ, ჩვენ რომ დაეუშვათ, რომ მიზეზი არსებობს თვით იმ ადამიანის ორგანიზმში, ვინც ბრბოს ხელმძღვანელობს, ვინც ბრბოს ღირიურობს, საიდანაც ჩნდება მიბაძვის, შთაგონების უნარი, აიძულებს ადამიანებს გაანადგუროს სხვა ადამიანები, შექმნას ბრბო თავისი ნეგატიური თვისებებით, მაშინ ისიც უნდა ვივარუდოთ, რომ საქმე გვაქვს **თანდაყოლილ მიდრეკილებებთან**, სადაც **ინსტიქტურ გაცოფებას**, როგორც ადამიანთა მოდგმის დამახასიათებელ თვისებას, ვაწყდებით, რომლისგანაც მომდინარეობს მძლავრი ტალღა მიბაძვისა – **მიბაძვის მიდრეკილება**. უნებლიე გარეგარული გამღიზიანებლები მოქმედებს რა ჩვენს ნეგატიურ უნარებზე, აღგვაგზნებენ და გვაიძულებენ, გარეთ გამოიჭრან ჩვენდა დაუკითხავად. ამას კიდევ ემატება შესაბამისი ტემპერამენტის სახეობა, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, ქოლერიკი. იგი ადამიანს მოუსვენარს, გაუწონასწორებელს ხდის და აგრესიულად გარეთ გაჭრისაკენ უბიძგებს, „ველურ მხეცად გადააქცევს“. ბრბოში შეჭრის შემდეგ, ასევე, დაბადებიდან სასტიკი ადამიანებიც, ხელეებს იკაპიწებენ და „ჰელიოტინის მიმწოდებლები“ ხდებიან. მის მისაბამად მთელი ბრბო აღიმართება საოცარი უსულგულობით, რომელიც ბიძგს ელოდება, რომ გამოავლინოს ის, რისი გაკეთების უნარიც აქ მყოფ სუსტ, უნებისყოფო ადამიანებს გააჩნიათ, ხოლო შემდეგ ეს ადამიანები უყოყმანოდ, დაუფიქრებლად მსხვერპლებიც კი ხდებიან ხოლმე, ანუ ემონებიან.

საზოგადოებისათვის მრავლად არის უკვე ცნობილი, რომ გარყვინლების, შეშლილობის, უსულგულობის მსხვერპლი ბევრჯერ გამხდარან პატიოსანი ადამიანებიც. ბრბო ბევრჯერ აღმსდგარა დანაშაულის ჩასადენად, უსირცხვილოდ, სიფლიდითა და სიცრუით, რაც მისთვის მისაღები მდგომარეობაა (წამება, ცემა, შეურაცხყოფა, რასაც სიამოვნებით ჩადიან, ძალიან ძნელია მათი დამშვიდება).

კოლექტიური ფსიქოლოგია ძალზე მდიდარი და სიურპრიზებით სავსე ფსიქოლოგიურ მეცნიერებათა დარგია. ბოროტების მიკრობი ძალიან ადვილად ვითარდება. ბრბო ფსიქოლოგიის არითმეტიკული კანონის შედეგად ბოროტებისკენ უფრო არის მიდრეკილი, ვიდრე სიკეთისაკენ, მასში ადვილად ისახება სისასტიკისაკენ ფარული მისწრაფება და მისი შთაგონებისაკენ გარდაქმნა, ზოგჯერ ბრბოს ჰალუცინაციური გარდაქმნაც ხეერხება – სიყალბე, უკეთურობა, სიცრუე სწამს თვითონ და უმტკიცებს გარშემოყოფთ.

იტალიელი ფსიქოლოგი პიულიეზე ხატოვნად ბრბოს ზღვას ადარებს და ამბობს, რომ ბრბო აღელვებულია მუდამ, მაგრამ მისი მოძრაობაში მოყვანის უნარის მქონე ძალას აღელვებული ზღვის მსგავსად ჯერ არ დაუწყია მოქმედება; აქ უკვე ბრბოს მეთაურის ცხოველური ინსტიქტების მქონე ადამიანის ძალისხმევაა საჭირო, რომელიც ბრძოლისაკენ მისწრაფებას ოსტატურად შთააგონებს სტიქიურად მრავალრიცხოვანი ბრბოს შემადგენლობას. ეს ინსტიქტი მხოლოდ ზოგიერთი უბოროტესი, სინდისდაცლილი ადამიანის კუთვნილებაა! და მის ხელში ცვილად ქცეული უნებისყოფო, გზააბნეული ადამიანები იკალათებენ (საუბედურად, არცთუ ისე ცოტანი არიან გაუნათლებლნი, უნებისყოფონი, ადვილად მოსასყიდი ადამიანები!).

ბრბოს ერთი ნაწილი მხოლოდ ძლიერი შთაგონების ძალით იკრიბება. შთაგონება იმდენად ძლიერია, რომ ბევრი ბრბოში მოწვეულ-ჩართული ადამიანი ადვილად ხვდება მის კლანჭებში. თავყრილობაზე ძალიან ცოტა ადამიანია, რომელიც მიზნის მისაღწევად იმყოფება იქ. სწორედ ამაში მდგომარეობს ბრბოს წარმოქმნის პირველი მომენტის ფსიქოლოგიური პირობა. დემონსრაცია თანდათან იზრდება და უკვე ამის კვალობაზე „ორატორთა“ სიტყვები უფრო ანთებენ ბრბოს, სხვადასხვა შემადგენლობითი შემადგენლობის ერთგვაროვნებად იქცევა, გარდაიქმნება. ყურადღება გასამახვილებელია იმაზეც, რომ ბრბოს შექმნასა და მოქმედებაში პირველხარისხოვანი ადგილი უჭირავს ტარდის მიერ შექმნილ მიბაძვა-შთაგონების თეორიას. ყურადღებას იმსახურებს, აგრეთვე, ბრბოს შემადგენლობის მნიშვნელობა, რომ ის ერთგვაროვან მოაზრეთა რიცხოვნობაა, ამიტომ სახელმწიფოს, პარლამენტის მიერ აუცილებელია ამის გათვალისწინებაც, მაგრამ პირველ რიგში, მიბაძვა-შთაგონების ფაქტორი უპირველესია. გვახსოვდეს, რომ შთაგონების ძალა ძლიერია და იგი იმორჩილებს ბრბოს ცნობიერების გარეშე. ამიტომ ცნობიერების ფსიქოლოგია, უდავოდ, მოითხოვს ღრმა პედაგოგიურ შესწავლას [3]. ცხოვრებამ დაადასტურა, რომ ბოროტების წინააღმდეგ ბრძოლაში არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ მითითებები და თანამედროვე მეთოდები.

ფსიქოლოგები გვირჩევენ ბრბოს სასტიკი, დანაშაულებრივი ქმედებების ადეკვატურ შეფასებას ცნობიერების მეშვეობით [3]. დაუშვებელია ძალადობის გზით შესაძლებლობა მიეცეს ბრბოს, იზეიმოს ბოროტების განხორციელებაში წარმატებები, თორემ ბოროტება წალეკავს სიკეთეს.

ბრბოში ისე, როგორც ინდივიდში, მოქმედებაშია ორი რიგის ფაქტორი: **ანთროპოლოგიური და სოციალური**. სამწუხაროდ, ბრბოს პოტენციურად შეუძლია ნებისმიერი მიუღებელი საქციელის ჩადენა, მხოლოდ შემთხვევამ უნდა მისცეს მას ძალები ამა თუ იმ უღირსი შედეგიდან გამოსასვლელად. სიბოროტე გაცილებით უფრო აქტიურია, ვიდრე გულკეთილობა, რამეთუ ბოროტება უფრო მიმწოლია და უკან არ იხევს: რისხვა, მძვინვარება. მათი სულიერი მდგომარეობა კი არ ალაგზნებს ადამიანებს, არამედ მოსპობისაკენ უბიძგებს, ანთროპოლოგიური გავლენით ხშირად საშინელ დანაშაულს ჩადიან, რადგან მათში არსებული მობობოქრე ცხოველური ინსტიქტები ბრძოლისაკენ მისწრაფვიან.

ამ მრავალრიცხოვანი ბრბოს გვერდით, რომელთაც საზღვარი არ იციან და თავბრუსდამხვევი სისწრაფით მხეცურად ყველაფერზე მიდიან, მეხსიერებაში აღდგა ბრბოს სხვა შემთხვევებიც, რომელთა შესახებ აქ არ ვისაუბრებთ. თუ არ მოხდა ბრბოს აზროვნებისა და მოქმედების სასწაულებრივი კანონიერებისაკენ შეცვლა ჰუმანურ-დე-

მოკრავი მეთოდებით, სამწესიარო შედეგი დადგება უკვე ყველასთვის, რადგან ერთი ნაწილის მიერ მიღწეული გამარჯვება ვერ დააწინაურებს ქვეყანას, პირიქით, შეაფერხებს მის განვითარებას, როცა ბოროტი სძლევს სიკეთეს.

ბრბო ყველა თავის ერთეულს აძლევს მოულოდნელი და უწვეულო სიძლიერის გრძნობების გამოვლენის საშუალებას, მათ მართავს უკონტროლობისა და „დაუსჯელობის სინდრომი“; იცინა მათ, რომ გამარჯვების შემთხვევაში პასუხი არაფერზე მოეთხოვებათ.

ვიმედოვნებთ, რომ ჩვენს საუკუნეში ისეთ დონეზე დგას საზოგადოებრივი პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიური განვითარება, რომ იგი სწორად, ადეკვატურად შეიმეცნებს აღნიშნულ ნაშრომში განხილულ პრობლემას და სამართლიან, სწორ გზას გამოძებნის მის გადასაწყვეტად.

პრობლემის აქტუალობას განაპირობებს ისიც, რომ ამგვარ თავყრილობებზე ადვილად მოსალოდნელია მოხვდნენ ის მოზარდები, რომელთაც ყველა ზემოთ აღნიშნული თვისება გამძაფრებით გამოუვლინდებათ. მათ აქვთ პედაგოგიურადაც რთული პერიოდი, მათში დომინირებს ძლიერი „მე“ – კოცეფცია, მათი მაღალი ამბიციები და „სამართლიანობის ძიების“ პროცესში, შესაძლოა, შემთხვევითაც მეგობრის, ახლობლის, ამხანაგის გამო, ადვილად ერთვებიან.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ახალგაზრდებს ამოძრავებთ სოციოგენური მოთხოვნილება – თვითრეალიზაციისა და თვითდამკვიდრების თანდაყოლილი ბუნებრივი ძლიერი გრძნობა, ისინი ჯერ კიდევ ვერ არიან მომწიფებულნი რეალურის, ჭეშმარიტების განჭვრეტისათვის, არ ჰყოფნიან არც ცოდნა, არც გამოცდილება საამისოდ, არაა მათში სრულყოფილად განვითარებული შედარებითი, ლოგიკური, თანმიმდევრული და ანალიტიკური უნარები. უპირატესობს ექსპრესიულობა, მათაც, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ბრბოს თავშეყრის ადგილებში წარმოქმნილი მომწოდებლური ემოციური გამოსვლები მსგავსად (ან ხშირ შემთხვევაში მეტადაც) ზრდასრულებისა, ადრავთ იმ ზოგჯერ გაუანალიზებელიც კი „სამართლის გადასარჩენად“, მიზიდვის მიზნით რომ აქვთ მიღებული. არა აქვთ სრული ცოდნა არსებული კანონიერების შესახებ, ინფორმაცია ბრბოს ფსიქოლოგიის, მათი ბრძოლის მეთოდების, ეთიკური ღირებულებების, დემოკრატიული ქცევების შესახებ, ვერ ჭვრეტენ და ხშირად უნებლიედ, გაუცნობიერებლად აღმოჩნდებიან ძალადობრივი ქმედებების წინაშე, საჭირო ხდება თავის დაცვა, რომელიც მათთვის შეუძლებელია თეორიულ-პრაქტიკული არამზაობის გამო. ეჭიდებიან ძალადობას, რომელსაც ხედავენ, ვერ ეგუებიან უკვე შექმნილს იქ, ამ ხალხთან ყოფნისას. ყმაწვილურ-ამბიციური ჟინი უკან არდახევისა წინსვლისკენ უბიძგებს, ვერ უშვებენ დამარცხებას, რადგან ეს უკანასკნელი მათ თავმოყვარეობას ღახავს, ამიტომაც უნდა იბრძოლონ გამარჯვებამდე. არსებობს შემთხვევები, როცა სწორედ ასეთი მოზარდები მიიწვევენ მოწინავე პოზიციებისაკენ.

სწორედ ასეთ ვითარებაში იკვეთება ჰუმანიზმის დეფიციტი, აღზრდის სისუსტე, საზოგადოების უმართებულო მიდგომა მოზარდი-ახალგაზრდებისადმი. დემოკრატიული იდეებისათვის ბრძოლა ჰუმანიზმის პრინციპებით ქმედებას მოითხოვს. დეჰუმანიზაცია თავის სახეს სწორედ არასწორად მართულ თავყრილობებზე ავლენს და გვაქვს კაცთმოძულეობის აქტიურობები, აქ ზემოზათმეჯლისს ბრაზი, სიძულვილი, დაუნდობლობა ცვლის, აგრესიის ზეიმი დგება, ხოლო ჯერ კიდევ გაუმყარებელი პიროვნული

თვისებების და ქცევა-ქმედებათა მატარებელი სათუთი ბეუნება მომავალი მოქალაქისა დისკარმონიული, დეჰუმანიური შეიძლება ჩამოყალიბდეს.

პედაგოგიურ-სოციალური მოუმზადებლობა, ფსიქოლოგიური შინაგანი ბიძგები ახალი საზრუნავიც ხდება მოზარდთა სოციალიზაციისთვის. საჭირო ხდება სკოლისა და პედაგოგთა გააქტიურება მოსწავლეთა მოულოდნელ სიტუაციებში სათანადო უნარ-ჩვევებისა და ქცევების გასავითარებლად. ბრბოში აღმოჩენილი მოზარდის თვით-გადარჩენისა და სხვა აქტივობების გონიერად, გააზრებულად მართვისათვის საჭიროა თავდაცვითი თეორიულ-პრაქტიკული უნარ-ჩვევების ფლობა; მოზარდებში უნდა აღ-ვზარდოთ ექსტრემალურ სიტუაციებში ფიზიკური, ფსიქიკური და სოციალური მზაო-ბის ელემენტები.

ხშირად სოციალური გარემოს არასტაბილურობა მოზარდზეც აისახება და ახ-დენს გავლენას. მისი დაცვა შესაძლებელია კარგად გააზრებული, დღეისთვის მრავალ-ფეროვანი პედაგოგიური მეთოდებით, მომზადებისათვის საჭირო პედაგოგიური ფორმე-ბით: დისკუსიებზე, „მრგვალი მაგიდის“ ფორმატში, საუბრებით, ტრენინგებით და სხვ., რადგან: „ადამიანის თეორიული ცოდნა უნდა ვლინდებოდეს მის პირად და საზოგადო-ებრივ ცხოვრებაში, მოქმედებაში და ყოფა-ცხოვრებაში. სამაგიეროდ თვით ეს ცხოვრე-ბა და მოქმედება სავსებით უნდა შეეფერებოდეს მის თეორიულ ცოდნას ისე, რომ ადა-მიანის მოქმედება და ყოფა-ცხოვრება მისი ცოდნა-განათლების გამომხატველი იყოს“ (ილია).

ლიტერატურა:

1. უზნაძე დ., შრომები, IX, თბ., 1986.
2. ფსიქოლოგიის საფუძვლები, რედ. ი. იმედაძე, თბ., 2001.
3. იმედაძე ი., ზოგადი ფსიქოლოგია, თბ., 2005.
4. Реан А., Бордовская В., Розум С., Педагогическая психология, 2000.
5. სვანიძე ლ., ლექციები ეკონომიკურ ფსიქოლოგიაში, შემეცნებითი სწავლება, 2016.
6. სვანიძე ლ., „ზნეობრივი ქცევის ფსიქოლოგიური საფუძველი“, ჟურნ. „კულტურათა-შორისი კომუნიკაციები, N32, 2019.
7. XX საუკუნის ფსიქოლოგიის ძირითადი მიმართულებები, რედ. ი. იმედაძე, 2004.
8. დემოკრატია და ადამიანის უფლებები, ტ. 3, თ. 2-6.
https://www.living-democracy.com/pdf/ge/V1/V01_P01.pdf,
9. განათლება დემოკრატისა და ადამიანის უფლებათა დაცვისთვის, თ. 1, 3.
https://www.living-democracy.com/pdf/ge/V1/V01_P01.pdf
10. Вахрушева М. С., Влияние толпы на человека, 30.10.2015.
<http://xn----7sbabejafihwhgv5cgicco7bcx.xn--p1ai/stati/grani-pedagogiki-bezopasnosti-2014/vliyanie-tolpy-na-cheloveka/>

Lia Svanidze, Medea Salia
The Crowd as the Community of
Pedagogically-Psychologically-Sociologically Handicapped Humans
Summary

In this work, through comprehensive study and analysis of the topical problems there is represented one, though quite important and burning problem of the contemporary period – the bunch of criminal crowd, which by nature is the main topic of collective psychology.

The essence of crowd, its definition and its multidimensional unity is considered in this work.

The authors very interestingly and comprehensively examine the factors of crowd establishment, formation, as well as the essential and key factors driving human behavior in this mass.

There is given an answer on key questions: what is the crowd? What basic elements form it? What conscious or non-conscious act are characteristic for it? Who are those individuals, who are distinguished by terrible malignity, unreasonable and sometimes deathly acts? What is the role of such hardest pedagogical and psychological elements forming a crowd, like “imitation”, “inspiration” are? What human groups include a crowd? How one can manage to disperse astonishingly and unconsciously tied crowd?

The authors, consider these very urgent problems in the work and investigate in detail, who is capable of remedy the situation.

The authors quite rightly suppose that there is only a rational way to avoid these very important negative developments: to find an adequate path of crowd disarming resulting from deep comprehension of the problem.

The work also demonstrates the threat, to which can lead a spontaneous involvement of young adults into unorganized or organized concourse, turned into uncontrolled phase. Namely these youngsters being in thrall of pedagogically and socially unprepared, internal psychological impulses are the main care relating their socialization. As far as a social instability can be reflected and have an impact on teenagers, we think that the education system has to become deeply concerned over preparation of the youth for such extremal situations.

Лия Сванидзе, Медея Салия
Толпа как общность педагогически-психологически-социологически
неполноценных людей
Резюме

В работе, путем всестороннего исследования и изучения актуальных проблем представлен один, впрочем, весьма важный и злободневный вопрос современного периода – сборище толпы, которое по своей сути является основной темой изучения коллективной психологии.

В ней рассмотрена суть толпы, ее дефиниция и ее многомерное единство.

Авторами очень интересно и полноценно рассмотрены факторы создания, формирования толпы, а также существенные, основные факторы человеческого поведения в ней.

Дан ответ на ключевые вопросы: Что такое толпа? При помощи каких основных моментов она формируется? Осознанными или неосознанными поступками она характеризуется? Кто те индивиды, которые отличаются ужасающей злобой, неразумными, порой губительными поступками? Какую роль играют в формировании толпы такие сложнейшие педагогические и психологические элементы, каковыми являются «подражание», «внушение»? Какие группы людей входят в состав толпы? Как можно добиться разгона толпы?

Авторы с профессионализмом и глубоким знанием рассматривают в работе весьма актуальные проблемы. Они совершенно справедливо считают, что избежать этого важнейшего негативного явления можно только разумно: посредством поиска адекватного пути по разоружению толпы, в результате глубокого осмысления вопроса.

В работе показана опасность, к которым может привести стихийное вовлечение молодежи и подростков в неорганизованные или организованные, но перешедшие в неуправляемую стадию сборища. Именно эти юноши и девушки, находящиеся в плену педагогически и социально неподготовленных, внутренних психологических позывов, становятся предметом заботы в деле их социализации. И поскольку социальная нестабильность может отразиться и повлиять также и на подростков, думаем, что система образования должна серьезно отнестись подготовкой молодежи к подобным экстремальным ситуациям.

Maja Sieja
(Poland)

POLISH CULTURE CRISIS IN TIMES OF PANDEMIC

There are many definitions of culture and new ones are being created all the time. This happens because culture is a living matter, a set of dynamic phenomena and processes. Due to its variability, diversity, and constant evolution, it is often eluded by researchers who try to impose a specific framework on it. It is not a stable or closed set of meanings and values, and its capacity is unlimited. However, it is always closely related to the human environment and human life, serves them, improves the quality of life, teaches, asks questions, gives answers, and often, allows them to survive. It is feedback-oriented, because not only does it affect people, but people also influence it. Everything that happens in a human life will be reflected in culture, everything that culture produces will be reflected in the human life [1]. Not so long ago, in the last decades of the previous century, dissemination and enlightenment activities were among the main areas of cultural influence. Today, however, a much wider meaning is perceived. A clear change in the perception of the role of culture and its values took place at the end of the 1990s. One of the symptoms of this change was the report of the UNESCO World Commission for Culture and Development (also known as the de Cuellar Report), which stated that economic development was not possible without cultural development. A similar role was played by the Stockholm 1998 UN conference on Education, Science and Culture, which resulted in the adoption of assumptions aimed at increasing the rank of the cultural sector and making it one of the key elements of the development strategy – so culture began to be frowned upon, as very important element of the economy. Over 300,000 people work in the cultural and creative sectors in Poland, which is about 2 percent of all employees; 60,000 of them – which gives about one fifth, are artists and authors. The contribution of culture to GDP is about 3.5 percent – not much less than the hotel and catering sector, and the generated added value is about 30 billion PLN, or about 2 percent of the added value in the entire economy. Culture is also a driving force for other sectors, such as tourism, hospitality and gastronomy, as evidenced by the data on the organization of music, theater and film festivals. In many regions of the world, the revenues from cultural tourism are the main source of income [2].

The time of the pandemic has left its deep mark on culture. It has forced the institutions related to this sector to reevaluate, reorganize and change the previously adopted development programs. The aim of this article is to present the changes that have occurred as a result of the current cultural situation, the limitations that the pandemic has imposed, but also the new opportunities it has brought with it. The branches of the cultural sector most affected by the situation are shown. I present forms of assistance, projects and programs aimed at lifting the Polish culture from its collapse. It is also an attempt to answer the question – “Is culture in times of the pandemic an art of survival?”, or – on the contrary – “Is it the faster digitization of this sector that has helped it develop, reach new audiences and, after the crisis, will become an inseparable part of their post-pandemic reality?”

In Poland, the first case of disease resulting from Covid-19 infection was recorded on March 4, 2020. On March 20, the state of the epidemic was officially introduced. Four days later,

the regulations in force in the Republic of Poland were significantly tightened. There was a ban on gatherings consisting of more than two people, large restrictions on movement and mass transport were imposed, restrictive rules regarding the organization of religious celebrations were added. On March 31, further regulations were announced, which included, inter alia, the closure of some public spaces and service premises. Limits were also introduced for people staying in commercial premises, and minors were prohibited from leaving their homes without adult supervision.

By the decision of the Governmental Crisis Management Team, on March 12, the activities of cultural institutions such as philharmonics, operas, theaters, museums, community centers, art galleries, operettas, cinemas and libraries were suspended [3]. The cultural sector was drastically shut down, as was tourism, hospitality and gastronomy. Its activities were frozen overnight, as well as the inflow of funds connected with them. This did not only affect the creators and private entities, but also public cultural institutions, which lost a large part of their income. Just like to the dramatic situation in the tourism or catering sector, the media paid much attention to culture and art. Prime Minister, Mateusz Morawiecki, presented the attitude of the Polish authorities to the situation in which culture suddenly found itself in his speech from April 15, reducing its entire role to mass events and claiming that the closure “does not impose so much restrictions on the economy as such, and, at the same time, such events carry a very high risk” [4]. While it is really dangerous for the audience to gather in cinemas, theaters or concerts in a pandemic situation, treating culture as insignificant and marginal, not only in the economic but also non-economic context, is simply unfounded.

Cultural institutions and artists not only had to quickly analyze their economic situation, but also look for opportunities that would allow them to survive the freezing period and maintain financial liquidity. The basic issue also became to find answers to many key questions: How to maintain program continuity? What is culture without physical presence? What events to create and implement to make them meaningful? How to create a community when it is not possible to gather in a given space? How to maintain relationships with the receivers?

It became obvious that all forms of culture and art must appear online to a larger extent. In many highly developed countries, a large part of the cultural sector institutions implemented, improved and taught their recipients virtual participation in art and culture in parallel to their offline activities. An example is the Berlin Philharmonic. It has built a digital empire over the past decade, which is one sixth of its budget, and interestingly, a significant part of the Berlin Philharmonic's online viewers are citizens of Asian countries such as Japan or Korea. For many years, the Metropolitan Opera has also been conducting subscription streaming of its opera productions, which bring a considerable amount of income – around 18 million USD a year. Unfortunately, the Polish economy, especially the cultural and educational sectors, compared to Western countries, is significantly behind in terms of digitization. However, until the outbreak of the pandemic, such practices were not common. One of the first projects to transfer culture to virtual space in our country was the start-up called The MuBa (short for Theater Music Ballet) launched in October 2018. The platform, where mainly theatrical performances were placed, became an impulse for theaters, operas and philharmonics to professionally record their events. However, until the outbreak of the pandemic, such practices were not common. It was much easier to reorganize and establish a virtual relationship with recipients in a shorter time for the institutions that had already existed online in the period before April 2020. In this way, for example, on the schedule of canceled festivals, on April 5-13, 2020, a unique, digital edition of the *Misteria*

Paschalia Festival took place. As the Krakow Festival Office has been cooperating with the French Mezzo TV and the Polish Radio Channel 2 for several years in recording festival events, it had extensive material that was broadcast during the 17th edition of this event. Thanks to the cooperation with Mezzo, the Polish festival was entirely hosted in 60 countries around the world, and the viewership of Misteria Paschalia could reach 55 million viewers. The digital Film Music Festival and, the Krakow Film Festival (celebrating its sixtieth anniversary), which appeared on special internet platforms, also took place on a similar basis. Unfortunately, however, a large part of the festival events planned for 2020 was canceled, and yet, their existence is an important source of income for local economies, cities and regions. Festivals are points of reference for the Polish and international community. They are a space for cooperation, they are of great importance not only in the context of local development, but also for the promotion of Poland in the world, they are increasingly becoming strong, recognizable brands. They also have a huge driving force for integrating people, recognizing social challenges, nurturing the landscape of diversity, stimulating the mobility of creators and openness of societies, promoting community values. They are also of great economic importance. They are often a profit injection for hotels, taxi drivers, graphic agencies, restaurants, security agencies, audiovisual companies or technology suppliers. They are often an impulse for investments in infrastructure, city revitalization, and improvement of public transport. On average, each zloty spent on a festival brings 5 PLN in come to the local economy. In Krakow, festivals generate approximately 6,000 jobs. Their total audience is about 2 million people, and the value of the economic impact is estimated at about 500 million PLN. Participants of the flagship festivals in Lublin spend a total of over 70 million PLN, thus increasing the turnover of local companies on festival days by 63%. There is no widespread awareness of the economic and social power of these events in Poland [5]. In my opinion, those are the festivals, the employees working for their realizations, and the artists associated with them that were mostly affected by the crisis caused by the pandemic.

Many European capitals resigned from financing festivals or reduced the subsidies allocated to their organization from the municipal budget, considering their implementation impossible. The issue of co-financing by founders, donors, sponsors and clients is also still a big question. In May, the organizers of the largest festivals in Poland sent an open letter to Prime Minister Mateusz Morawiecki, in which they appealed to the Polish authorities to take strategic care of this branch of our country's cultural life, not only by the Ministry of Culture, but also by the ministries of Development, Foreign Affairs, Finance and Education. As the authors of the letter pointed out: "The future of festivals is dramatic (...) As a festival environment, we unequivocally support the postulates of local governments and various cultural and creative industries that propose the introduction of tax solutions by the Polish government that will save thousands of Polish festivals from collapse, save hundreds of thousands of jobs and secure the state budget against the outflow of VAT, CIT and PIT revenues due to the loss of a significant part of the Polish cultural market" [6]. The presented postulates, according to the initiators of the appeal, if implemented, would help the organizers of Polish festivals to recover from a deep crisis.¹

¹ *The authors of the letter presented the following postulates:*

1. Inclusion of the festival's representative office in the anti-crisis team established at the Ministry of Culture and National Heritage in order to jointly work out solutions for the return of festivals to the cultural circulation.

State and local government cultural institutions, which are heavily dependent on the financial support (individual subsidies) of their organizers, such as philharmonics, operas and theaters (although the amounts of funding vary), were also severely affected by the pandemic. Certainly, the directors of these institutions are in a better position than non-governmental organizations, whose situation is critical because they do not have permanent funding. If they have received subsidies in connection with the implementation of specific projects, there is a high risk that local governments and ministries looking for savings (bearing in mind the welfare of the institutions they organize), will suspend or cancel previously awarded subsidies due to the lack of their proper implementation. However, a large part of the income of the institutions subject to local governments and to the Ministry of Culture and National Heritage also comes from the sale of tickets, leases and assistance from patrons of the arts. The closing of Polish stage halls overnight was a huge challenge for the directors of this type of institutions, but also to reopen them, but under the established sanitary regime, associated with a significant reduction in the number of viewers, caused great losses. For example, the total sum of losses recorded by Warsaw public theaters in the period from April to July is over 20 million PLN. In turn, the Department of Culture of the City Hall in Krakow forecasts that the lost revenues of its subordinate institutions for 2020 will amount to 18 million PLN [7]. The vast majority of Polish organizations belonging to the cultural sector declare their willingness to use the aid prepared by the Ministry of Culture and National Heritage, the total value of which is estimated at over 4 billion PLN. It includes, among others: multidimensional support under the Anti-Crisis Shield for enterprises dealing with culture and non-governmental organizations through various types of tax breaks, exemptions from fees, insurance and a system of low-interest loans; support from the Anti-Crisis Shield for people employed on the basis of civil law contracts and for people running their own business; the possibility of applying for the Anti-Crisis Shield by cultural institutions and administrators of Historical Monuments and custodians of World Heritage sites for subsidies to maintain jobs. Grant programs were launched, the budget of which was increased by 55 million PLN, and the rules for applying for them became more flexible; special social benefits, in the amount of approximately 12 million PLN, were created

2. The presence of festivals in the next stage of economic defrosting, while maintaining a specific sanitary regime ensuring the necessary safety for all participants. As organizers, we are ready to prepare our festivals in such a way as to minimize or completely eliminate the risk of infection.

3. Establishing a compensation fund (subsidies) and low-interest loans for festivals from the resources of the National Development Fund, which will allow to compensate for shortages or losses caused by the application of new sanitary restrictions.

4. Creating a system of incentives and tax deductions for potential patrons to encourage entrepreneurs to invest in this type of social and cultural activity.

5. Creation of mechanisms securing the durability of long-term festivals by establishing a special Festival Development Fund. This fund could be financed like the Canadian funds from a percentage of the tourist tax.

6. Creation of a grant mechanism for the development of festivals (staff development, broadening the knowledge on the use of digital tools, copyright for the purpose of sharing content on the Internet, content monetization, etc.).

7. Strengthening the mechanisms of multi-annual financing for festivals, incl. taking into account the need for flexible response, postponement of co-production dates, program changes, works preparing new festival seasons in the event of uncertainty as to the conditions in which individual events will take place.

8. Introducing the possibility of deducting 50% of the value of consumer spending on the purchase of cultural goods up to 1,000 PLN per person per year from PIT tax, according to the list of products and services agreed with cultural circles, including the purchase of cinema tickets, theaters, festival passes, books, plates, etc.

for the authors and artists in a difficult life situation. A loan guarantee program for the creative sector was also established in the amount of 500 million PLN, as well as a loss compensation program for institutions due to COVID-19 with a planned budget of 50 million PLN.

As part of the support, and to simultaneously enable the activities of cultural institutions and artists themselves, a subsidy project called “Culture in the network” was also created with a budget of 80 million PLN, under which support was granted for a total of 3,405 projects – 1,182 institutional and 2,223 scholarships for authors [8]. The aim of the program is to co-finance online projects that disseminate cultural heritage and increase its presence in society. While the idea of the project was very good, its implementation and the method of granting subsidies left a lot to be desired. Piotr Gliński, who heads the Ministry of Culture, from the beginning of his term of office, has made decisions about subsidizing specific projects or institutions in an arbitrary and unclear manner. The Ministry of Culture and National Heritage generously helps its supporters: conservative, right-wing and Catholic initiatives, often forgetting those standing on the other side of the ideological, cultural and political barricade. Unfortunately, to a large extent, this also happened within the framework of the “Culture in the network” project. In addition, large sums went to people who have considerable financial resources and whose artistic output is very dubious. Unfortunately, in the conditions of dependence of cultural institutions on public funds, the chaotic and incomprehensible manner of granting subsidies caused the crisis related to Covid-19 to further strengthen the “nationalization” of culture, and ultimately its politicization.

However, not everything seems as bad as it looks. Apart from the dramatic economic effects, the breakdown of many relations between the audience and artists and institutions, the pandemic has contributed to the processes that significantly modernized our culture and helped it reach completely new audiences. This happened, for example, in the case of people with disabilities, who, so far, have often been simply excluded from the area of culture. Thanks to the appearance of the Polish creativity works in the digital space on an unprecedented scale, they have a chance to appear outside our country too. The attitude of many cultural institutions and artists cannot be overestimated. They have, in this hard, unprecedented moment in which the world has found itself, tried to support people overnight locked in their homes and left with a sense of danger and disinformation. The quickest in finding their way to the new situation were the musicians who have created and recreated art within their “four walls”. They started playing solo in front of a computer screen or on their balconies. Then, they began online chamber rehearsals. In time, concert life in the virtual space has gained enormous momentum. The largest world-renowned institutions have made their rich collections available completely free of charge, such as the Berlin Philharmonic, who, so far, had to be paid to listen to their online concert. The “Dance of the Knights” performed by the dancers of the Paris Opera in their own apartments, which is a combination of Prokofiev's pathos with the comfort of home, or the four-hour concert “At-Home Gala” broadcast live by the Metropolitan Opera in New York, have already become important in history. The voices of forty of the most outstanding opera singers could be heard in every home, even in the most remote corners of the world. It was remarkable not only that Renée Fleming sang from his home in Florida and Piotr Beczala from Żabnica near Żywiec, but also that the entire large orchestra played with incredible ease. The combination of voices and instruments was amazing, despite the fact that each of them, the choir members and musicians, were located in their own apartments in different parts of the world, and the Met music director – Yannick Nézet-Séguin, conducted them from Montreal. This help from the people of culture, an explosion of pro-solidarity and pro-social gestures, ranging from concerts supporting the health service, through educational

activities for children, giving their parents a moment of respite, collecting or auctioning works of art for organizations in the most difficult situation, to a simple moment of relaxation, during a concert, performance or a virtual journey through your favorite museum, helped to break away from the overwhelming reality. These artists and cultural animators, right after the healthcare professionals, have showed us how to be decent, how to find ourselves in the lost world, and they have proved how much culture, often pushed aside, is necessary in our lives. It gives us all a sense of unity, co-creation and community. One could simply ask: “What’s next?” Is online culture able to replace our current direct contact with this extraordinary matter? I guess not. Certainly, virtual concerts and performances will become a permanent part of our post-pandemic reality. It is always pleasant to sit in an armchair with a cup of hot tea and listen to “Lucia di Lammermoor” with Anna Nietriebko, Piotr Beczała and Mariusz Kwiecień or “La Traviata” with Diana Damrau, Juan Diego Florez and Quinn Kelsey. The pandemic, despite the fact that it accelerated the process of digitization of culture and the dissemination of high art, not necessarily in the direction that the artists would like, was not the beginning of this process. A perfect example here can be classical music, which currently accompanies us on many levels of everyday life, whether in the form of mobile phone signals, Chopin's nocturne heard on Pendolino trains before the announcements of subsequent stations, or as background music in computer games. All this, however, will not replace our direct contact with culture and art, or the feeling of the uniqueness of the moment when we cross the threshold of the stage hall. The more our everyday life is dominated by electronics, the more it will take us into the unreal world. Thus, I think, the more hopefully we will appreciate the culture’s direct reception and shared emotions.

The crisis of culture and art, which has engulfed the world in connection with the outbreak of the pandemic, has been going on for over half a year. It has brought with it many losses, it has ruined plans made for many years ahead. However, maybe in this particular case we should think like the Chinese, in whose language the word “crisis” (危机 - wēijī) consists of two characters, one for the “threat” and the other one for the “chance”. This opportunity appears for all those who are involved in the current culture – the opportunity to reach a larger number of recipients. Obviously, after the current explosion and overproduction of content placed in the digital space, a balance will have to be found for online events to acquire new quality and to be awaited by the audience, just as theater or music premieres were impatiently expected before the pandemic. Just like the world of sport had long learned the lesson of the transformation brought about by the modern world where online and real forms coexist.

Literature:

1. Obserwatorium żywej kultury (Living culture observatory) – research network. <http://ozkultura.pl/co-badamy>
2. Janowska A., Kultura się (nie) liczy, SGH życie uczelni, 07.2020.
3. Gotowość do podjęcia aktywności kulturalnej po zniesieniu ograniczeń epidemicznych, Komunikat z badania Narodowego Centrum Kultury (Readiness to undertake cultural activity after the lifting of epidemic restrictions, Communiqué from the study by the National Center for Culture), Narodowe Centrum Kultury (National Center for Culture), Warsaw, July, 2020.
4. Kultura się (nie) liczy, Anetta Janowska, Gazeta SGH, 12.06.2020.
5. Alert Kultura 6, Krzysztof Czyżewski prof. dr hab. Janusz Fogler Alina Gałązka prof. dr hab. Jerzy Hausner Aldona Machnowska-Góra dr Michał Niezabitowski prof. dr Michał Komar Paweł Łysak Adam Opatowicz Robert Piaskowski prof. dr hab. Jacek Purchla prof. dr hab.

Łukasz Ronduda dr Joanna Sanetra-Szeliga prof. dr hab. Tomasz Szlendak Aleksandra Szymańska Bogna Świątkowska, 28.05.2020.

6. List otwarty organizatorów festiwalu do Premiera Mateusza Morawieckiego (Open letter from festival organizers to Prime Minister Mateusz Morawiecki), 10.05.2020.
7. Warszawa. Koronawirus topi stołeczne teatry, Zuzanna Bukłaha, e-teatr.pl, 27.07.2020.
8. Warszawa. Pomoc dla kultury w czasach pandemii - spotkanie ministrów kultury, V. 4, Katarzyna Krzykowska, e-teatr.pl, 24.06.2020.

მაია სეია
პოლონური კულტურის კრიზისი პანდემიის პერიოდში
რეზიუმე

კორონავირუსის პანდემიამ, რომელიც 2020 წლის დასაწყისში გამოჩნდა, საკმაოდ მალევე გამოიწვია მსოფლიოს უდიდესი ნაწილის ეკონომიკის კრიზისი და, ზოგ შემთხვევაში, მისი სრული პარალიზებაც კი. მან მნიშვნელოვანი ლაქა დატოვა ხელოვნებისა და კულტურის სექტორში. პოლონური კულტურული აქტივობების სრული გაყინვა გამოიხატება იმაში, რომ ინსტიტუტებისა და ხელოვნების უმეტესობა დრამატულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. ამ სექტორის გაციფრულების დაჩქარებამ და ხელოვნებასთან დაკავშირებული თითქმის ყველა ღონისძიების ვირტუალურ სივრცეში გადატანამ მას ახლებური ხარისხი მიანიჭა. ამ სტატიის მიზანია აჩვენოს, თუ როგორ შეცვალა პანდემიურმა კრიზისმა პოლონური კულტურის სახე, ასევე, იმის მითითება, თუ კულტურის სექტორის რომელ სფეროებზე მოახდინა ყველაზე მეტი გავლენა და რა შეგვიძლია ვისწავლოთ არსებული ვითარებიდან.

Майя Сея
Кризис польской культуры во время пандемии
Резюме

Пандемия коронавируса, возникшая в начале 2020 года, вызвала кризис и паралич в большинстве экономик мира. Коронавирус оставил значительный след в сфере искусства и культуры. Полное замораживание польской культурной деятельности означает, что большое количество учреждений и художников оказались в драматической ситуации. Ускорение оцифровки этого сектора и перенос почти всей художественной деятельности в виртуальное пространство придали ему новое качество. Цель этой статьи - показать, как кризис пандемии изменил лицо польской культуры, а также указать, какие отрасли культурного сектора больше всего пострадали и какие уроки на будущее следует извлечь из текущей ситуации.

**კონვივიალისტური მანიფესტი
ახალი პოლიტიკური იდეოლოგია
ინტერვიუ ალენ კეიესთან¹**

ქართულ ენაზე ინტერვიუ მოამზადა სოციოლოგიის
დოქტორმა *შორენა კორტავამ*

ალენ კეიე (Alain Caille) – სოციოლოგიის დამსახურებული პროფესორი დასავლეთ პარიზის უნივერსიტეტში – ნანტერ-ლა-დეფანს და რედაქტორი ჟურნალისა „ანტიუტილიტარული მოძრაობა სოციალურ მეცნიერებებში“. ის ცნობილია თანამედროვე ეკონომიკის და საზოგადოებრივ მეცნიერებებში უტილიტარიზმის რადიკალური კრიტიკით. არის ავტორი კონვივიალისტური მანიფესტის. ვინაიდან კონვივიალისტური მანიფესტის მეორე ვერსია გამოვიდა (2020 წლის თებერვალს), მისგან ინტერვიუ აიღო სარი ხანაფმა, სოციოლოგთა საერთაშორისო ასოციაციის პრეზიდენტმა.

სარი ხანაფი:

მოუყვით, გეთაყვა, ჩვენს მკითხველებს კონვივიალისტური მანიფესტის შესახებ.

ალენ კეიე:

მანამ, სანამ შინაარსზე ვილაპარაკებ, უნდა აღინიშნოს, რომ კონვივიალისტური მანიფესტი ხელმოწერილია თითქმის სამასი ინტელექტუალის მიერ (ეკონომისტები, ფილოსოფოსები, სოციოლოგები, საზოგადოებრივი აქტივისტები) და 33 ქვეყნიდან კულტურისა და ხელოვნების მოღვაწეების მიერ. ისინი თავისებურ ბირთვს აყალიბებენ კონვივიალისტური ინტერნაციონალიზმის (**Convivialist Interantional** - სახელწოდება, რომელიც არჩეულია მანიფესტის კოლექტიური ავტორობისათვის). ეს კავშირი სრულებით არაფორმალურია. მას არ აქვს ოფისი, ორგანიზაციული სტრუქტურა და დაფინანსება, მხოლოდ მცირე ვოლუნტარული მხარდაჭერა. ამასთან, მისი წევრები დანარჩენ ინტელექტუალთა შორის და აქტიურად ავრცელებენ მანიფესტს, ესენია აქტივისტები და შემოქმედებითი მუშაკები, რაც ხელს უწყობს მსოფლიო საზოგადოებრივ აზრში გადამჭრელ ძვრებს. უკვე რამდენიმე ათწლეულია ჩვენ ზეგავლენის ქვეშ ვცხოვრობთ, ჰეგემონიის ქვეშ, როგორც იტყოდა გრამში და ეს არის ნეოლიბერალური იდეოლოგია. იგი ჩვენ გვიშლის ადვილკათ ჩვენგან განსხვავებული სამყარო, როცა ჩვენი სრულიად ექვემდებარება რანტიეს მიწერილობებსა და სპეკულაციურ კაპიტალიზმს. თავისი არსით მსგავსი ჰეგემონია შობს უზარმაზარ უთანასწორობას, რომელიც დღემდე შიგნაგს დემოკრატიულ იდეალებს. ახალგაზრდობას სულ უფრო ნაკლებად „სჯერა“ ამ იდეა-

¹ დაიბეჭდა სოციოლოგთა საერთაშორისო ასოციაციის პერიოდულ გამოცემაში - გლობალური დიალოგი - 2020 წელს, კერძოდ, №10.2-ში. ინტერვიუ პარიზ-ნანტერის უნივერსიტეტის სოციოლოგიის დამსახურებულ პროფესორთან აიღო თავად ასოციაციის პრეზიდენტმა.

ლები. ისინი პოპულარულია მხოლოდ ქვეყნებში, რომლებიც თვიანთი დიქტატორები-საგან გათავისუფლებას ცდილობენ. ცხადია, ეს ტენდენცია კატასტროფულია. დემოკრატია დღეს, პრაქტიკულად, მთელს მსოფლიოში საფრთხის ქვეშ იმყოფება, როგორც ეს იყო 1930-იანი წლების ევროპაში. ამასთან, ყველაფერი, რაც განეკუთვნება კრიტიკული აზროვნების სფეროს, დაწყებული სოციოლოგიიდან, შეიძლება გაქრეს.

სარი ხანაფი:

რატომღაც ნეოლიბერალური იდეოლოგია ასეთი ძლიერი?

ალენ კეიფ:

ის, ცხადია, მასმედიის მიერაა მხარდაჭერილი, გიგანტური მატერიალური, პოლიციური, ხოლო ხანდახან კრიმინალური რესურსებითაც. მაგრამ, არის კიდევ სხვა ფაქტორიც, ნაკლებ გაცნობიერებადი, თუმცა, ამასთან, არსებითი, რომელიც კონვივიალიზმის არსს შედგენს. დღეისათვის არ არსებობს ალტერნატიული იდეოლოგია, არ არის იდეების მეტად თუ ნაკლებად თანმიმდევრული ნაკრები, კონცეფციები, თეორიები და ღირებულებები, რომელთაც ყველას გაერთიანება შეეძლებოდათ, ვინც რაღაც ახლისაკენ მიისწრაფვის, ვიდრე სამყარო ცალსახად მართული ფინანსური და სპეკულაციური ლოგიკით. სამყარო, როგორც ეს ჩვენთვის ცხადია, იმყოფება კლიმატური და ეკოლოგიური კატასტროფების ზღვარზე. მდიდარ ქვეყნებში ახალგაზრდობა სულ უფრო აცნობიერებს ეკოლოგიური რისკების უცილობელ ხასიათს, მაგრამ ვერ ხედავს და ვერ იგებს ცხადად, რომ ჩვენ არ შეგვიძლია მათ წინ აღვუდგეთ, ვიდრე ეჭვქვეშ არ დავაყენებთ ნეოლიბერალურ ჰეგემონიას. იმისთვის, რომ ნეოლიბერალიზმს შევეწინააღმდეგოთ, აუცილებელია ახალი სიცოცხლე შევმატოთ დემოკრატიულ წარმოსახვას.

იდეალურ-ტიპური ნეოლიბერალური იდეოლოგია ექვს შემდეგ ვითარებას ეფუძნება:

1. არაა საზოგადოება, არიან მხოლოდ ინდივიდები;
2. სიხარბე – ეს კარგია;
3. რაც უფრო მდიდარია საზოგადოება, მით უკეთესი, რადგანაც თითოეული ინდივიდი მოიგებს ეკონომიკური ეფექტისაგან „სიმდიდრე ზემოდან ქვემოთ“;
4. ადამიანთა შორის ურთიერთქმედების ერთადერთი სასურველი საშუალება – ესაა თავისუფალი ბაზარი, მათ შორის, თვითრეგულირებადი ფინანსური და სპეკულაციური ბაზარი;
5. დაგროვებაზე შეზღუდვის სახეზე არყოფნა - მეტი უცილობლად ნიშნავს უკეთესს;
6. ალტერნატივების სახეზე არყოფნა.

გასაოცარი ისაა, რომ ამ ვითარებათაგან არცერთი არც თეორიულად, არც ემპირიულად სარწმუნო არაა, მაგრამ ჩვენ არ ვიცით რა დავუპირისპიროთ მათ.

სარი ხანაფი:

თქვენ რითი შეგიძლიათ ამის ახსნა?

ალენ კეიფ:

ჩვენ ნეოლიბერალიზმის პირისპირ უძღურნი ვრჩებით, რადგან თანამედროვე დიდი პოლიტიკური იდეოლოგიები, რომელთა მემკვიდრენიც ჩვენ ვართ: ლიბერალიზმი, სოციალიზმი, კომუნისმი, ანარქიზმი (მათი სხვადასხვა კომბინაცია), უკვე უუნარონი

არიან გაუმკლავდნენ პრობლემებს, რომელთაც ჩვენ დღეს წავაწყდებით. როგორც მინიმუმ, არის სამი მიზეზი:

1. ყველა ეს იდეოლოგია, მათ ძირითად ვერსიებში, უკიდურეს შემთხვევაში, ეფუძნება წინამძღვარს, რომლის თანახმადაც, ადამიანები, პირველ რიგში, საჭიროებათა მქონენი არიან. შესაბამისად, იდეოლოგიური წინააღმდეგობა გამოწვეულია მატერიალური რესურსების დეფიციტით, რაც შემდეგ დასკვნამდე მიგვიყვანს: საზოგადოების უპირველესი ამოცანა არის აწარმოოს კიდევ მეტი (საქონელი და სიკეთე);

2. ამ „გადაწყვეტილებას“, შესაძლოა, აზრი ჰქონოდა, ვიდრე ბუნება ამოუწურავი და უსასრულო ექსპლუატაციისათვის ხელმისაწვდომი ჩანდა (სანამ ჩვენ საუკონოვანი სტაგნაციის საშიშორების ქვეშ არ ვიმყოფებოდით [იგულისხმება მდგომარეობა, როცა საბაზრო ეკონომიკაში გვაქვს უმნიშვნელო ზრდა], რომლის დიაგნოზირებასაც მრავალი ეკონომისტი ახდენს). ახლა ჩვენ ვიცით, რომ ეს ასე არაა;

3. როცა ადამიანებს აღიქვამენ, როგორც საჭიროების მქონე არსებებს, ეს იდეოლოგიები ახდენენ იმ ფაქტის იგნორირებას, რომ კონფლიქტის კიდევ ერთი წყარო, უკიდურეს შემთხვევაში, ისეთივე მნიშვნელოვანი, როგორცაა მატერიალური რესურსების დეფიციტი, არის აღიარებისაკენ მისწრაფება. შედეგად, ძველი იდეოლოგიები უუნარო აღმოჩნდნენ ჩვენთვის შეეტყობინებინათ სხვადასხვა კულტურისა და რელიგიის თანაარსებობის შესაძლო საშუალებებზე, როგორც ქვეყანათშორის, ისე ქვეყნისშიგნითა სივრცეში, რომ არაფერი ვთქვათ უკვე ქალებსა და კაცებს შორის მიმართებებზე.

ამრიგად, ტერმინი „*კონვივიალიზმი*“ შეიძლება, როგორც მინიმუმ, განვიხილოთ როგორც ცარიელი ნიშანი (ეკვივალენტი ცნებისა „*მანა*“¹ ლევი-სტროსის² მიხედვით), რომელიც ახალ პოლიტიკურ იდეოლოგიაზე იმედის სიმბოლოა, რომლის თანახმადაც ყველანი, ვინც კი ცდილობს შექმნას პოსტ-ნეოლიბერალური სამყარო, შეძლებენ საკუთარი თავის ამოცნობას, ვინაიდან ჩადებენ ამ ტერმინში თავიანთ გულისწადილებსა და ინტერესებს.

სარი ხანაფი:

მაგრამ, არის კი ტერმინი „კონვივიალიზმი“ ახალი პოლიტიკური იდეოლოგიის აღსანიშნავად მეტ-ნაკლებად იღბლიანი?

ალენ კეიფ:

არის თუ არა სიტყვა რელევანტური? და სინამდვილეში, არის კი ნეოლიბერალიზმი პრობლემა? ინგლისურ და ფრანგულ ენებში კონვივიალურობა – ესაა ხელოვნება მეგობართან სასიამოვნოდ მიირთვა და ასევე, სასიამოვნოდ გაატარო დრო. ამიტომაც, სიტყვას „კონვივიალურობა“ მეტად „სააამო“ კონოტაცია აქვს, რაც ზოგიერთ ჩვენს პოტენციურ მოწინააღმდეგეს განიზიდავს. თუმცა, ჩვენ არ შეგვეძლო ერთობლივი ცხოვრების ფილოსოფიისთვის (კეთილმეზობლობისთვის) უკეთესი ტერმინი მოგვეფიქრებინა, რომელიც გვეხმარება ჩვენ დავსვათ მსგავსი შეკითხვა, როგორ ძალუძთ

¹ *მანა* – მალანჯიეიდ და პოლინეზიეიდ აბორიგენებში სულიერი ენერგია, რომელიც კულტივირებულია (შ.კ.).

² იგულისხმება *კლოდ ლევი სტროსი* (1908-2009), ფრანგი ეთნოლოგი, სოციოლოგი, ეთნოგრაფი, ფილოსოფოსი, კულტურული ანთროპოლოგიის თეორიის ფუძემდებელი (შ.კ.).

ადამიანებს თანამშრომლობა და როგორ არის უპრიანი თანამშრომლონ მათ, „როდესაც წინააღმდეგობაში იმყოფებიან, მაგრამ არ ხოცავენ ერთმანეთს“ (როგორც ეს თქვა მარსელ მოსმა¹). ნუთუ სინამდვილეში თანამედროვე საზოგადოების პრობლემა სწორედ ამაში მდგომარეობს? ზოგიერთი მეცნიერი, რომელმაც უარი თქვა მანიფესტის ხელმოწერაზე, თავიანთი გადაწყვეტილების მოტივირებას იმითი ცდილობდნენ, რომ დღეს საკვანძო პრობლემა არა ნეოლიბერალიზმის ჰეგემონიაა, არამედ ზრდა პოლიტიკისა. მე ვთვლი, რომ ეს ტრენტი სინამდვილეში ნეოლიბერალური ჰეგემონიის შედეგია, მისი მეორე მხარეა. ამაში დასარწმუნებლად საკმარისია გადაიკითხო **კარლ პოლანი**² „**ღიადი ტრანსფორმაცია**“.

სარი ხანაფი:

როგორია კონვივიალიზმის ძირითადი პრინციპები?

ალენ კეიფ:

„კონვივიალიზმი“ ეს ცარიელი აღნიშვნა როდია, იგი იმედის სიმბოლოა. მე შევხარი, რომ ერთმანეთისგან მეტად განსხვავებულ ინტელექტუალებს – მიდრეკილთ ლიბერალური ანდა სოციალისტური შეხედულებებისაკენ, ერთი მხრივ, კომუნისტები და ანარქისტები, მეორე მხრივ, რომ არაფერი ვთქვათ სხვადასხვა რელიგიური ტრადიციების მიმდევრებზე – შეთანხმება შეუძლიათ ხუთ უმაღლეს ღირებულებასა და პრინციპზე, რომელთაც აქ მე დაწვრილებით კი არ აღვწერ, მხოლოდ დავასახელებ: ბუნების ერთიანობა, ზოგადსაკაცობრიო სოლიდარობა, ერთობა სოციალურობისა, ინდივიდუაციის და შემოქმედებითი ოპოზიციის ლეგიტიმაცია („თანამშრომლობა დაპირისპირების პირობებში, ერთმანეთის გაუნადგურებლად“). ეს ხუთი პრინციპი საერთო აქსიოლოგიურ³ სივრცეს აფორმირებს, რომელიც შესაძლო პოლიტიკური არჩევანის სივრცეს ზღუდავს. ისინი ერთმანეთს აწონასწორებენ. მაგრამ ყველანი ექვემდებარებიან იმპერატივს⁴, რომელსაც შეიძლება ეწოდოს კატეგორიული: ზედმეტობასა და ამპარტავნებასთან ბრძოლის სიახლეების განვითარებას. რათა თავისი ამპარტავნების კონტროლირება ისწავლოს, კაცობრიობას სრულიად ცოტა დრო დარჩა. სოციოლოგიის პრიორიტეტული ამოცანაა – მას ამ წამოწყებაში დაეხმაროს.

სარი ხანაფი:

თქვენი სოციოლოგია – ეს მოწოდებაა სოციოლოგიისა და მორალური ფილოსოფიის გაერთიანების?

ალენ კეიფ:

¹ **მარსელ მოსი** (1872-1950), ფრანგი ეთნოგრაფი და სოციოლოგი. ემილ დიურკემი ეკუთვნოდა ბიძად და იყო თავად მისივე მოსწავლე. მარსელ მოსის ყველაზე ნაყოფიერი მონოგრაფიაა „საზოგადოება, გაცვლა, პიროვნება“, სადაც იგი ჩუქების ხელოვნების კულტურულ ფუნქციებზე საუბრობს (შ.კ.).

² **კარლ პაულ პოლანი** (1886-1964), უნგრული წარმოშობის ამერიკელი და კანადელი ეკონომისტი, ანთროპოლოგი, სოციოლოგი, პოლიტიკური ფილოსოფოსი, ერთ-ერთი ფუძემდებელი ეკონომიკური ანთროპოლოგიისა. მისი მონოგრაფია „**ღიადი ტრანსფორმაცია**“ პირველად 1944 წელს გამოიცა. გამოკვლევა ეხება კაპიტალიზმის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ეპოქისათვის მახასიათებელ პოლიტიკურ და სოციალურ მოვლენებს (შ.კ.).

³ აქსიოლოგიურ ანუ ღირებულებით სივრცეს (შ.კ.).

⁴ იმპერატივს ანუ მოთხოვნას (შ.კ.).

მთლიანობაში, დიას. მე სოციოლოგიის დიადი კლასიკოსების შრომებს ვკითხულობ, მარქსი,¹ ტოკვილი,² ვებერი,³ დირუკემი⁴ და ა.შ. მხოლოდ როგორც მორალური და პოლიტიკური ფილოსოფიის ტექსტებს, თუმცა ერთგვარად თავისებურთ. ეს ფილოსოფოსები, განსხვავებით ჰობსისაგან⁵ და რუსოსი⁶ (იმთვინე, ვინც ამბობდა, „მოდით, მოვისროლოთ ყველა ფაქტი“) არიან შთაგონებული ფაქტებითა და მათი ისტორიულობით. ისინი ანთროპოლოგიას ადრევე დებულობდნენ მხედველობაში. როგორ გვეხელწიფება ჩვენ ჩვენი აწმყოს გაგება, თუკი იმას არ დავინახავთ, რაც მათში რჩება წარსული სოციალური ფორმებიდან? აქედანაა ჩემი ინტერესი მარსელ მოსისადმი, რომელიც ადრეული საზოგადოებების თვითორგანიზაციას ანალიზებდა, რომელიც მიმართული იყო აღიარების განაწილებაზე პროპორციულად შენატანისა ანდა საზოგადოების წევრების მონაწილეობაზე გაცვლის სფეროში, რასაც ფენომენოლოგიური ტრადიციის თანახმად მიძღვნა ერქვა. ამ სფეროს აღსანიშნავად ყველაზე ცნობილი კატეგორია გახლავთ „მანა“. სწორედ მორალური ფილოსოფიის ამ განზომილების წყალობით დღემდე ჩვენ დიალოგში შევდივართ კლასიკოსებთან და მათი ნაშრომები დღემდე იწვევენ ჩვენს ინტერესს. სოციოლოგია, რომელიც მისწრაფებით დაადგინოს ფაქტები შეხლუდავს თავს - უსასრულო ამოცანა (როგორი ფაქტები? როგორ? რატომ?) - თავის თავს ამოწურავს და უსახურობისთვისაა განწირული.

სარი ხანაფი:

მორალურ მწარმოებელთა შორის არიან რელიგიური ავტორიტეტები. გვემავთ თუ არა თქვენ მათთან დისკუსია/თანამშრომლობას?

ალენ კეიჯ

მე დარწმუნებული ვარ, რომ ერთადერთი შანსი უბედურებების თავიდან ასაცილებლად – ეკოლოგიური, ეკონომიკური, ფინანსური, სოციალური, პოლიტიკური და მორალური, რომლებიც ჩვენ გვემუქრებიან – განხილული პრობლემების მასშტაბებისა

¹ *კარლ მენხის მარქსი* (1818-1883), ებრაელი წარმოშობის გერმანელი ფილოსოფოსი, სოციოლოგი, ეკონომისტი, მწერალი, პოეტი, პოლიტიკური ჟურნალისტი, ლინგვისტი, საზოგადო მოღვაწე (შ.კ.).

² *ალექსის-შარლ-ანრი კლერელი, გრაფი დე ტოკვილი* (1805-1859), ფრანგი პოლიტიკური მოღვაწე, კონსერვატორული *წესრიგის პარტიის* ლიდერი, საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი (1849). ყველაზე მეტად სახელი გაუთქვა ისტორიულ-პოლიტიკურმა ტრაქტატმა „დემოკრატია ამერიკაში“ (2 ტომი, 1835, 1840) (შ.კ.).

³ *მაქსიმილიან კარლ ემილ ვებერი* (1864-1920), გერმანელი სოციოლოგი, ფილოსოფოსი, ისტორიკოსი, პოლიტ-ეკონომისტი. ვებერის იდეებმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინეს საზოგადოებრივი მეცნიერებების განვითარებაზე, განსაკუთრებით კი, სოციოლოგიაზე (შ.კ.).

⁴ *დავიდ ემილ დიურკემი* (1858-1917), ფრანგი სოციოლოგი და ფილოსოფოსი, ფრანგული სოციოლოგიური სკოლის დამფუძნებელი და წინამავალი სტრუქტურულ-ფუნქციონალისტური ანალიზისა. სამართლიანად მოიხსენიება „სოციოლოგიის მამად“ კარლ მარქსისა და მაქს ვებერის გვერდით (შ.კ.).

⁵ *თომას ჰობსი* (1588-1979), ინგლისელი ფილოსოფოსი-მატერიალისტი, თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, *საზოგადოებრივი ხელშეკრულებისა* და *სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტის* თეორიის ასევე (შ.კ.).

⁶ *ჟან ჟაკ რუსო* (1712-1778), ფრანკო-შვეიცარიელი ფილოსოფოსი, მწერალი და განმანათლებლობის ეპოქის მოაზროვნე. მას დიდი ფრანგული რევოლუციის წინამძღვრად მოიხსენიებენ (შ.კ.).

და აქტუალობის გლობალური გაცნობიერებაა. მიუხედავად ზარალისა, რომელიც მოიტანა ამჟამად დომინრებადმა ფინანსურმა და სპეკულაციურმა კაპიტალიზმმა (თქვენ შეამჩნევდით, რომ მე არაფერს ვამბობ კაპიტალიზმზე მთლიანობაში...), ჩვენ წარმატებული უნდა ვიყოთ უმრავლესობის საზოგადოებრივი აზრის მობილიზებაში სულ უფრო დიდი რაოდენობის ქვეყნებში. მე არ ვამბობ, რომ ეს ადვილი იქნება და რომ ჩვენ წარმატების დიდი შანსები გვაქვს, მაგრამ, ცხადია, ეს ჩვენ რელიგიური ავტორიტეტების მხარდაჭერის გარეშე არ გამოვვივა. აი, რატომაა მეორე მანიფესტში საკმაოდ ვრცელი ამონარიდები ციტირებული „დოკუმენტიდან ერთობლივ თანაცხოვრებაზე და ადამიანურ ძმობაზე მშვიდობისათვის მთელს მსოფლიოში“, რომელსაც ხელს 2019 წლის 4 თებერვალს აწერენ ქრისტიანების სახელით პაპი ფრანცისკი,¹ მუსულმანების სახელით ალ-აზხარის² დიადი იმამი ახმად ალ-ტაიბი (ეგვიპტე). მე ვერ ვხედავ მიზეზებს, რომლის საფუძველზეც პროტესტანტული, ბუდისტური, ებრაული თუ სხვა მორალური ავტორიტეტნი ვერ შემოუერთდებიან მანიფესტს. ჩვენ, შესაძლოა, გვიღირდეს რაც შეიძლება სწრაფად რაღაც მსოფლიო ზოგადსაკაცობრიო სოლიდარობის ანსამბლეს მსგავსის შექმნა, სადაც შევლენ მსოფლიო სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები, ფილოსოფოსები, ასევე, ე.წ. „ზუსტი მეცნიერებიდან“, ჰუმანიტარული და სოციალური ცოდნის და სხვადასხვა ეთიკური, სულიერი და რელიგიური მიმდინარეობების წარმომადგენლები, რომლენიც საკუთარ თავს დაინახავენ კონვივიალიზმის პრინციპებში. მე მგონია, რომ აქ უპირველესი როლის თამაში შეუძლია სოციოლოგთა საერთაშორისო ასოციაციას.³

სარი ხანაფი:

ამ მანიფესტის თეზისები გლობალური სამხრეთისათვის რამდენად მნიშვნელოვანია? ამ ქვეყნებში მოცემული მიზეზით რაიმე გამოკვლევა ტარდება?

ალენ კეიფ:

მე ვუპასუხებდი: კიცი და არაც. კი, რადგან მანიფესტის ხელმომწერების მეტი წილი წარმოშობით იმ სივრციდან არიან, რასაც თქვენ გლობალურ სამხრეთს ეძახით, სამხრეთიდან კონვივილიასტურ ინიციატივასთან მეგობრების რიგი დაკავშირებულია პირველი მანიფესტის პერიოდიდან (2013). არაც, სამწუხაროდ, რადგან წერილობითი და სარედაქციო სამუშაოების დიდი ნაწილი ჩრდილოეთში იყო გაკეთებული. ახლა

¹ **პაპი ფრანცისკი**, ხორხე მარიო ბერგოლო (1936), რომის რიგით 266-ე პაპი, დაბადებული ბუენოს-აირესში, არგენტინა. არჩეულია 2013 წლის 13 მარტს (შ.კ.).

² **ალ-აზხარი**, ეგვიპტის ერთ-ერთი მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი მეჩეთი. მდებარეობს ქაიროში (შ.კ.).

³ **საერთაშორისო სოციოლოგიური ასოციაცია** (International Sociological Association (ISA)), სპეციალისტების პროფესიონალური გაერთიანება სოციალურ მეცნიერებებში. 1948 წლის 14 ოქტომბერს არის დაფუძნებული პარიზში იონესკოს ეგიდით. ასოციაციის ფუძემდებლებია: ჟ. დავი (საფრანგეთი), ჟ. გურევიჩი (საფრანგეთი), გ. ლე ბრა (საფრანგეთი), ა. დენ ჰოლანდერი (ნიდერლანდები), რ. კიონიგი (შვეიცარია), ლ. ვირტი (ა.შ.შ.), პ. ლაზერსფელდი (ა.შ.შ.), ო. კლინბერგი (ა.შ.შ.), ე. რინდე (ნორვეგია), ტ. მარშალი (დიდი ბრიტანეთი). დამფუძნებელი კონგრესი ჩატარდა 1949 წლის სექტემბერს ოსლოში. ამჟამად **სოციოლოგთა საერთაშორისო ასოციაციის** მე-19 პრეზიდენტი გახლავთ **სარი ხანაფი**, ბეირუთის ამერიკული უნივერსიტეტის სოციოლოგიის პროფესორი (შ.კ.).

მნიშვნელოვანი ნაბიჯი არის რეცეფცია¹ და კონვივიალისტური რეფლექსიით სამხრეთის გამდიდრება. თარგანები სრულდება პორტუგალიურ და ესპანურ ენებზე (დამატებები ინგლისურად, გერმანულად), იტალიურსა და იაპონურზე, ვგულისმობთ, რომ მათ თანამოაზრეები ჩაიტანენ არგენტინაში, ბრაზილიასა და მექსიკაში, ინდოეთსა და აფრიკაში და ა.შ. არაბულ ენაზე მანიფესტის თარგმანი მრავლი მიზეზით იქნება განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი, მაგრამ, მოდით, საქმეზე გადავიდეთ. მე ვიტყვდი, რომ მეორე მანიფესტი საფუძველს უდებს უმნიშვნელოვანეს ეკოლოგიურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ საკითხებზე პოსტ-ნეოლიბერალისტურ კონსესუსს. ეს უკვე არის კარგი. თუმცაღა, წინ კიდევ დიდი სამუშაოა დასაძლევია, რათა თითოეული დისკუსია დაკავშირებული პოსტკოლონიალურ, გენდერულ, სუბალტერულ² და კულტურულ პერსპექტივებთან გავერთიანოთ. შედეგად შეიძლება დაიწეროს მესამე კონვივიალისტური მანიფესტი (რომელსაც, ასევე, ჯამში დასჭირდება განახლება), ანდა, უკიდურეს შემთხვევაში ის, რასაც ჩვენ კონვივიალისტური მანიფესტის დადამატებას დავარქმევდით.

სარი ხანაფი:

თქვენ კონვივიალიზმის გავრცელებას ოპტიმისტურად უყურებთ?

ალენ კეიფ:

მე მეჩვენება, რომ მეორე კონვივიალისტური მანიფესტი პოლიტიკურ ფილოსოფიას უდებს საფუძველს. მაგრამ პოლიტიკური ფილოსოფია როდი აკეთებს პოლიტიკას. წინ რომ წავიდეთ, ახლა „პოლიტიკური მეწარმენი“ უნდა დაეუფლონ მას და საქმით აჩვენონ თითოეულ ქვეყანაში რომ პრაქტიკულად ყველა (დაქირავებული რიგითი მუშები, არასტაბილურ სამუშაოზე დასაქმებულები, წვრილი მოვაჭრეები ანდა მეწარმეები, სეგრეგირებული მოსახლეობა და სხვ.) მოიგებს კონვივილიაზმიდან. თუკი, თითოეულ ამ სოციალურ კატეგორიაში სულ უფრო მეტი ადამიანი გაიფიქრებს და გაუზიარებს ერთმანეთს, „მე კონვივიალისტი ვარ“, ჩვენ გვექნება შანსი თავიდან ავირიდოთ მოსალოდნელი უბედურებები.

სარი ხანაფი:

ალენ, გმადლობ. მე გულწრფელად წარმატებას ვუსურვებ კონვივიალისტურ მანიფესტს.

¹ რეცეფცია, ლათ.: *receptio*, დასაკუთრება უცხო ისტორიული, სოციოლოგიური ანდა კულტურული ფორმების (შ.კ.).

² სუბალტერული – ტერმინი გამოიყენება დაქვემდებარებული ჯგუფების ჩაგვრისა და უჩინარობის აღსანიშნავად (შ.კ.).

Convivial Manifest
New Political Ideology
Interview with **Alain Caille**

Interview is translated in Georgian by
Shorena Kortava, PhD in Sociology

Summary

Global Dialogue is a journal published annually by the International Association of Sociologists. In 2020, in the second edition, in number 10.2. An interview was printed with the president of the association himself, with the distinguished professor of sociology at the University of Paris-Nanterre, with Alain Caille. The conversation concerned the convivial manifesto, or rather the second convivial manifesto, which was published in February 2020. This initiative implies the integration of sociology with moral philosophy, this is the new art of living together as good neighbors, changing the fundamental principles of non-liberalism. Alain Caille radically criticizes utilitarianism in social sciences and neoliberalist ideology. He announces the need for the post-neoliberalist era. Interviews are generally useful for college students studying sociology and for readers interested in similar questions.

Конвивиалистский манифест
Новая политическая идеология
Интервью с **Аленом Кейсом**

На грузинский язык интервью перевела
доктор социологии **Шорена Кортава**

Резюме

Глобальный диалог – это журнал, который издает три раза в год международная ассоциация социологов. В 2020 году в втором издании 10.2 номере, было напечатано интервью президента ассоциации, с заслуженным профессором социологии университета Париж-нантер, Аленом Кэйе. Разговор касался конвивиалистского манифеста, точнее второго конвивиалистского манифеста, который вышел в свет в феврале 2020 года.

Это инициатива подразумевает интеграцию социологии с моральной философией, это новое искусство добрососедства, основные принципы неолиберализма. Ален Кэйе радикально критикует утилитаризм в социальных науках и неолибералистскую идеологию. Он заявляет о начале пост-неолибералистской эпохи. Интервью в целом полезно для студентов, изучающих в вузах социологию и для заинтересованных подобными вопросами читателей.

მარინე დონგუზაშვილი.....	3
<i>თბილისის ისტორიის რეფლექსია გრიგოლ რობაქიძის „გველის პერანგის“ პარადიგმებში</i>	
Marine Donguzashvili	
<i>Reflection of Tbilisi History in Paradigms of the Novel of Grigol Robaqidze “The Snake's Skin”</i>	
Марине Донгузашвили	
<i>Рефлексия истории Тбилиси в парадигмах романа Григола Робакидзе «Гвелис Перанги»</i>	
ჯანა ტოლისბაევა	9
<i>ანდერსენის ზღაპრის მიზიდულობის საიდუმლო (ზღაპარ „კალის ჯარისკაცის“ ინტერპრეტაცია)</i>	
Zhanna Tolysbaeva	
<i>The Mystery of Attraction of Andersen's Fairy Tale (Interpretation of the Tale "The Steadfast Tin Soldier")</i>	
Жанна Толысбаева	
<i>Тайна притяжения сказки Андерсена (интерпретация сказки «Стойкий оловянный солдатик»)</i>	
მაია აღაია	17
<i>ქართული და ინგლისური ანდა ზეობის მნიშვნელობის შესახებ</i>	
Maia Aghaia	
<i>On Significance of Georgian and English Proverbs</i>	
Майя Агаиа	
<i>О значении грузинских и английских пословиц</i>	
სოფიო ტაბაღუა.....	21
<i>გერმანულენოვანი ინოვაციური ჟურნალისტური ჟანრი Glosse-ს ტექსტი პრაგმატულ ასპექტში</i>	
Sopio Tabaghua	
<i>Germanic Innovative Genre Text of Glosse in Pragmatic Aspect</i>	
Софио Табагуа	
<i>Текст немецкоязычного инновационного журналистского жанра Glosse в прагматическом аспекте</i>	
ანა ახვლედიანი	26
<i>YouTube-ის ვიდეო კომენტარების ენობრივი სპეციფიკა და მისი გამოსატვის ძირითადი ხერხები</i>	
Anna Akhvlediani	
<i>The Linguistic Specifics of YouTube Video Comments and the Basic Means of its Expression</i>	
Анна Ахвледиаии	
<i>Языковая специфика и основные способы выражения YouTube-овских видео комментариев</i>	

თენა თურმანიძე 32
მედიატექსტის ტრანსლატოლოგიური პრობლემები

Teona Turmanidze
Translatological problems of mediatext
Теона Турманидзе
Транслатологические проблемы медиатекстов

შორენა ჯიშკარიანი 40
გრიგოლ ცეცხლაძის ნოვატორული ცდები მე-20 საუკუნის მეორე ათწლეულის ავანგარდისტულ ქართულ პოეზიაში

Shorena Jishkariani
Innovative Experiments of Grigol Tsetskhladze in the Avant-Garde Georgian Poetry of the Second Secade of the 20th Century
Шорена Джишкаринани
Новаторские исследования Григола Цецхладзе в грузинской авангардной поэзии во второй половине XX века

ნინო ნაზღაიძე 51
უძველესი რწმენა-წარმოდგენები საიქიოს შესახებ და მათი ასახვა გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში

Nino Nazghaidze
Ancient beliefs about the next world in the literary heritage of Goderdzi Chokheli
Нино Назгаидзе
Древнегрузинское вероисповедание о представлениях потустороннего мира и их отражение в творчестве Годердзи Чохели

ისტორია – HISTORY – ИСТОРИЯ

კობა ოკუჯავა 57
კომპოზიციის სისტემა შაფსუღურ სამართალში

Koba Okujava
The System of Composition in Shapsugian Law
Коба Окуджава
Система композиций в Шапсугском обычном праве

საერთაშორისო ურთიერთობები – INTERNATIONAL RELATIONS – МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

ნინო ბასარია 63
პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ინტეგრაცია დასავლეთში

Nino Basaria
Integration of the Post-Soviet States into The Western World
Нино Басария
Интеграция постсоветских государств в Западный мир

ეკონომიკა და ბიზნესი – ECONOMICS AND BUSINESS – ЭКОНОМИКА И БИЗНЕС

ფილიპ სიკორა 68
ზეთის ტრადიციული წარმოება ცენტრალურ ევროპაში

Filip Sikora
Traditional Oiling in Central Europe
Филипп Сикора
Традиционное производство растительного масла в Центральной Европе

ქეთევან კოკაია 77
საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესის დაფინანსების ძირითადი მიდგომები

Ketevan Kokaia
Basic Approaches of Small and Medium Business Financing in Georgia
Кетеван Кокая
Основные подходы финансирования малого и среднего бизнеса в Грузии

ქეთევან კოკაია 80
სადაზღვევო სისტემა და რეგულირება

Ketevan Kokaia
Insurance System and Regulations
Кетеван Кокая
Страховая система и регулирование

**ფილოსოფია და სოციოლოგია –
 PHILOSOPHY AND SOCIOLOGY – ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ**

ვაჟა კაკაბაძე..... 85
პარალელური სამყაროების არსი

Vazha Kakabadze
The Essence of Parallel Universes
Важа Какабадзе
Суть параллельных миров

მერი ჭანტურია 90
ქაღის სოციალური სახის პარადიგმები ქართულ ანდაზებში

Meri Chanturia
The Women's Social Paradigms in the Georgian Proverbs
Мери Чантурия
Парадигмы социальных видов женщин в грузинских пословицах

**პედაგოგია და ფსიქოლოგია –
 PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY – ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ**

ლია სვანიძე, მედეა სალია 95
ბრბო, როგორც პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიურ-სოციოლოგიურად არასრულფასოვან ადამიანთა ერთობა

Lia Svanidze, Medea Salia
The Crowd as the Community of Pedagogically-Psychologically-Sociologically Handicapped Humans
Лия Сванидзе, Медея Салия
Толпа как общность педагогически-психологически-социологически неполноценных людей

მაია სეია.....	103
<i>პოლონური კულტურის კრიზისი პანდემიის პერიოდში</i>	
Maia Sieja	
<i>Polish culture crisis in times of pandemic</i>	
Майя Сея	
<i>Кризис польской культуры во время пандемии</i>	

თარგმანი – TRANSLATION – ПЕРЕВОД

შორენა კორტავა.....	110
ინტერვიუ ალენ კეისთან	
<i>კონვივიალისტური მანიფესტი</i>	
<i>ახალი პოლიტიკური იდეოლოგია</i>	
Interview with Alain Caille	
<i>Convivial Manifest</i>	
<i>New Political Ideology</i>	
Интервью с Аленом Кэйеном	
<i>Конвивиалистский манифест</i>	
<i>Новая политическая идеология</i>	

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია:

<http://www.nplg.gov.ge>

E-mail: indiradzagania5@gmail.com

Tel.: (+ 995 32) 2 54 14 49

Mob.: (+995 93) 93 20 91

**ჟურნალში გამომქვეყნებულ მასალაზე
პასუხისმგებელია ავტორი.**

**Ответственность за содержание публикации
в журнале несет автор.**

**Authors are solely responsible for the content
of published materials.**

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. პოლიტკოვსკაიას №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

9771512436007